גליון

תַּחְכְּמֵנִי מִצְוֹתֶךָ

באגדה ובהלכה

מפי הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת חיי שרה

גליון
תורתך חנני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ

שֶׁל"ה הַקָּדוֹשׁ ..... ג
'לִסְפּוֹד לְשָׂרָה וְלִבְכּוֹתָהּ' ..... ד
בְּפָרָשָׁה זוֹ נִרְמְזוּ עִנְיַן הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה וּתְחִיַּת הַמֵּתִים ..... ד
'מַאן דְּאִיהוּ זְעֵיר - אִיהוּ רַב, וּמַאן דְּאִיהוּ רַב - אִיהוּ זְעֵיר' ..... ה
לְהוֹסִיף בְּכָל יוֹם וָיוֹם בַּעֲבוֹדַת ה' ..... ה
הַיְדִיעָה הַגְּלוּיָה שֶׁהָאָדָם דּוֹחֵק אוֹתָהּ ..... ו
'וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל' ..... ו
'אֵין אֲבֵידָה כַּאֲבֵידַת הַזְּמַן' ..... ו
פְּעָמִים בִּימֵי הַזִּקְנָה הָאָדָם כְּבָר לֹא יָכוֹל לְהִשְׁתַּנּוֹת ..... ז
בָּא בַּיָּמִים - בָּא עִם הַיָּמִים שֶׁלּוֹ ..... ז
אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִידֵי הִתְבּוֹנְנוּת מִבְּלִי מוּסָר ..... ח
לִימּוּד מוּסָר כְּדֵי לְהַצִּיל דִּיבּוּר אֶחָד שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע ..... ח
מַעֲשֶׂה אִיפְּרָא הוֹרְמִיז וְרָבָא ..... ט
הַסַּעַם שֶׁהִזְכִּירָה הַגְּמָרָא דַּהֲוָה יָתִיב רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ ..... ט
הַהַנְהָגָה בְּשָׂעָה שֶׁנִּכְנָסִין מְצוּמְצָמִין ..... י
הַזּוֹכֶה לַעֲשִׁירוּת - יַרְבֶּה בִּצְדָקוֹת וָחֶסֶד ..... י
הַמַּעֲשֶׂה עִם רַב פָּפָּא ..... יא
תִּיתֵּן יוֹתֵר וְאֵין אָדָם מַעֲנִי מִן הַצְּדָקָה ..... יא
מַעֲשֶׂה בְּעָשִׁיר שֶׁיָּרַד מִנְּכָסָיו וּבָא לְהִתְאוֹנֵן לִפְנֵי רַבּוֹ... ..... יב
נוֹסַח הֲוִידּוּי וְהַבַּקָּשָׁה בִּבְרָכַת 'שְׁמַע קוֹלֵנוּ' ..... יב
יִבְטַח בַּה' - הַבּוֹטֵחַ בַּה' מַמְשִׁיךְ וּמְמַהֵר אֶת הַיְשׁוּעָה ..... יג
מְזַוְּוג זִיווּגִים - גּוֹדֶל מַעֲלַת הַמִּצְוָה לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁידּוּכִים ..... טו

סִימָן ש' - דִּין סְעוּדָה רְבִיעִית ב

אִם יֵשׁ חִיּוּב לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה רְבִיעִית בְּפַת ..... יח
הַמַּחְמִיר עַל עַצְמוֹ - בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְסְקָה הֲלָכָה לְהָקֵל ..... כג
הַנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת הַפְסָקַת תַּעֲנִית, אָסוּר לָהֶם לְהַפְסִיק מֵלֶאֱכוֹל אַחַר סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּשַׁבָּת . כד
אִם הוּא שָׂבֵעַ וְנַפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, מ"מ יִדְחוֹק עַצְמוֹ לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית ..... כה
לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה ..... כה
מִי שֶׁלֹּא קִיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית, וְהָלַךְ לִישׁוֹן, וְהִתְעוֹרֵר אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה ..... כז
סְעוּדָה רְבִיעִית סָמוּךְ לְעַמּוּד הַשַּׁחַר ..... יח
אִם עָדִיף לֶאֱכוֹל מְזוֹנוֹת מִיָּד, אוֹ אֲכִילַת פַּת מְאוּחָר בַּלַּיְלָה ..... כח
טוֹב שֶׁיִּטְעַם מַשֶּׁהוּ מִיָּד אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה לְמִלְוֵה מַלְכָּה, אע"פ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִקְבּוֹעַ סְעוּדָה עַד מְאוּחָר ..... כח
הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית ..... כט
טוֹב לְהָכִין וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר מְחוּדָּשׁ לִסְעוּדָה רְבִיעִית, וְלֹא סַגִּי מִן הַשִּׁירַיִים שֶׁל שַׁבָּת ..... לא
לְהוֹצִיא בְּשַׁבָּת מִתּוֹךְ הַמְּקֻרָּר חַלָּה שֶׁהִיא קְפוּאָה, כְּדֵי לְהַפְשִׁירָהּ וּלְאוֹכְלָהּ בִּסְעוּדָה רְבִיעִית . לא

מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ

שְׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ

רָאִיתִי בְּמַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (חַיֵּי שָׂרָה) שֶׁכָּתַב מִדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבֵּינוּ הַשְּׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ זיע"א וְיָדוּעַ, שֶׁכְּלַל יִשְׂרָאֵל בִּכְלָלוּתוֹ מְדַקְדֵּק בְּעִנְיְנֵי שְׁבָחִים. לֹא מְפַזְּרִים שְׁבָחִים סְתָם. אִם זָכָה הַסֵּפֶר הַזֶּה - סֵפֶר 'שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית', רָאשֵׁי תֵּיבוֹת שְׁלָ"ה - שֶׁיְּצַמְּידוּ לוֹ תָּמִיד אֶת הַתּוֹאַר "קָדוֹשׁ", זֶה אוֹמֵר לַמְּדָנִי. מְעַטִּים מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּכוּ שֶׁבְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל יְכַנּוּ וְיִקְרְאוּ אוֹתָם בַּתּוֹאַר "קָדוֹשׁ". הָאַר"י הַקָּדוֹשׁ, שְׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ, אוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ. הַגָּאוֹן שְׁלָ"ה ע"ה כַּיָּדוּעַ הָיָה רַב בִּקְהִילוֹת אַשְׁכְּנַז בִּפְרַנְקְפוּרְט לְפְנֵי קָרוֹב לִשְׁלוֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ עָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָא לְהִתְיַשֵּׁב בִּירוּשָׁלַיִם, וְאַחַר כָּךְ בָּרַח לִטְבֶרְיָה מֵרוֹב שֶׁהָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם צָרוֹת צְרוּרוֹת מֵהַשִּׁלְטוֹן הַטּוּרְקִי, וְהָיָה מַמָּשׁ סַכָּנָה לָגוּר בִּירוּשָׁלַיִם. וְהוּא קָבוּר בִּטְבֶרְיָה כַּיָּדוּעַ.

בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלּוֹ נִשְׁאֲרוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְהוּא כָּתַב לִבְנֵי בֵּיתוֹ צַוָּאָה, מָה הַצַּוָּאָה? הַסֵּפֶר 'שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית'. שְׁנֵי כְּרָכִים גְּדוֹלִים גְּדוּשִׁים בְּתוֹרָה בְּיִרְאַת שָׁמַיִם בְּקִדּוּשָׁה עֲצוּמָה. וְזָכָה וְהַחִיבּוּר הַזֶּה - שְׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ - נִתְפַּשֵּׁט בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל, וְכוּלָּם מְבִיאִים אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם לַהֲלָכָה, בְּמוּסָר, וְעוֹד. הַמָּגֵן אַבְרָהָם מֵבִיא אוֹתוֹ הַרְבֵּה, וְכָךְ גַּם כָּל הָאַחֲרוֹנִים כַּיָּדוּעַ. וְזוֹ זְכוּת גְּדוֹלָה מִי שֶׁזּוֹכֶה שֶׁהַחִיבּוּר שֶׁלּוֹ הִתְפַּשֵּׁט בְּכָל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אֶחָד מֵחֶלְקֵי חִיבּוּרוֹ - שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית (שְׁלָ"ה) שֶׁהוּא בֵּיאוּר עַל הַתּוֹרָה, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְהוּא מִנְהָגוֹ בְּכָל פָּרָשָׁה וּפָרָשָׁה מִפָּרָשִׁיּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, לְהוֹצִיא מוּסַר הַשֵּׂכֶל הַנָּחוּץ וְהַנִּצְרָךְ לָנוּ לִפְנֵי עִנְיְנֵינוּ. וְגַם כָּאן בַּפָּרָשָׁה שָׁלָנוּ, יֵשׁ לוֹ כַּמָּה וְכַמָּה לִימּוּדִים שֶׁנִּלְמַד מֵהֶם בַּהֶמְשֵׁךְ בְּעֶזְרַת ה'. וּכְבָר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּיְרוּשַׁלְמִי (שַׁבָּת פ"א ה"ב), שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם אוֹמֵר שְׁמוּעָה בְּשֵׁם הֶחָכָם, צָרִיךְ לְרְאוֹת בַּעַל הַשְּׁמוּעָה כְּנֶגְדּוֹ. כְּשֶׁאֲנַחְנוּ רוֹצִים לָבוֹא וְלִלְמוֹד מִדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הַשְּׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ, צְרִיכִים קְצָת לְהַקְדִּים יְדִיעָה עַל גְּדֻלּוּתוֹ. צָרִיךְ לִרְאוֹת בַּעַל הַשְּׁמוּעָה כְּנֶגְדּוֹ. הַשְּׁלָ"ה כָּתַב אֶת חִיבּוּרָיו בִּשְׁבִיל שֶׁהַדְּבָרִים הַיּוֹצְאִים מִלֵּב טָהוֹר יַעֲשׂוּ פְּעוּלָּה לְטוֹבָה אֲצִלֵּנוּ.

יָדוּעַ שֶׁהַגָּאוֹן רַבֵּינוּ יוֹסֵף חַיִּים ע"ה בְּסִפְרוֹ בֶּן אִישׁ חַי דְּרוּשִׁים (פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים ד"ה וּבְאוֹפֶן אַחֵר) מֵבִיא מַעֲשֶׂה עַל זְקֵינוֹ, הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה חַיִּים זצ"ל, בְּנוֹגֵעַ לְסֵפֶר הַשְּׁלָ"ה. רַבִּי מֹשֶׁה חַיִּים זצ"ל, הָיָה רַב בְּבַגְדָּאד, [הָיָה גָּאוֹן עָצוּם וּמוּפְלָג בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁהֵעִידוּ עַל זֶה רַבָּנֵי יְרוּשָׁלַיִם (ע' בְּסֵפֶר זִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם הַנִּסְפָּח לְסֵפֶר אֵם לַמָּסוֹרֶת יְרוּשָׁלַיִם תרל"ו דַּף כ ע"ב)], וּפַעַם בָּא לְפָנָיו דִּין תּוֹרָה, הָיָה אֵיזֶה דִּין וּדְבָרִים בֵּין יְהוּדִי לְבֵין רֵעוֹ וַעֲמִיתוֹ, וְהָרַב הִרְגִּישׁ שֶׁאֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ אוֹמֵר אֱמֶת, הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַהֲלָכָה אוֹמֶרֶת כְּשֵׁשִׁ דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאֶחָד מַכְחִישׁ מַשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ, יֵשׁ 'שְׁבוּעַת הֵיסֵת' וְיֵשׁ 'שְׁבוּעַת מוֹדֶה בְּמִקְצָת' וְעוֹד. אָמַר לוֹ הָרַב, 'אִם אַתָּה עוֹמֵד בְּשֶׁלְּךָ, אֲנִי אַשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ!', אָמַר לוֹ, 'וּמַה בְּכָךְ? אֲנִי מוּכָן לְהִשָּׁבַע, גַּם מֵאָה שְׁבוּעוֹת מוּכָן לְהִשָּׁבַע... '. רָאָה הָרַב שֶׁאוֹתוֹ אֶחָד קַל בִּשְׁבוּעוֹת, אֵין טַעַם לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ, מָה הִרְוַוחְנוּ בָּזֶה שֶׁיִּשָּׁבַע סְתָם. אָמַר לוֹ, 'דַּע לְךָ שֶׁאֲנִי לֹא מַשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ סְתָם, אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ בִּשְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית!'. אוֹתוֹ אֶחָד שָׁמַע אֶת זֶה - נִבְהַל. הוּא לֹא יָדַע שֶׁיֵּשׁ סֵפֶר כָּזֶה - שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית (שְׁלָ"ה) - הוּא חָשַׁב שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה, אוּלַי זֶה נִמְצָא אֵצֶל הָרַב... הִתְחִיל לְהַחֲלִיף צְבָעִים, לְהַסְמִיק וּלְהַחֲוִויר וּלְגַמְגֵּם, 'כְּבוֹד הָרַב אוּלַי אֲנִי יָכוֹל לַחֲזוֹר בִּי, זֶה עֲדַיִן בִּגְדֶר 'תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר'... לֹא הִתְכַּוַּונְתִּי... ', אָמַר לוֹ, 'לֹא, אֲנִי אַשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ בִּשְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית! הוּא הִתְחִיל לִרְעוֹד, וּבַסּוֹף הוֹדָה שֶׁהוּא מְכַזֵּב מְשַׁקֵּר. אַחַר כָּךְ שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ אֵיזֶה 'שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית'? אָמַר לָהֶם יֵשׁ סֵפֶר שֶׁנִּקְרָא 'שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית', שְׁלָ"ה, הוּא גַּם קָדוֹשׁ כְּמוֹ שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית, בָּזֶה רָצִיתִי לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ...

לְסִפּוֹד לְשָׂרָה וּלְבְכוֹתָהּ

בִּתְחִילַּת הַפָּרָשָׁה יֵשׁ לָנוּ אֶת הָעִנְיָן שֶׁל פְּטִירַת חַיֵּי שָׂרָה, 'וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה'. שָׂרָה אִמֵּנוּ נִפְטְרָה, וְאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בָּא 'לִסְפּוֹד לְשָׂרָה וְלִבְכוֹתָהּ'. וּשְׁנֵי עִנְיָנִים יֵשׁ כָּאן - כְּמוֹ שֶׁלִּימְּדוּ אוֹתָנוּ רַבּוֹתֵינוּ - יֵשׁ עִנְיָן שֶׁל 'לִסְפּוֹד' וְיֵשׁ עִנְיָן שֶׁל 'לִבְכּוֹת'.

כְּמוֹ שֶׁיָּדוּעַ, כְּשֶׁנִּפְטַר הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק בְּלָאזֶר זצ"ל, הוּא בִּיקֵּשׁ שֶׁלֹּא יַסְפִּידוּ אוֹתוֹ, וְאוֹמְרִים שֶׁהַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל סַלַאנְט זצ"ל, אָמַר שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמוֹעַ לְבַקָּשָׁתוֹ. כַּיָּדוּעַ רַבִּי שְׁמוּאֵל סַאלַנְט זצ"ל הָיָה רַבָּהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם [נלב"ע כט אָב תרס"ט], וְנִיהֵל אֶת כָּל עִנְיְנֵי יְרוּשָׁלַיִם עַל הַצַּד הַיּוֹתֵר טוֹב, בַּגְּאוֹנוּת שֶׁלּוֹ וּבַצִּדְקוּת וּבְקִדּוּשָׁה וּמַמָּשׁ הִפְקִיר אֶת חַיָּיו בִּשְׁבִיל אַנְשֵׁי הָעִיר, כִּפְשׁוּטוֹ מַמָּשׁ, לֹא הָיָה לוֹ שׁוּם דָּבָר רַק יְרוּשָׁלַיִם הָיְתָה הָעִיקָּר אֶצְלוֹ.

אֶת 'לֵיל הַסֵּדֶר' שֶׁלּוֹ [שֶׁכָּיְדוּעַ 'לֵיל הַסֵּדֶר' הוּא הַלַּיְלָה הַיּוֹתֵר נַעֲלֶה בַּשָּׁנָה], הוּא הִפְקִיר אֶת זֶה בִּשְׁבִיל אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, סִיפְּרוּ עָלָיו שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה 'לֵיל הַסֵּדֶר' בְּ'מְהִירוּת הַבָּזָק', הָיָה בָּא מְיָּד, יוֹשֵׁב וּמְיָּד וּמַתְחִיל וְקוֹרֵא אֶת הַ'הַגָּדָה' שֶׁל פֶּסַח מַהֵר, כְּמַעַט בְּלִי פֵּירוּשִׁים, מַתְחִיל לִשְׁתּוֹת וְלֶאֱכוֹל, גּוֹמֵר אֶת כָּל זֶה בִּזְמַן קָצָר, וְהוֹלֵךְ לִישׁוֹן. וְאַחֲרֵי חֲצִי שָׁעָה הָיָה קָם וְלוֹקֵחַ שֻׁלְחָן עָרוּךְ הִלְכוֹת פֶּסַח וְלוֹמֵד. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ, 'אֵיזֶה מִין לֵיל הַסֵּדֶר זֶה, אֲפִילּוּ הַפָּשׁוּט שֶׁבַּפְּשׁוּטִים עוֹשֶׂה לֵיל הַסֵּדֶר עַד אַשְׁמוֹרֶת הַבּוֹקֶר, עַד שֶׁיּוֹשֵׁב וְקוֹרֵא 'דָּם צְפַרְדֵּעַ כִּינִּים', וּמְנַגֵּן, וְשׁוֹפֵךְ, וכו', אֲבָל אַתָּה כְּבוֹד הָרַב כָּל כָּךְ מַהֵר גּוֹמֵר אֶת הַכֹּל?!', אָמַר לָהֶם, 'מָה אֲנִי אֶעֱשֶׂה? אֲנִי רַב בְּיִשְׂרָאֵל, רַב בִּירוּשָׁלַיִם אֲנִי, וְיֵשׁ לָנוּ הֲלָכָה שֶׁאִם שָׁתָה רְבִיעִית אַל יוֹרֶה הוֹרָאָה, רַב שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית יַיִן, אָסוּר לוֹ לְהוֹרוֹת יוֹתֵר, כִּי הַיַּיִן יָכוֹל לְטַשְׁטֵשׁ אֶת שִׂכְלוֹ וְלֹא יַעֲנֶה כַּהֲלָכָה, וַאֲנִי רַבָּהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וְלֵיל הַסֵּדֶר מִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה שְׁאֵלוֹת יְכוֹלוֹת לָבוֹא לְפָנַי, יֵשׁ הַרְבֵּה שְׁאֵלוֹת מְצוּיוֹת, אֶחָד שָׂכַח לְמִכּוֹר חָמֵץ, (אוֹ אֶחָד מָכַר אֶת הַמָּצָּה בְּמָקוֹם אֶת הֶחָמֵץ...), הַרְבֵּה סְפֵיקוֹת וּבְעָיוֹת, אֲנִי צָרִיךְ לִהְיוֹת מוּכָן וְלַעֲמוֹד עַל מִשְׁמַרְתִּי! לָכֵן אֲנִי מְיָּד שׁוֹתֶה אֶת הַיַּיִן שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת, וְאוֹכֵל אֶת הַמַּצָּה, וְאוֹמֵר בִּזְרִיזוּת אֶת הַהַגָּדָה, וְהוֹלֵךְ לִישׁוֹן, כֵּיוָן שֶׁהַגְּמָרָא (עירובין סה.) אוֹמֶרֶת שֶׁאִם שָׁתָה אָדָם יַיִן, עַל יְדֵי שֶׁהִיא מְפִיגָה אוֹתוֹ, הַשֵּׁינָה מְסַלֶּקֶת אֶת כָּל הַכּחַ שֶׁל הַשִּׁכְרוּת שֶׁל הַיַּיִן, וּמְיָּד אֲנִי יוֹשֵׁב בְּכוֹנָנוּת אוּלַי יָבוֹאוּ שְׁאֵלוֹת', הִפְקִיר אֶת כּוּלּוֹ לְכְלַל יִשְׂרָאֵל.

וְאָמְרוּ, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְהַסְפִּיד אֶת הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק בְּלָאזֶר זצ"ל? עָמַד אֶחָד מֵהַגְּדוֹלִים, הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים בְּרִלִין זצ"ל, וְאָמַר, הוּא בִּיקֵּשׁ לֹא לְהַסְפִּיד אוֹתוֹ - אֲנַחְנוּ לֹא יְכוֹלִים לַעֲבוֹר עַל הַצַּוָּאָה שֶׁלּוֹ. אֲבָל הוּא לֹא אָסַר עָלֵינוּ לִבְכּוֹת, יֵשׁ לִסְפּוֹד וְיֵשׁ לִבְכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּפָּרָשָׁה 'לִסְפּוֹד לְשָׂרָה וְלִבְכּוֹתָהּ', לְהַסְפִּיד אֲנַחְנוּ לֹא נַסְפִּיד, אֲנַחְנוּ לֹא נַגִּיד שׁוּם מַעֲלָה עָלָיו, לֹא עַל הַשְׁקִידָה וְלֹא עַל הַצִּדְקוּת וְלֹא עַל הַקְּדוּשָּׁה שֶׁלּוֹ, הוּא לֹא הִרְשָׁה לָנוּ, צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלוֹ. אֲבָל לִבְכּוֹת הוּא לֹא אָסַר, לִבְכּוֹת זֶה כְּשֶׁהָאָדָם רוֹאֶה אֵיזֶה הֶעְדֵּר נִגְרָם לוֹ, אֵיזֶה חֶסְרוֹנוֹת הוּא נֶחְסַר כְּשֶׁהִסְתַּלֵּק אוֹתוֹ גָּדוֹל וְצַדִּיק. וּבֶאֱמֶת בָּכוּ וּבָכוּ, כִּי רָאוּ מָה הִפְסִידוּ, אֵיזֶה כְּלִי יָקָר וּמְפוֹאָר הָיָה הַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק בְּלָאזֶר זצ"ל, שֶׁהָיָה גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל יָמָיו הִקְדִּישׁ לַתּוֹרָה וְלַתְּעוּדָה שֶׁכְּלַל יִשְׂרָאֵל לֹא יְאַבֵּד אֶת הַמָּסוֹרֶת. יָשְׁבוּ וּבָכוּ.

בְּפָרָשָׁה זוֹ נִרְמְזוּ עִנְיַן הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה וּתְחִיַּית הַמֵּתִים

בַּשֶּׁלַ"ה (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה דֶּרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוּסָר אוֹת כה וָהָלְאָה)

מֵבִיא בְּשֵׁם הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ הַפְלָא וָפֶלֶא, וז"ל: "בְּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם מֵהַזֹּהַר", אֶחָד מֵחֶלְקֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ נִקְרָא מִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם (ח"א דקכ"א ע"א), "רָמְזוּ בְּזֹאת הַפָּרָשָׁה עִנְיַן הַגּוּף וְהַנְּשָׁמָה, וְעִנְיַן שׁוֹכְנֵי עָפָר וּזְמַן הַתְּחָיָה, וְכַמָּה תּוֹכַחַת מוּסָר יוֹצֵא מִזֶּה". בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ מַאֲרִיךְ כַּמָּה דַּפִּים שְׁלֵמִים לְבָאֵר אֶת כָּל הַסּוֹדוֹת בְּעִנְיַן הַגּוּף וּנְשָׁמָה, אָדָם בָּנוּי מִ'גּוּף' וּ'נְשָׁמָה' כַּיָּדוּעַ, וְעִנְיַן תְּחִיַּית הַמֵּתִים, וּזְמַן הַתְּחָיָה, וְעוֹד, תִּתְעַיְּנוּ שָׁם בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, אֲבָל לְפִי דַּרְכֵּינוּ, כַּמָּה תּוֹכַחַת מוּסָר יוֹצֵא לָנוּ מִזֶּה, מֵהַפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ.

הַזֹּהַר עוֹמֵד עַל דִּיּוּק נִפְלָא, בַּפָּסוּק הָרִאשׁוֹן בַּפָּרָשָׁה, 'וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים', הַזֹּהַר מְדַיֵּיק, כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עַל מִסְפָּרִים גְּדוֹלִים, מֵאָה, עֶשְׂרִים, מִסְפָּר גָּדוֹל, הַפָּסוּק אוֹמֵר שָׁנָה, אֲבָל כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עַל מִסְפָּר קָטָן, שֶׁבַע, אוֹמֵר שָׁנִים, לְשׁוֹן רַבִּים. מָה הַטַּעַם וּמָה הַהֶסְבֵּר בָּזֶה? לְכְאוֹרָה הָפוּךְ בְּדִיּוּק הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת, מֵאָה שָׁנִים וְעֶשְׂרִים שָׁנִים וְשֶׁבַע שָׁנָה. צָרִיךְ לְדַקְדֵּק וּלְהָבִין, כָּל מִילָּה וּמִילָּה בְּתוֹרָתֵינוּ הַקְּדוֹשָׁה מְלֻמָּדֶת אוֹתָנוּ.

הַזֹּהַר לוֹמֵד מִזֶּה מוּסַר הַשִּׂכֵּל (מִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם ח"א דקכ"ב ע"א), "זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאַזְעִיר גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא", אַשְׁרָיו וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמַּקְטִין וּמַנְמִיךְ אֶת עַצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, מִי שֶׁהוּא עָנָיו, "כַּמָּה אִיהוּ רַב וְעִילָּאָה בְּהַהוּא עָלְמָא", מִי שֶׁמַּקְטִין עַצְמוֹ כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא גָּדוֹל רָם וְנִישָּׂא לְמַעְלָה לְמַעְלָה בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, בָּעוֹלָם הַבָּא, בְּעוֹלָם הָאֱמֶת (הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא עוֹלַם הַשֶּׁקֶר).

'מַאן דְּאִיהוּ זְעֵיר - אִיהוּ רַב, וּמַאן דְּאִיהוּ רַב - אִיהוּ זְעֵיר'

מוּסָרִי הַזֹּהַר, "וְהָכִי פְּתַח רַב מְתִיבְתָּא", וְכָךְ לִימֵּד אוֹתָנוּ אֶחָד מֵרָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת בִּשְׁמַיָּא, "מַאן דְּאִיהוּ זְעֵיר" מִי שֶׁהוּא קָטָן כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה, "אִיהוּ רַב", הוּא יִהְיֶה גָּדוֹל בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, "מַאן דְּאִיהוּ רַב", וּלְהֵיפֶךְ, מִי שֶׁכָּאן רָם וְנִישָּׂא וּמְחַפֵּשׂ כָּבוֹד וּשְׁרָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הֲרֵי שֶׁלָּעָתִיד לָבוֹא "אִיהוּ זְעֵיר" הוּא קָטָן קָטָן.

מָה הָרְאָיָה לָזֶה? "דִּכְתִיב וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה וגו' (בְּרֵאשִׁית כג א), 'מֵאָה' דְּאִיהוּ חוּשְׁבָּן רַב" הַמִּסְפָּר 'מֵאָה' שֶׁהוּא מִנְיָן וּמִסְפָּר גָּדוֹל, כְּתִיב בֵּיהּ 'שָׁנָה', זְעֵירוּ דִּשְׁנִין חַד אַזְעִיר לֵיהּ" זֶה מִסְפָּר קָטָן, לֹא אוֹמְרִים עַל זֶה 'שָׁנִים', כִּי כָּאן הַמְכוּוָּן לֶעָתִיד לָבוֹא, וְשָׁם הַ'מֵּאָה' הוּא קָטָן מְאֹד. וּלְעוּמַת זֶה, "'שֶׁבַע' דְּאִיהוּ חוּשְׁבָּן זְעֵיר, אַסְגֵּי לֵיהּ וְרַבֵּי לֵיהּ דִּכְתִיב 'שָׁנִים'". מִסְפָּר שֶׁבַע שֶׁהוּא קָטָן, רִיבָּה הַכָּתוּב, קָרָא לוֹ 'שָׁנִים'. זֶה מוּסַר הַשִּׂכֵּל נִפְלָא מְאֹד.

מִידַּת הָעֲנָוָה מְאֹד קָשֶׁה לִקְנוֹת. שֶׁאָדָם יִהְיֶה בֶּאֱמֶת עֲנָוְתָן אֲמִיתִּי, שֶׁלֹּא מַבְחִין בֵּין אִם מְבָרְכִים אוֹתוֹ לְבֵין אִם מְקַלְלִים אוֹתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמֵּבִיא חוֹבַת הַלְּבָבוֹת (שַׁעַר ה פֶּרֶק ה) עַל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶת מִידַּת הַהִשְׁתַּוּוּת. שֶׁאָדָם אֵין אֶצְלוֹ הֶפְרֵשׁ לְבֵין אִם יְבָרְכוּ אוֹתוֹ לְבֵין אִם יְקַלְלוּ וְיבַזּוּ אוֹתוֹ, זֶה אוֹתוֹ דָּבָר אֶצְלוֹ. זֶה נֶגֶד טֶבַע הָאֱנוֹשִׁי שֶׁל בְּנֵי אָדָם, שֶׁאִם מְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ, אַתָּה רוֹאֶה אוֹתוֹ 'רָם וְנִישָּׂא', וְאִם חָלִילָה מִישֶׁהוּ אוֹמֵר לוֹ מִילָּה שֶׁהִיא לֹא כָּךְ לְפִי כְּבוֹדוֹ, אוֹי וַאֲבוֹי... הוּא מְשֻׁנֶּה גְּוָונִים... וְכוּלּוֹ רוֹתֵחַ וְזוֹעֵם. כֵּיוָן שֶׁאָדָם מְכַבֵּד וְאוֹהֵב וְרוֹצֶה אֶת עַצְמוֹ. [וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ דִּבְרֵי ר' פִּינְחָס מִקּוֹרִיץ זצ"ל שֶׁבְּ'גַּאֲוָה' יָכוֹל לִהְיוֹת שׁוֹכֵב עַל מִיטָּתוֹ וּלְהַרְהֵר בְּ'גַּאֲוָה' וְלַעֲבוֹר עַל הָאִיסּוּר, בְּשׁוֹנֶה מִשְּׁאָר אִיסּוּרִים שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת פְּעוּלָה לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם.

אֲבָל אוֹמֵר לְךָ הַזֹּהַר תִּלְמַד, 'מַאן דְּאִיהוּ רַב - אִיהוּ זְעֵיר', הוּא מָאוֹס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (סוֹטָה ה.) שהקב"ה לֹא יָכוֹל לִסְבוֹל אֶת הַגַּאֲוָותָן, וְאוֹמֵר, אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִים לָדוּר בָּעוֹלָם. אָדָם כָּזֶה יָבוֹא לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, יֹאמְרוּ לוֹ, 'עֲמוֹד יְצִיר חוֹמֶר, אַתָּה שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הָיִיתָ מִשְׁתָּרֵר וְשׁוֹלֵט עַל כּוּלָּם, נִרְאֶה אוֹתְךָ כָּאן!. ', אֵיזֶה בּוּשָׁה תִּהְיֶה לוֹ, אֵיךְ יוּכַל לָשֵׂאת פָּנִים לקב"ה, אֵיךְ יוּכַל לָשֵׂאת פָּנִים אֶצֶל מַלְאֲכֵי מַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁלִּימְּדוּנוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּעֲלֵי הַמּוּסָר. אוֹמֵר לְךָ הַזֹּהַר, תִּקּוּנָהּ מִידַּת הָעֲנָוָה. זֶה קָשֶׁה, אֲבָל זֶה כְּדַאי. בָּזֶה אַתָּה זוֹכֶה לֶעָתִיד לָבוֹא.

לְהוֹסִיף בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּעֲבוֹדַת ה'

ע"כ זֶה מִתּוֹךְ הַדְּרוּשׁ שֶׁל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמֵּבִיא הַשֵּׂכֶל"ה, אֲבָל הַשֵּׂכֶל"ה עוֹד מוֹסִיף עַל זֶה, דְּבָרִים נִפְלָאִים, שְׁפָתַיִם יִשָּׁק, "עוֹד נוּכַל לִמְצוֹא רֶמֶז מוּסָר, שֶׁיִּרְאֶה הָאָדָם לְהוֹסִיף מַעֲלָה, בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁמַּזְקִין בְּיוֹתֵר, אָז צָרִיךְ בְּיוֹתֵר לְהוֹסִיף מַעֲלָה", כָּל יוֹם שֶׁחוֹלֵף כְּבָר הָאָדָם נַעֲשֶׂה יוֹתֵר זָקֵן, אֲנַחְנוּ לֹא שָׂמִים לֵב לָזֶה, אֲבָל יִסְתַּכֵּל מִיּוֹם לְיוֹם וּמִשָּׁעָה לְשָׁעָה כָּךְ הוּא. דַּע, צָרִיךְ הָאָדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְהוֹסִיף עוֹד מַעֲלָה וְעוֹד קִנְיָנִים רוּחָנִיִּים וְעוֹד עֵסֶק הַתּוֹרָה וְעוֹד צְדָקוֹת וָחֶסֶד.

לָשִׂים לֵב לָזֶה, אֲנַחְנוּ מִזְדַּקְּנִים מִיּוֹם לְיוֹם, אָדָם לֹא שָׂם לֵב עַל זֶה. אִם יִסְתַּכֵּל אֲחוֹרַנִּית מָה הָיָה לִפְנֵי חֲמֵשׁ שָׁנִים, וְיִרְאֶה אֵיךְ זֶה עָבַר כָּל כָּךְ מַהֵר. אָדָם יִסְתַּכֵּל רֶגַע אֶחָד, יַחְשׁוֹב מָה הָיָה מֵה'בַּר מִצְוָה' שֶׁלּוֹ, עָבְרוּ כְּבָר כַּמָּה עֲשֶׂרוֹת שָׁנִים! אֵיךְ זֶה עָבַר? בְּרֶגַע אֶחָד זֶה עָבַר! אָדָם יַחְשׁוֹב מִיּוֹם הַחֲתוּנָּה שֶׁלּוֹ, אֵיךְ זֶה טָס וְעָבַר וְחָלַף מַהֵר כָּל כָּךְ! אַתָּה מִזְדַּקֵּן! דְּאַג לְעַצְמְךָ, דְּאַג לַעֲתִידְךָ. תֶּאֱסוֹף עוֹד זְכוּיוֹת. זֶה דָּבָר רִאשׁוֹן שֶׁאוֹמֵר הַשֵּׂכֶל"ה.

וּבָזֶה מַסְבִּיר הַשֵּׂכֶל"ה, "זֶהוּ עִנְיָן" שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (שַׁבָּת קנב.) "זְכֵנִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִים מוֹסִיפִים חָכְמָה, וְזִקְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִים מוֹסִיפִים טִיפְּשׁוּת", וּלְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּשְׁנָה (סוֹף קִידּוּשִׁין): "כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין דַּעְתָּן מִיטָּרֶפֶת עֲלֵיהֶן". מָה פֵּירוּשׁ הַמִּילָּה 'נִטְרָפֶת'? יָדוּעַ, לְשׁוֹן עִירְבּוּבְיָא. כְּמוֹ 'בֵּיצָה טְרוּפָה', דְּהַיְינוּ שֶׁעֵרְבְּבוּ אוֹתָהּ, אוֹ 'סְפִינָה שֶׁנִּטְרְפָה בַּיָּם' דְּהַיְינוּ סְפִינָה שֶׁמִּתְעָרְבְּבָת בַּיָּם עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בֵּין גַּלֵּי הַיָּם.

הַיְדִיעָה הַגְּלוּיָה שֶׁהָאָדָם רוֹחֵק אוֹתָהּ

מָה הַסִּיבָּה לָזֶה? יֵשׁ סוֹד גָּלוּי, כּוּלָּם יוֹדְעִים אֶת זֶה אֲבָל אוֹהֲבִים לְהַעֲלִים אֶת זֶה, וְלִדְחוֹק אֶת זֶה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹדֵעַ שֶׁיִּחְיֶה כַּמָּה שֶׁיִּחְיֶה, מֵאָה שָׁנָה, מָאתַיִם שָׁנָה, חַיֵּי מְתוּשָׁלַח, אֲבָל בַּסּוֹף הוּא יָבוֹא לְמִשְׁפָּט בְּעוֹלָם הַנֶּצַח. יָבוֹא לִפְנֵי הקב"ה וְיִהְיֶה עָלָיו טְעָנוֹת וּמַעֲנוֹת, וְיִשְׁאֲלוּ וִידַקְדְּקוּ אִיתּוֹ בְּכָל פְּרָט וּפְרָט. עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי שׁוֹכֵן מְרוֹם. זֶה בָּרוּר בְּלִי סָפֵק. אֶלָּא שֶׁהָאָדָם אוֹהֵב לִדְחוֹק אֶת הַיְדִיעָה הַזּוֹ מִשֻּׁכְלוֹ.

וּמִמֵּילָא, זְקֵנֵי עַמֵּי אֲרָצוֹת, כְּשֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁהוּא מִזְדַּקֵּן, הוּא כְּבָר בֶּן חֲמִישִּׁים שִׁשִּׁים שָׁנָה וכו', הוּא רוֹאֶה בְּעַצְמוֹ וּבְתוֹךְ תּוֹכוֹ מְהַרְהֵר וְחוֹשֵׁב, 'מָה עָשִׂיתִי? מָה קָנִיתִי כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה? מַה יֵּשׁ לִי? מָה אָסַפְתִּי לְעַצְמִי דְּבָרִים שֶׁיּוֹעִילוּ לִי לֶעָתִיד לָבוֹא?!'. דִּירָה? - וְכִי יִקַּח אֶת זֶה אִיתּוֹ?! יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי רְכָבִים, (אֶחָד 'חֲלָבִי' וְאֶחָד 'בְּשָׂרִי', הוּא חוֹשֵׁשׁ וּמַחְמִיר...) אֶת זֶה יִקַּח אִיתּוֹ?! הוּא גַּם יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא. הַבָּנִים שֶׁלּוֹ יַגִּידוּ עָלָיו 'קַדִּישׁ'? אֲנִי מְסוּפָּק מְאֹד. הוּא לֹא חִינַּךְ אוֹתָם עַל בִּרְכֵּי תּוֹרָה וּמִצְוֹות. מִמֵּילָא דַּעְתּוֹ נִטְרֶפֶת. כִּי הוּא יוֹדֵעַ שֶׁבַּסּוֹף הוּא יָבוֹא לִפְנֵי שׁוֹפֵט כֹּל, וְיַגִּידוּ לוֹ 'עֲמוֹד פְּלוֹנִי וַעֲרוֹךְ תַּלְמוּדְךָ! אֵיפֹה הַזְּכוּיוֹת שֶׁלְּךָ? אֵיפֹה הַצְּדָקוֹת שֶׁלְּךָ, אֵיפֹה עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁלְּךָ?!'. וּמַה יַּעֲנֶה?! עוֹלָם הַזֶּה אֵין לוֹ, עוֹלָם הַבָּא אֵין לוֹ, דַּעְתּוֹ נִטְרֶפֶת עָלָיו. הוּא מְבוּלְבָּל.

אֲבָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דַּעְתָּם מִתְיַשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם, 'וַתִּשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן' (מִשְׁלֵי לא, כה), רוֹאֶה בָּרוּךְ ה' עוֹד דַּף גְּמָרָא לָמַדְתִּי, עוֹד שִׁיעוּר תּוֹרָה, עוֹד לִימַדְתִּי וְלָמַדְתִּי, בָּנַי הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות, דַּעְתּוֹ מִתְיַשֶּׁבֶת עָלָיו, יֵשׁ לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה לֶעָתִיד לָבוֹא, יֵשׁ לוֹ עִם מָה לָבוֹא לִפְנֵי שׁוֹכֵן שָׁמַיִם.

'וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל'

מוֹסִיף הַשֶּׂכֶל"ה לְבָאֵר עַל פִּי זֶה בְּדֶרֶךְ מוּסָר פְּשָׁט בַּמִּקְרָא בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ, הַפְלָא וָפֶלֶא מָתוֹק מִדְּבַשׁ, "וְאֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל" (בְּרֵאשִׁית כד, נ), לְכְאוֹרָה זֶה לֹא מוּבָן, מַדּוּעַ לָבָן קוֹפֵץ לִפְנֵי בְּתוּאֵל לְדַבֵּר? אוֹמֵר רַשְׁ"י (בְּרֵאשִׁית שָׁם וְרַבֵּינוּ בְּחַיֵּי שָׁם) שֶׁלָּבָן הָיָה רָשָׁע, הֶדְיוֹט הָיָה, 'הֶדְיוֹט קוֹפֵץ בָּרֹאשׁ', אֲפִילּוּ אֶת אַבָּא שֶׁלּוֹ לֹא כִּיבֵּד. 'וַיַּעַן לָבָן', מַכְרִיז לְכוּלָּם, 'אֲנִי נִמְצָא כָּאן וַאֲנִי אֲדַבֵּר!'. זֶה פְּשׁוּטוֹ.

אֲבָל הַשֶּׂכֶל"ה מוֹסִיף עוֹד עִנְיָן, לְפִי דַּרְכֵּנוּ, "כִּי בְּתוּאֵל שְׁנִזְקָן נִטְפַּשׁ, וְהוּצְרַךְ לָבָן לַעֲנוֹת", בְּתוּאֵל הָיָה יוֹתֵר זָקֵן מִ'לָבָן' הַבֵּן שֶׁלּוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁנִּזְדַּקֵּן נַעֲשָׂה טִיפֵּשׁ יוֹתֵר, וְעַל כֵּן הוּצְרַךְ לָבָן לַעֲנוֹת, הָיָה מוּכְרָח הַבֵּן לַעֲנוֹת, הִסְתַּכְּלוּ עַל הָאַבָּא - עַל בְּתוּאֵל - וְרוֹאִים שֶׁהוּא לֹא יוֹדֵעַ מָה לְדַבֵּר, זָקֵן טִיפֵּשׁ, אוֹמֵר הַבֵּן 'לָבָן' מוּכְרָח אֲנִי, אֲנִי אֶעֱנֶה בִּמְקוֹמוֹ...

וְזֶה מָה שֶׁרָמוּז לָנוּ בַּפָּסוּק הַפְלֵא וָפֶלֶא. "וְעַל זְקֵנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין מוֹסִיפִים חָכְמָה, בָּא הָרֶמֶז שֶׁבִּשְׁבַע שָׁנִים אַחֲרוֹנִים שֶׁל שָׂרָה אָמַר לְשׁוֹן רַבִּים 'שָׁנִים', כִּי בָּהֶם הָיְתָה בְּיוֹתֵר חָכְמָתָהּ מִתְרַבֵּית". דַּוְקָא עַל הַמִּנְיָן 'שֶׁבַע' שֶׁהוּא הַחֵלֶק הָאַחֲרוֹן בְּמִנְיַן הַשָּׁנִים שֶׁל שָׂרָה, מֵאָה עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע, עַל הַמִּסְפָּר 'שֶׁבַע' הָאַחֲרוֹן נֶאֱמַר 'שָׁנִים', כִּי בָּהֶם הָיְתָה בְּיוֹתֵר חָכְמָה מִתְרַבֵּית, בַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת זֶה כְּבָר בְּגֶדֶר זְקֵנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדַּעְתָּן מִתְיַשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם, וּמוֹסִיפִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר. שָׂרָה אִימֵּנוּ שֶׁהָיְתָה נְבִיאָה מוּפְלֶגֶת בְּחָכְמָה וּבִנְבוּאָה כַּיָּדוּעַ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ [עַיֵּין מִדְרַשׁ שְׁמוֹת רַבָּה (פ"א ס"א) וְרַשְׁ"י בְּרֵאשִׁית (כ"א י"ב), וְעַיֵּין לַנְּצִי"ב ז"ל בְּהַעֲמֵק דָּבָר בְּרֵאשִׁית (כ"ג א') ואכמ"ל], מְרַמֵּז הַפָּסוּק וְאוֹמֵר שֶׁבַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁלָּהּ 'שָׁנִים' לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי בָּהֶם הָיְתָה בְּיוֹתֵר חָכְמָתָהּ מִתְרַבֵּית.

'אֵין אֲבֵידָה כַּאֲבֵידַת הַזְּמַן'

אֲנַחְנוּ מִזְדַּקְּנִים וְהוֹלְכִים, וּצְרִיכִים לֶאֱסוֹף זְכוּיוֹת. כָּל אֶחָד וְאֶחָד. חֶבֶל עַל הַזְּמַן שֶׁאָדָם לֹא מְנַצֵּל אוֹתוֹ. 'אֵין אֲבֵידָה כַּאֲבֵידַת הַזְּמַן'. עַל זֶה צְרִיכִים תָּמִיד לְהַרְעִישׁ וְלִבְכּוֹת. כָּל דָּבָר שֶׁאָדָם אִיבֵּד מִי יוֹדֵעַ אִם זֶה הֶפְסֵד אוּלַי זֶה בְּרָכָה, אֲבָל זְמַן שֶׁנֶּאֱבַד - זֶה חֶסְרוֹן שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִימָּנוֹת.

מוּבָא מַעֲשֶׂה עַל רַבֵּינוּ הַסְּטַיְיפְּלֶער זצ"ל, שֶׁפַּעַם נִכְנַס אֶצְלוֹ מִישֶׁהוּ וְרָאָה אוֹתוֹ נֶאֱנָח, מַמָּשׁ אֲנָחָה גְּדוֹלָה מְשַׁבֶּרֶת חֲצִי גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (בְּרָכוֹת נח:), שָׁאַל אוֹתוֹ, 'מָה כְּבוֹדוֹ כָּל כָּךְ נֶאֱנָח?', אָמַר לוֹ הַסְּטַיְיפְּלֶער, 'אֲנִי נַעֲשֵׂיתִי בַּעַל חוֹב!', אָמַר לוֹ, 'אֲנִי מוּכָן לַעֲזוֹר, אֶתֵּן לְךָ הַלְוָואָה כָּל מָה שֶׁצָּרִיךְ!', אָמַר לוֹ, 'לֹא, לֹא עַל הַלְוָואַת גַּשְׁמִיּוּת נַעֲשֵׂיתִי בַּעַל חוֹב, עַל הַלְוָואוֹת רוּחָנִיּוּת! אֶתְמוֹל לֹא יָכוֹלְתִּי

לְמַלְאוֹת אֶת סֵדֶר הַלִּימּוּדִים הָרָגִיל שֶׁלִּי, וְנֶאֶבְדוּ לִי כַּמָּה שִׁיעוּרִים מֵהַסֵּדֶר הָרָגִיל שֶׁלִּי, לָכֵן נִשְׁאַרְתִּי בַּעַל חוֹבוֹ!. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ אֶחָד, 'מָה הַדְּאָגָה? תַּשְׁלִים מָחָר!'. אָמַר לוֹ, 'מְחִילָה מִכְּבוֹדְךָ, מָחָר יֵשׁ לִי חוֹבוֹת אֲחֵרִים, כָּל יוֹם עִם הַחוֹבוֹת שֶׁלּוֹ!. אַתָּה לֹא יָכוֹל לוֹמַר הֶחְסַרְתִּי הַיּוֹם אַשְׁלִים מָחָר. יוֹם יוֹם עִם הַחוֹבוֹת וְהַשִּׁעְבּוּדִים שֶׁלּוֹ. אֵין דָּבָר כָּזֶה לִדְחוֹת לְמָחָר!'. לְנַצֵּל אֶת הָ'עַכְשָׁיו', כָּל רֶגַע וָרֶגַע, זֶה עִיקַּר הָעִיקָּרִים. מָה שֶּׁאָדָם יָכוֹל לְהוֹסִיף בַּתּוֹרָה וּבְקִדּוּשָׁה.

לָשִׂים לֵב לַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. תָּמִיד הַיֵּצֶר הוּא אוֹמֵר לָאָדָם אֶת הָעֵצָה הַזּוֹ, 'אַל תִּדְאַג, אַתָּה עוֹד 'בָּחוּר צָעִיר', נָכוֹן כְּבָר בֶּן 55 שָׁנִים... אֲבָל מָה אַתָּה רוֹצֶה?. תְּחִילַת הַחַיִּים סַךְ הַכֹּל... עוֹד תַּאֲרִיךְ יָמִים, יֵשׁ לְךָ עוֹד הַרְבֵּה זְמַן עוֹד מְעַט תֵּצֵא לַפֶּנְסְיָה, וְאָז תּוּכַל לְהִתְחַזֵּק...'. זֶה הַפִּיתּוּי הֲכִי גָּדוֹל שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת. וְאַחַר כָּךְ אָדָם מִזְדַּקֵּן, וּמַפְסִיד. לָכֵן אָדָם לֹא יִדְחֶה לְמָחָר, כִּי אֲפִילּוּ שֶׁרוֹצֶה וּמֵבִין כְּבָר לֹא יָכוֹל.

פְּעָמִים בִּימֵי הַזִּקְנָה הָאָדָם כְּבָר לֹא יָכוֹל לְהִשְׁתַּנּוֹת

יֵשׁ הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם שֶׁמַּגִּיעִים לִימֵי הַזִּקְנָה בֶּאֱמֶת, וּכְבָר הוּא מְעוּנְיָן בֶּאֱמֶת לִפְתּוֹחַ 'דַּף חָדָשׁ', אֲבָל הוּא כְּבָר לֹא יָכוֹל, זֶה קָשֶׁה פִּי כַּמָּה, מִכַּמָּה סִיבּוֹת, קוֹדֶם כָּל מֵרְגִילוּת. 'הַהֶרְגֵּל עַל כָּל דָּבָר שִׁלְטוֹן'. וְאֶת זֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ, אָדָם שֶׁהִתְרַגֵּל בְּאֵיזֶה מַהֲלָךְ, מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה לוֹ לְהֶחָלֵץ מִזֶּה. אֲפִילּוּ שֶׁהוּא מֵבִין בְּשִׂכְלוֹ שֶׁזֶּה לֹא טוֹב, הוּא לֹא יָכוֹל. הוּא נַעֲשָׂה 'שָׁבוּי'.

אוֹמְרִים הַמְּפָרְשִׁים שֶׁזֶּה עִיקַּר הָעִיקָּרִים שֶׁאוֹמֵר הַתַּנָּא, 'שֶׁלֹּא נָבוֹא לִידֵי עֲבֵירָה', מָה הַפֵּירוּשׁ לִידֵי עֲבֵירָה? לָעֲבֵירָה יֵשׁ יְדֵיִים, אִם הִיא תּוֹפֶסֶת אֶת הָאָדָם וּמְלַפֶּפֶת אוֹתוֹ וְאָדָם נִתְפָּס בָּזֶה, הוּא לֹא יָכוֹל לָצֵאת - הוּא אָבוּד. אִם אָדָם חוֹטֵא עַל דֶּרֶךְ מִקְרֶה, קָרָה לוֹ וּתְקָפוֹ יִצְרוֹ וְלֹא יָכַל לְהִתְגַּבֵּר, יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה. אֲבָל אִם בָּא לַיָּדַיִים, לִידֵי עֲבֵירָה, כְּבָר נִתְפָּס וְנֶאֱחַז בַּסְּבַךְ הַזֶּה שֶׁל הָעֲבֵירָה. כַּמָּה שֶׁזֶּה קָשֶׁה.

וְיֵשׁ עוֹד סִיבּוֹת. כְּמוֹ מָה שֶׁהָיָה רָגִיל לוֹמַר רַבֵּינוּ הַסְּטַיְיפְלֶער זצ"ל, שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם רוֹצֶה וּמֵבִין, אֲבָל כּוֹחוֹת גּוּפּוֹ כְּבָר לֹא עוֹמְדִים לוֹ. הוּא כְּבָר זָקֵן. בְּקוֹשִׁי יָכוֹל לָלֶכֶת לְבֵית הַכְּנֶסֶת, בְּקוֹשִׁי יָכוֹל לִפְתּוֹחַ סֵפֶר. אַתָּה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, 'תַּעֲנִיּוֹת בה"ב', הוּא כְּבָר לֹא יָכוֹל וְלֹא מְסוּגָל.

אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (ע"ז יט.), 'אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת ה', אַשְׁרֵי מִי שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה כְּשֶׁהוּא אִישׁ', בְּכָל כּוֹחוֹ וְכֹחַ גְּבוּרָתוֹ עוֹמֵד וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. אָדָם בִּצְעִירוּתוֹ יַחְטוֹף מָה שֶּׁיָּכוֹל. עוֹד תּוֹרָה וְעוֹד מִצְוֹת. יוֹתֵר מַעֲלָתוֹ וְאֵיכוּתוֹ וְשׁוֹוְיוֹ וַחֲבִיבוּתוֹ כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא מֵאֲשֶׁר זָקֵן הַמּוּטָל בַּמִּיטָּה שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר. עַל זֶה מְעוֹרֵר וּמוֹכִיחַ הַשֵּׂכֶל"ה. אָדָם מִזְדַּקֵּן, תּוֹסִיף בְּתוֹרָה וְיִרְאָה וּמִצְוֹות. וְעוֹד הַשֵּׂכֶל"ה מְפָרֵשׁ אֶת זֶה עַל תְּשׁוּבָה, יְעוּיַּין בְּדִבְרֵי קוֹדְשׁוֹ.

בָּא בַּיָּמִים - בָּא עִם הַיָּמִים שֶׁלּוֹ

בְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה, 'וַאֲבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל' (בְּרֵאשִׁית כד, א), הַזֹּהַר (ח"א דקכ"ט ע"א) מַסְבִּיר, מָה הַפֵּירוּשׁ 'בָּא בַּיָּמִים', הַלָּשׁוֹן מְשׁוּנָּה קְצָת. אוֹמֵר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, 'בָּא בַּיָּמִים' פֵּירוּשׁוֹ שֶׁהוּא בָּא עִם הַיָּמִים שֶׁלּוֹ, שֶׁהַזְּמַן לֹא הִתְבַּזְבֵּז לְבַטָּלָה. יֵשׁ אֶחָד שֶׁבְּכָל הַיּוֹם כּוּלּוֹ אוּלַי עָסַק שָׁעָה שְׁעָתַיִים בַּתּוֹרָה, וּשְׁאָר הַיּוֹם בִּזְבֵּז לְהֶבֶל מַמָּשׁ, מָה נִשְׁאַר לוֹ? אֶפְשָׁר לוֹמַר עַל אֶחָד כָּזֶה שֶׁהוּא 'חַי' הַיּוֹם? הוּא חַי שָׁעָה - שְׁעָתַיִים. שְׁאָר הַזְּמַן בִּיטֵּל אוֹתוֹ. אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה 'בָּא בַּיָּמִים', יוֹם יוֹם הָיָה שָׁלֵם, הָיָה מְתוּקָן כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. כָּךְ מְפָרֵשׁ הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ.

וְלוֹמֵד מִכָּאן הַשֵּׂכֶל"ה (שָׁם אות כח), מֵהַפָּסוּק הַזֶּה 'אַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים', "יוֹצֵא מִזֶּה מוּסָר גָּדוֹל, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לִרְאוֹת שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם מִימֵי חַיָּיו, יַעֲשֶׂה בּוֹ טוֹב וְלֹא רַע", הַשֵּׂכֶל"ה מְרַמֵּז עַל יְסוֹד גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת ה', צְרִיכִים בְּדִיקָה יוֹמִית. כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ וּלְפַשְׁפֵּשׁ לִרְאוֹת, 'הַיּוֹם הַזֶּה אֵיךְ עָבַר עָלַי? כַּמָּה שָׁעוֹת נִיצַלְתִּי לַתּוֹרָה וְלַתְּעוּדָה וְלַעֲבוֹדַת השי"ת? כַּמָּה שָׁעוֹת הִקְדַּשְׁתִּי לִכְבוֹד הקב"ה?'. וְאִם יַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן כָּזֶה - "וְאָז יֵשׁ מְצִיאוּת חַיּוּת לְזֶה הַיּוֹם. וְיִרְאַת ה' - הִיא - תּוֹסִיף יָמִים (מִשְׁלֵי י כז), כְּלוֹמַר, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם יֵשׁ בּוֹ חַיּוּת מֵחֲמַת מַעֲשֶׂה הַטּוֹב שֶׁעָשָׂה בָּהֶם. אֲבָל 'שְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה' (מִשְׁלֵי שָׁם), כְּלוֹמַר, אֲפִילּוּ שָׁנִים רַבּוֹת שֶׁחָיָה", הִפְלִיג בְּזִקְנָה שְׁמוֹנִים תִּשְׁעִים שָׁנָה, אֲבָל הוּא רָשָׁע, "נֶחְשָׁב בְּחַיָּיו כְּמֵת", בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ נֶחְשָׁב כְּמוֹ מֵת, לָמָּה? "מֵאַחַר שֶׁלֹּא פָּעַל בָּהֶם טוֹב", וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַפָּסוּק "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים", עִם הַיָּמִים שֶׁלּוֹ, "בְּכָל

יוֹם וָיוֹם הָיָה בּוֹ חִיּוּת, וְנַעֲשָׂה זָקֵן", 'זָקֵן' נוֹטָרִיקוֹן 'זֶה קָנָה', כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (קִידּוּשִׁין לב:), מָה קָנָה? חָכְמָה. זֶה קָנָה חָכְמָה. יָדַע לְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן.

וּמְסַיֵּם הַשֶּׁלָּ"ה, "וְהֶאֱרַכְתִּי בִּמְאֹד בְּתוֹכַחַת מוּסָר בִּמְקוֹמוֹ (ע' שֶׁלָּ"ה ח"א שַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת אוֹת ת סק"ח וְהָלְאָה, ח"ב מַסֶּכֶת חוּלִּין אוֹת קלז וְהָלְאָה), שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּכָל יוֹם וָיוֹם וּלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו", וּכְבָר דִּיבַּרְנוּ עַל זֶה כַּמָּה פְּעָמִים, בְּחוֹמֶר וּבְחוֹבַת הַהִתְבּוֹנְנוּת וְ'חֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ', עַל רַבֵּינוּ הֶחָפֵץ חַיִּים זצ"ל הֵעִידוּ - כָּךְ הוּבָא בַּסְּפָרִים - שֶׁלֹּא הָיָה עוֹבֵר עָלָיו יוֹם אֶחָד בְּלִי חֶשְׁבּוֹן פְּשִׁפּוּשׁ וּמִשְׁמוּשׁ בַּמַּעֲשִׂים שֶׁלּוֹ. סִיפְּרוּ שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ לִפְנֵי שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לִישׁוֹן, בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה, הָיָה מַעֲבִיר אֶת כָּל 'סֵדֶר הַיּוֹם' שֶׁלּוֹ, וְסִיפְּרוּ שֶׁאֲפִילּוּ אֶת הַמַּחְשָׁבוֹת שֶׁלּוֹ הָיָה בּוֹחֵן, מָה חָשַׁבְתִּי בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם! אֶצְלֵינוּ זֶה לֹא נִתְפָּס בְּדַעְתֵּינוּ, אָדָם זוֹכֵר מָה חָשַׁב לִפְנֵי שָׁעָה? לִפְנֵי שִׁתֵּי דַּקּוֹת לֹא זוֹכֵר מָה חָשַׁבְתִּי... וְאַתָּה שׁוֹאֵל אוֹתִי מָה חָשַׁבְתִּי בַּבּוֹקֶר?! אֲבָל הֶחָפֵץ חַיִּים זצ"ל הָיָה מְחַשֵּׁב הַכֹּל. 'חֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ'.

אָדָם צָרִיךְ לְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן שֶׁלּוֹ, לֹא לְבַזְבֵּז אֶת הַזְּמַן. תָּמִיד הָאָדָם אוֹמֵר מִשְׁפָּט שֶׁהוּא שָׁגוּר בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת, שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ, 'מָה יִהְיֶה?!', עוֹנֶה לְךָ 'אַל תִּדְאַג, יִהְיֶה טוֹב... '. וַדַּאי יִהְיֶה טוֹב, הַשְּׁאֵלָה מָתַי?! שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְאוּחָר! עַכְשָׁיו תְּנַצֵּל, עַכְשָׁיו תָּבוֹא לִפְנֵי הקב"ה, עִם חֶשְׁבּוֹן וְהִתְבּוֹנְנוּת.

אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִידֵי הִתְבּוֹנְנוּת מִבְּלִי מוּסָר

וְיֵרוּעַ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִידֵי הִתְבּוֹנְנוּת בְּלִי לִימוּד בְּסִפְרֵי מוּסָר, כְּשֶׁאָדָם יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד כָּל דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים הַמַּלְהִיבִים אֶת הַנֶּפֶשׁ, זֶה מְעוֹרֵר אוֹתוֹ. אֵיזֶה סֵפֶר שֶׁיִּהְיֶה, 'מְסִילַת יְשָׁרִים' 'שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה' 'פֶּלֶא יוֹעֵץ' וכו' וכו', וְיוֹשֵׁב וְלוֹמֵד, הוּא רוֹאֶה וְלוֹמֵד אֵיךְ מַדְרִיכִים אוֹתוֹ.

רַבּוֹתֵינוּ גִּילּוּ לָנוּ אֵיךְ לָלֶכֶת בָּעוֹלָם הַנִּפְתָּל וְהָעִיקֵּשׁ הַזֶּה, מָלֵא מִכְשׁוֹלִים וּמָלֵא פִּתְיוֹנוֹת, וְכַאֲשֶׁר אָדָם יוֹשֵׁב וּמִתְבּוֹנֵן וְרוֹאֶה - הַדְּבָרִים מְאִירִים.

אָדָם יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד מוּסָר, וּמִשְׁפָּט אֶחָד שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד לִפְעָמִים יָכוֹל לְהוֹעִיל לוֹ לְכָל הַחַיִּים. זֶה יָכוֹל לִפְתּוֹחַ פֶּתַח אוֹר לְכָל הַחַיִּים כּוּלָּם. אָמַר אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַמּוּסָר הַגְּדוֹלִים, הַסַּבָּא מִנּוֹבַהֲרַדּוֹק זצ"ל, לִפְעָמִים יֵשׁ דִּיבּוּר אֶחָד שֶׁל מוּסָר שֶׁיָּכוֹל לִפְתּוֹחַ לָאָדָם פֶּתַח לְכָל הַחַיִּים שֶׁלּוֹ. מָשָׁל לְ'בָּרָק'. אָדָם הוֹלֵךְ בְּלַיְלָה אָפֵל, חוֹשֶׁךְ וַאֲפִילָה, לֹא רוֹאֶה כְּלוּם, יוֹרְדִים גְּשָׁמִים וְהוּא נִמְצָא בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ, אֵיזֶה צַעַר וְאֵיזֶה עֶגְמַת נֶפֶשׁ, הוּא לֹא רוֹאֶה כְּלוּם, חוֹשֶׁךְ וַאֲפִילָה, לֹא יוֹדֵעַ כֵּיצַד לְהַמְשִׁיךְ. וְהִנֵּה לְפֶתַע הִבְרִיק 'בָּרָק', בָּרָק הֵאִיר אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, כַּמָּה זְמַן 'בָּרָק' נִמְשָׁךְ? 'כְּהֶרֶף עַיִן'. שְׁנִיָּה אַחַת. אֲבָל הָאוֹר הַזֶּה כְּבָר הֵאִיר לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ, הוּא הִסְפִּיק לִרְאוֹת אֵיךְ לִמְצוֹא אֶת הַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה. כָּאן הוּא רָאָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹר, וְהוּא יוֹדֵעַ לְהִיזָּהֵר מִמֶּנּוּ, וְכָאן יֵשׁ מִכְשׁוֹל וכו'.

לִימּוּד מוּסָר כְּדֵי לְהַצִּיל דִּיבּוּר אֶחָד שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע

הָיָה אוֹמֵר הַגָּאוֹן ר' יִשְׂרָאֵל סַאלַנְט זצ"ל, יִלְמַד הָאָדָם כָּל יָמָיו מוּסָר, אֲפִילּוּ אִם רַק פַּעַם אַחַת זֶה יוֹעִיל לוֹ. אֲפִילּוּ אִם רַק פַּעַם אַחַת זֶה יַחְסוֹךְ לוֹ מִילָּה אַחַת וְדִיבּוּר אֶחָד שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע וְכַדּוֹמֶה, כְּבָר הָיָה כְּדַאי כָּל הַלִּימּוּד מוּסָר שֶׁלָּמַד כָּל חַיָּיו. כֵּיוָן שֶׁאֵין אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים עוֹנְשָׁן שֶׁל עֲבֵירוֹת. אָדָם לֹא יוֹדֵעַ - וּמָה שֶּׁכֵּן יוֹדֵעַ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ - עַד כַּמָּה יֵשׁ בַּשָּׁמַיִם מִשְׁפָּט עִם הָאָדָם עַל כָּל עֲבֵירָה וַעֲבֵירָה. הוּא לֹא מְתָאֵר שֶׁהוּא יִסְבּוֹל כָּל כָּךְ! וְאֵין תַּחְבּוּלוֹת אֵיךְ לְהִינָּצֵל מֵהַדִּין. תֶּאֱסוֹף עוֹד תּוֹרָה וְעוֹד מִצְוֹת זֶה הָעֵצָה וְזֶה הַתַּחְבּוּלָה. כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְאַבְרָהָם זָקֵן 'בָּא בַּיָּמִים', עִם הַיָּמִים.

הָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא מִכְשׁוֹלוֹת וּפִתְיוֹנוֹת. אֵיךְ נִסְתַּדֵּר? אֵיךְ נוּכַל לְהַמְשִׁיךְ לְהִתְנַהֵג? - תֵּלֵךְ בְּדַרְכָּךְ רַבּוֹתֵינוּ, הֵם הִדְרִיכוּ אוֹתָנוּ. אֲנַחְנוּ צְרִיכִים תָּמִיד לְהִתְחַנֵּךְ לְאוֹר דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ. הֵם שָׁצְפוּ בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְאִירָה, שֶׁכָּל רָז לָא אָנִיס לְהוּ, שֶׁיָּדְעוּ הַכֹּל, וְהָיוּ 'גַּבְרָא דְּמָרֵיהּ סַיְּיעֵיהּ', שהקב"ה עָזַר לָהֶם בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל, [כָּל הַטֶּבַע הָיָה נָתוּן בְּיַד רַבּוֹתֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁיָּדוּעַ בַּגְּמָרָא הָרַבֶּה עוּבְדוֹת עַל זֶה, תָּמִיד הקב"ה שִׁינָּה כָּל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית בִּשְׁבִילָם, כֵּיוָן שֶׁהֵם הֵמִיתוּ עַצְמָם בְּאָהֳלָהּ שֶׁל תּוֹרָה], וְהֵם יִלַּמְּדוּ וְיַדְרִיכוּ אוֹתָנוּ. הֵם שָׁרָאוּ בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְאִירָה מַמָּשׁ, צָפוּ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, הֵם הִדְרִיכוּ וְאָמְרוּ מַה לַּעֲשׂוֹת וְאֵיךְ לַעֲשׂוֹת. הָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא מִכְשׁוֹלִים וּפִיתּוּיִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַחֲזוֹן אִישׁ זצ"ל. הַיֵּצֶר הָרַע שָׂם כָּל מִינֵי מַלְכּוֹדוֹת לְתָפְסָם וּלְהַכְשִׁיל אֶת הָאָדָם, 'שְׂדֵה מוֹקְשִׁים'. יֵשׁ לָנוּ אֶת הָעֵצָה כְּנֶגְדּוֹ - לָלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ שהקב"ה סִיַּיע בָּעֲדָם.

מַעֲשֶׂה אִיפְּרָא הוֹרְמִיז וְרָבָא

בַּגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (כ:) הוּבָא מַעֲשֶׂה, כַּיָּדוּעַ שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה מִינֵי דָּמִים בָּאִשָּׁה, יֶשְׁנָם דָּמִים טְהוֹרִים וְיֶשְׁנָם שֶׁאֵינָם טְהוֹרִים, וְהַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת עַל אִיפְּרָא הוֹרְמִיז, הִיא הָיְתָה מַלְכָּה גּוֹיָה, מִמַּלְכֵי פָּרַס, הָאִמָּא שֶׁל שְׁבוֹר מַלְכָּא (מֶלֶךְ פָּרַס), וְהִיא יוֹם אֶחָד רָצְתָה לַעֲשׂוֹת בְּחִינָה לָהֶם - לָרָבָא, מִגְּדוֹלֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד - אִם הוּא בֶּאֱמֶת מֵבִין בְּדָמִים אוֹ לֹא.

שָׁלְחָה לְפָנָיו אֵיזֶה דָּם, שֶׁיַּגִּיד לָהּ מַה דִּינוֹ אִם טָמֵא אוֹ טָהוֹר, וּמִיָּד עָנָה לָהּ בְּדִיּוּק. אָמְרָה לִבְנָהּ בְּהִתְפַּעֲלוּת, בְּנִי, שְׁבוֹר מַלְכָּא, תִּרְאֶה כַּמָּה חָכְמוּ וְהִגְדִּילוּ בִּינָה חַכְמֵי הַיְּהוּדִים, הִנֵּה, כָּל דָּבָר שֶׁשּׁוֹאֲלִים אוֹתָם מִיָּד עַל הַמָּקוֹם מְשִׁיבִים וְקוֹלְעִים אֶל הַמַּטָּרָה וְלֹא יַחְטִיאוּ.

אָמַר לָהּ הַבֵּן שֶׁלָּהּ, שְׁבוֹר מַלְכָּא, (הָיָה שׁוֹנֵא אֶת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, צוֹרֵר הַיְּהוּדִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא בָּבָא מְצִיעָא ע: וְתַעֲנִית כד: חֲגִיגָה ה: וְעוֹד), אָמַר לָהּ מַה זֶּה רְאָיָה? אוּלַי הֶחָכָם עָנָה כְּסוּמָא בַּאֲרוּבָּה, זָרַק מִשְׁפָּט, וְיָצָא וְקָלַע לַמַּטָּרָה, אֲבָל מִי אָמַר שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת מֵבִין? אוּלַי אִם הָיִית שׁוֹאֶלֶת אֶת אוֹתָהּ שְׁאֵלָה בְּפַעַם אַחֶרֶת, הָיָה אוֹמֵר מַשֶּׁהוּ אַחֵר.

שָׁמְעָה אוֹתוֹ, אָמְרָה, בְּסֵדֶר נִבְחַן אוֹתוֹ. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא, הֲוָה יָתִיב רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ, כַּאֲשֶׁר כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה הִתְרַחֵשׁ, הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רָבָא תַּלְמִידוֹ רַב עוֹבַדְיָה, וְהִיא שָׁלְחָה לוֹ שִׁשִּׁים סוּגֵי דָּמִים כְּדֵי לִבְחוֹן אֶת רָבָא אִם הוּא יוֹדֵעַ וּמִתְמַצֵּא בֶּאֱמֶת בְּדָמִים. כָּל מִינֵי דָּמִים. דָּם, צְפַרְדֵּעַ... כָּל מַה שֶּׁתִּרְצוּ. מִכָּל הַסּוּגִים שֶׁיֵּשׁ. מֵחֲגָבִים, מִדָּגִים וכו'.

וְאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא, שֶׁרָבָא תָּמִיד יָדַע וְעָנָה, זֶה כָּשֵׁר זֶה לֹא, וכו'. הַדָּם הָאַחֲרוֹן שֶׁשָּׁלְחָה לוֹ, הָיָה דָּם שֶׁל 'כִּינִּים'... לָקְחָה כַּמָּה כִּינִּים וְהָרְגָה אוֹתָם, וְלָחֲצָה אוֹתָם וְסָחֲטָה אוֹתָם עַד שֶׁיָּצָא הַדָּם, וְאֶת הַדָּם הַזֶּה הִיא שָׁלְחָה לוֹ לְרָבָא, וְאָמְרָה נִבְחַן אֶת הֶחָכָם וְנִרְאֶה אִם יֵדַע. וְרָבָא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָה עִנְיָינוֹ שֶׁל הַדָּם הַזֶּה.

אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא, אִסְתַּיֵּיע מִילְתָא, נַעֲשָׂה לוֹ נֵס, הקב"ה עָזַר לוֹ, וְהוּא שָׁלַח לָהּ מַסְרֵק נָאֶה, תַּכְשִׁיט נָאֶה, שֶׁבָּזֶה הוֹרְגִים כִּינִּים, זֶה הָיָה הַתְּשׁוּבָה שֶׁלּוֹ. שָׁלַח לָהּ אֶת זֶה מַתָּנָה...

הוּא לֹא עָנָה מַה דִּין הַדָּם הַזֶּה, אֶלָּא שָׁלַח אֶת זֶה בִּמְקוֹם. הִיא רָאֲתָה אֶת זֶה - הִתְפַּעֲלָה, יָצְאָה מִכֵּלֶיהָ. 'יְהוּדָאי, בְּתָנְווּנֵי דְּלַבַּאי יָתְבִיתוּ', אַתֶּם יוֹשְׁבִים בְּחַדְרֵי לְבָבִי. הִיא הֵבִינָה שֶׁאִם הוּא שָׁלַח מַסְרֵק וְלֹא דָּבָר אַחֵר, (הָיָה יָכוֹל לִשְׁלוֹחַ תּוֹתָח...), הֲוֵי אוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ כָּאן אֵיזֶה רֶמֶז שֶׁהוּא רוֹמֵז לָהּ. אִם שָׁלַח לָהּ דַּוְקָא מַסְרֵק, תַּכְשִׁיט נָאֶה, שֶׁהוֹרְגִים בָּזֶה כִּינִּים, הִיא הֵבִינָה שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּון שֶׁהַדָּם הַזֶּה שֶׁשָּׁלְחָה לוֹ הוּא דַּם כִּינִּים.

הַטַּעַם שֶׁהִזְכִּירָה הַגְּמָרָא דַּהֲוָה יָתִיב רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ

כָּךְ הֵם דִּבְרֵי הַגְּמָרָא, וְכָל מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת זֶה מִתְפַּעֵל וְרוֹאֶה אֵיךְ שֶׁרַבּוֹתֵינוּ הָיוּ צוֹפִים בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, וְעַד כַּמָּה עָזַר לָהֶם הקב"ה לִקְלוֹעַ אֶל הָאֱמֶת. אֲבָל דָּבָר נִפְלָא עַד מְאֹד לִימֵּד אוֹתָנוּ הַגָּאוֹן אוֹר שָׂמֵחַ זצ"ל, הַפְּלֵא וָפֶלֶא מַמָּשׁ, תּוֹרָה לִשְׁמָהּ. הוּא שׁוֹאֵל שְׁאֵלָה, מַדּוּעַ הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה פְּרָט שֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ, הִיא מְסַפֶּרֶת לָנוּ עַל רָבָא, וּמוֹסִיפָה שֶׁלִּפְנֵי רָבָא "הֲוָה יָתִיב רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ", רַב עוֹבַדְיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רָבָא הָיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יוֹשֵׁב לְפָנָיו. לְכְאוֹרָה הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה שֶׁרַבּוֹתֵינוּ חַכְמֵי הַתַּלְמוּד מְסַפְּרִים הוּא מְיוּתָּר, מַה נָּפְקָא מִינַּהּ מִי יָשַׁב לְפָנָיו? וּבִפְרָט שֶׁהֲרֵי רָבָא הָיָה גְּדוֹל רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת בְּדוֹרוֹ, יָשְׁבוּ לְפָנָיו אַלְפֵי תַּלְמִידִים, מָה אִיכְפַּת לִי מִי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה לְפָנָיו? לְכְאוֹרָה זֶה לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד.

וּכְבָר לִימֵּד אוֹתָנוּ הָרַשְׁבָּ"א בִּתְשׁוּבָה (ח"א סי' שיד) "וּמֵחָכְמַת מְחַבְּרֵי הַתַּלְמוּד לְהוֹדִיעַ עִנְיָינִים גְּדוֹלִים דֶּרֶךְ שְׁתִיקָה - מִתּוֹךְ סִידּוּרָן לְבַד" (כְּדִּ לְשׁוֹנוֹ בְּדִיּוּק), מִתּוֹךְ סִידּוּר הַדְּבָרִים בִּלְבַד, מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ עוֹד דְּבָרִים עֲמוּקִים. אֵין סְתָם מִילִּים מְיוּתָּרוֹת בַּגְּמָרָא. צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן. אִם רַבּוֹתֵינוּ הִדְגִּישׁוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב תַּלְמִידוֹ רַב עוֹבַדְיָה לִפְנֵי רָבָא, יֵשׁ בָּזֶה עִנְיָן.

אָדָם שֶׁלּוֹמֵד אֶת הַגְּמָרָא בִּפְשִׁיטוּת וּבְמְהִירוּת, לֹא שָׂם לֵב וְלֹא מִתְבּוֹנֵן בָּזֶה, אֲבָל הַגָּאוֹן שַׂר הַתּוֹרָה אוֹר שָׂמֵחַ ע"ה שֶׁלָּמַד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ כַּיָּדוּעַ, הוּא הִרְגִּישׁ וְשָׁאַל, מָה רַבּוֹתֵינוּ מַדְגִּישִׁים בָּזֶה שֶׁיָּשַׁב לְפָנָיו תַּלְמִידוֹ רַב עוֹבַדְיָה,

וְהוּא אָמַר דָּבָר נִפְלָא מַמָּשׁ, גְּאוֹנוּת שֶׁל תּוֹרָה. הֲרֵי אח"כ הגמ' מַמְשִׁיכָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁרָבָא שָׁלַח אֶת הַמַּסְרֵק הַנָּאֶה הַזֶּה שֶׁבָּזֶה מוֹצִיאִים אֶת הַכִּינִּים מֵהַשְּׂעָרוֹת. אֲבָל צָרִיךְ לְהָבִין, מֵאֵיפֹה הָיָה לוֹ אֶת הַמַּסְרֵק הַזֶּה? וְכִי רָבָא יָדַע שֶׁיִּשְׁלְחוּ לְפָנָיו שְׁאֵלָה כָּזוֹ שֶׁל דַּם כִּינִּים שֶׁהוּא הֵכִין מַסְרֵק כָּזוֹ אֶצְלוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ? מֵאֵיפֹה הָיָה לוֹ מִתַּחַת לַיָּד?

לָזֶה הִדְגִּישׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, הִקְדִּימוּ וְאָמְרוּ, "הֲוָה יָתִיב רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ", הָיָה יוֹשֵׁב לְפָנָיו רַב עוֹבַדְיָה, וְאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (ב"ב כב:) שֶׁרַב עוֹבַדְיָה הָיָה סוֹחֵר בְּתַכְשִׁיטֵי נָשִׁים. זֶה מַה שֶּׁהַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת לָנוּ, בְּדִיּוּק הקב"ה זִימֵּן שֶׁיֵּשֵׁב לְפָנָיו הַתַּלְמִיד הַזֶּה - רַב עוֹבַדְיָה - בַּעַל הַמַּסְרְקִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לָקַחַת אֶת זֶה מִמֶּנּוּ וְלִשְׁלוֹחַ לָהּ, שֶׁאִם לֹא כֵּן מֵהֵיכָן הָיָה לוֹ מַסְרֵק כָּזֶה לִשְׁלוֹחַ לָהּ. לָכֵן הַתַּלְמוּד מַשְׁמִיעַ לָנוּ אֶת הַיְדִיעָה הַזּוֹ דַּהֲוָה יָתִיב רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ. הַתַּלְמִיד רַב עוֹבַדְיָה שֶׁיָּשַׁב לְפָנָיו שֶׁהָיָה סוֹחֵר בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ הוּא שֶׁהִמְצִיא וְהֵבִיא לוֹ אֶת הַמַּסְרֵק הַזֶּה.

עַכְשָׁיו זֶה אוֹר חָדָשׁ זוֹרֵחַ עַל הַסּוּגְיָא. כַּמָּה סַיְּיעְתָּא דִּשְׁמַיָּא שֶׁהָיְיתָה לְרַבּוֹתֵינוּ.

הַהַנְהָגָה בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְסָיו מְצוּמְצָמִין

הַגְּמָרָא (גִּיטִּין ז.) אוֹמֶרֶת שֶׁאִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁנִּכְסָיו מְצוּמְצָמִים, רוֹאֶה לִפְעָמִים שֶׁאָדָם נִכְנָס לְאֵיזֶה לַחַץ, נִכְסָיו וּמְזוֹנוֹתָיו מְצוּמְצָמִים, מַה יַּעֲשֶׂה? יַעֲמוֹד וְיִגְזוֹז מֵהֶם לְצְדָקָה. כָּךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ. הֵיפֶךְ מִשֶּׁכָּל בְּנֵי אָדָם. בְּנֵי אָדָם רוֹאִים שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מְצוּמְצָמִים, אוֹמֵר לְגַבַּאי צְדָקָה, 'אֵין תַּקְצִיב לַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מִצְטַעֵר מְאֹד, כְּשֶׁה' יְרַחֵיב גְּבוּלִי אֲנִי אֶתֵּן'. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ לְהֵיפֶךְ. הֵם רָאוּ וְיָדְעוּ שֶׁאָדָם שֶׁנִּכְסָיו וּמְזוֹנוֹתָיו מְצוּמְצָמִים - יַעֲמוֹד וְיִגְזוֹז מֵהֶם לְצְדָקָה. קַל וָחוֹמֶר כְּשֶׁאֵין נִכְסָיו מְצוּמְצָמִין שֶׁצָּרִיךְ לָתֵת לְצְדָקָה. וְזֶה קַל וָחוֹמֶר שֶׁאֵין עָלָיו תְּשׁוּבָה!.

וּבְעִנְיַן זֶה כָּתַב הַשֶּׂלֶ"ה, בְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה לָמַדְנוּ, שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה שׁוֹלֵחַ אֶת אֱלִיעֶזֶר לִמְצוֹא שִׁידּוּךְ לְבְנוֹ, 'וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ, הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי, וְאַשְׁבִּיעֲךָ' וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית כד, א-ג), כְּמוֹ שֶׁיָּדוּעַ כָּל הַפָּרָשָׁה. פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, אַבְרָהָם קוֹרֵא לְעֶבֶד שֶׁלּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ 'הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ', הַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁמִּתַּרְגֵּם הַתַּרְגּוּם 'דְּשַׁלִּיט בְּכָל דִּילֵיהּ', אֱלִיעֶזֶר הָיָה שׁוֹלֵט בְּכָל הָעִנְיָינִים שֶׁל אַבְרָהָם, הוּא הָיָה הַמַּכְנִיס וְהַמּוֹצִיא וּמְטַפֵּל בְּכָל עִנְיְינֵי הַכְּסָפִים בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל. אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה סוֹמֵךְ עָלָיו. זֶה פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא.

אֲבָל הַשֶּׂלֶ"ה הַקָּדוֹשׁ (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה דֶּרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר אות כט) שׁוֹמֵעַ כָּאן עוֹד שְׁמִיעָה, וְיֵשׁ בָּזֶה מוּסַר הַשְׂכֵּל לָנוּ, אוֹמֵר הַשֶּׂלֶ"ה, מָה הַפֵּירוּשׁ 'הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ', מִי מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ? - אֲנַחְנוּ מְבִינִים שֶׁפְּנִוּנַת הַמִּקְרָא עַל אֱלִיעֶזֶר, אֲבָל הַשֶּׂלֶ"ה מְפָרֵשׁ בְּעוֹד אוֹפָן, "יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁזֶּה קָאֵי עַל אַבְרָהָם, שֶׁאֱלִיעֶזֶר הָיָה עֶבֶד וּזְקַן בֵּית שֶׁל הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ". אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אֶת זֶה עַל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, 'הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ' זֶה קָאֵי עַל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה. אֱלִיעֶזֶר הָיָה הָעֶבֶד, 'זְקַן בֵּיתוֹ', אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הוּא 'הַמּוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ'.

מַה זֶּה בָּא לְלַמֵּד אוֹתָנוּ? אוֹמֵר הַשֶּׂלֶ"ה הַקָּדוֹשׁ (וּכְדַאי לְהַטּוֹת אוֹזֶן), "וְהָרֶמֶז הוּא, מִי שֶׁחָנָנוֹ ה' יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂר גָּדוֹל", עוֹשֶׂר זֶה רַק מהקב"ה, הקב"ה נוֹתֵן אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁהַפָּסוּק אוֹמֵר, 'וְהָעוֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד - מִלְּפָנֶיךָ' (דִּבְרֵי הַיָּמִים א כט יב), הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם יְגֵעִים וְטוֹרְחִים וּמְשְׁתַּדְּלִים וּמִתְאַמְּצִים לִזְכּוֹת בַּעֲשִׁירוּת. מָה הֵם לֹא עוֹשִׂים... אֲבָל זֶה לֹא תָּלוּי בְּשׁוּם דָּבָר, רַק בִּרְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ. 'וְהָעוֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד - מִלְּפָנֶיךָ'. דַּיְיקָא. כָּאן לֹא יַעֲזוֹר שׁוּם דָּבָר, אָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי תַּחְבּוּלוֹת וַעֲבוֹדוֹת וְשָׁעוֹת נוֹסָפוֹת', וּמַה לֹּא... וְעִם כָּל זֶה הוּא לֹא יַחֲזִיק מַעֲמָד, הוּא לֹא יִהְיֶה עָשִׁיר כְּלָל. לְעוּמַּת זֹאת לְהֵיפֶךְ, יֶשְׁנָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא טוֹרְחִים, וְהָעוֹשֶׁר רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם.

זֶה בָּא עַד אֲלֵיהֶם. כִּי זֶה רְצוֹן ה'. מִי שֶׁחָנָנוֹ הש"ת בַּעֲשִׁירוּת, תֵּדַע לְךָ שהקב"ה חָנַן אוֹתְךָ בָּזֶה - וְיֵשׁ לָזֶה סִיבָּה (יֵשׁ הַרְבֵּה סִיבּוֹת). לֹא כָּל אֶחָד זוֹכֶה לָזֶה.

הַזּוֹכֶה לַעֲשִׁירוּת - יִרְבֶּה בִּצְדָקוֹת וָחֶסֶד

אֶחָד כָּזֶה, שֶׁזָּכָה לְעוֹשֶׁר גָּדוֹל, צָרִיךְ הוּא לְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה וָחֶסֶד, שֶׁהֲרֵי כָּל עִנְיְינֵי הָעֲשִׁירוּת זֶה בִּגְדֶר 'פִּקָּדוֹן', הקב"ה נוֹתֵן לְךָ אֶת זֶה כִּי הוּא רוֹצֶה שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּזֶה 'סְחוֹרָה', תַּעֲשֶׂה 'עֵסֶק'. וּמָה הָעֵסֶק? צְדָקוֹת וּגְמִילוּת

חֲסָדִים. זֶה הָעֵסֶק. זֶה הַפֵּירוּת שֶׁמְּבַקֵּשׁ הקב"ה מֵהַ'קֶּרֶן' שֶׁהוּא נוֹתֵן לְךָ.

אֲבָל אִם אָדָם זוֹכֶה לַעֲשִׁירוּת, הקב"ה חָנַן אוֹתוֹ בַּעֲשִׁירוּת, אֲבָל "הוּא מְקַמֵּץ, וְאֵין מַרְבֶּה בִּצְדָקוֹת וּבִנְדִיבוּת", מָה הַסִּיבָּה לָזֶה? אוֹמֵר הַשֵּׂכֶל"ה דָּבָר נוֹרָא, "בְּוַדַּאי" אֵין סָפֵק בְּכָךְ, דָּבָר פָּשׁוּט וּבָרוּר, "יֵשׁ קְלִיפּוֹת וּשְׂטָנִים בַּר מִינָן הַשּׁוֹכְנִים עַל עוֹשְׁרוֹ, הַמּוֹנְעִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לִמְשׁוֹל בְּשֶׁלּוֹ".

אִם רוֹאִים אֶחָד שֶׁהוּא עָשִׁיר וְלֹא חָסֵר לוֹ כְּלוּם, (יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ לֹא יוֹדֵעַ כַּמָּה יֵשׁ לוֹ... וְגַם הוּא לֹא רוֹצֶה לָדַעַת כַּמָּה יֵשׁ לוֹ... כִּי 'אֵין הַבְּרָכָה שְׁרוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן'... לֹא רוֹצֶה לִסְפּוֹר, אִם הוּא סוֹפֵר הוּא כְּבָר נִבְהָל...). אֲבָל הוּא לֹא נוֹתֵן כְּלוּם לִצְדָקָה. בִּשְׁבִיל מָה קִיבַּלְתָּ אֶת הָעֲשִׁירוּת? אַדְרַבָּא, תִּיתֵּן צְדָקוֹת, תַּרְבֶּה בִּנְדִיבוּת לֵב. אִם הוּא לֹא נוֹתֵן, הֲוֵי אוֹמֵר שֶׁשּׁוֹכְנִים עַל מָמוֹנוֹ כּוֹחוֹת טוּמְאָה, הַמּוֹנְעִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לִהְיוֹת מוֹשֵׁל בְּשֶׁלּוֹ.

מְסַיְּים הַשֵּׂכֶל"ה, "אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה נָדִיב גָּדוֹל וּבַעַל צְדָקָה, וּמוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", הוּא מוֹשֵׁל בְּמָמוֹנוֹ, אֵין עָלָיו שְׁלִיטָה שֶׁל כּוֹחוֹת הַטּוּמְאָה. הוּא בַּעַל הַבַּיִת עַל כָּל מָמוֹנוֹ. כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן צְדָקָה - בְּשִׂמְחָה וּבְחִיּוּךְ, וְלֹא לְהֵיפֶךְ חָלִילָה. שְׁפָתַיִם יְשַׁק.

הַמַּעֲשֶׂה עִם רַב פָּפָּא

רַבּוֹתֵינוּ רָאוּ אֶת הַסִּיבָּה הָרוּחָנִית הַמַּקְבִּילָה לְכָל דָּבָר. תָּמִיד צָפוּ וְרָאוּ וְיָדְעוּ וְגִילוּ לָהֶם מִשְּׁמַיָּא כָּל סִיבָּה רוּחָנִית לְכָל דָּבָר. הָעוּבְדָּא הַמְפוּרְסֶמֶת בַּגְּמָרָא (ב"ב י.) עַל רַב פָּפָּא, תַּלְמִידוֹ שֶׁל רָבָא, הָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבָה אַחֲרָיו, שֶׁעָלָה לַגַּג וְנִשְׁמְטָה הַמַּדְרֵיגָה וְכִמְעַט נָפַל מֵהַגַּג, מִיָּד כְּשֶׁרַב פָּפָּא רָאָה דָּבָר כָּזֶה נִזְדַּעֲזַע כּוּלּוֹ, 'כִּמְעַט נִתְחַיֵּבִי עוֹנֶשׁ סְקִילָה (בַּר מִינָן) כְּמוֹ מְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת, כְּמוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה', זֶה דָּבָר נוֹרָא, בָּא לַיְשִׁיבָה וְאָמַר, 'רַבּוֹתַי תַּעַזְרוּ לִי, עַל מָה ה' עָשָׂה לִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה? אֵיזֶה חִסָּרוֹן יֵשׁ בִּי שֶׁכִּמְעַט נִתְחַיַּבְתִּי בָּעוֹנֶשׁ הַנּוֹרָא הַזֶּה שֶׁל סְקִילָה?!'. הוּא לֹא הָלַךְ לְחַפֵּשׂ אוּלַי הַמַּדְרֵיגָה הָיְתָה עֲקוּמָה... אוּלַי הַקַּבְּלָן בִּמְקוֹם לָשִׂים 'מֶלֶט' שָׂם מַיִם... הוּא לֹא חִיפֵּשׂ סִיבּוֹת טִבְעִיּוֹת. הוּא חִיפֵּשׂ אֵיזֶה חֵטְא יֵשׁ כָּאן שֶׁגָּרַם לָזֶה. אָמְרוּ לוֹ, אוּלַי בָּא לְפָנֶיךָ עָנִי וְלֹא נָתַתָּ לוֹ צְדָקָה. אָמַר לָהֶם 'אֱמֶת, כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה'. וְעַל זֶה נִתְחַיֵּיב. כִּי רַבּוֹתֵינוּ תָּמִיד רָאוּ אֶת הַסִּיבָּה הָרוּחָנִית.

כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה דְּבָרִים כָּאֵלֶּה צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן לִרְאוֹת לַחְקוֹר וְלִדְרוֹשׁ לִהְיוֹת 'מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ', לִרְאוֹת אִם אֲנִי לֹא יָכוֹל לָתֵת צְדָקָה, מָה הַסִּיבָּה הַמּוֹנַעַת? יֵשׁ כָּאן סִיבָּה רוּחָנִית! אוֹמֵר הַשֵּׂכֶל"ה, תִּרְאֶה אִם אַתָּה לֹא גָּרַמְתָּ מִמַּעֲשֶׂיךָ, שֶׁמִּי יוֹדֵעַ מִי שׁוֹכֵן עַל עוֹשְׁרְךָ הַמּוֹנֵעַ אוֹתְךָ שֶׁלֹּא תּוּכַל לִמְשׁוֹל בְּשֶׁלְּךָ. לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת מוֹשֵׁל בְּשֶׁלּוֹ. אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה נָדִיב גָּדוֹל וּבַעַל צְדָקָה וּ'מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ'. שֶׁאָדָם יִהְיֶה שׁוֹלֵט וּ'מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ'. הַיָּד צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּשׁוּטָה וּנְדִיבָה לָתֵת צְדָקָה וְעֶזְרָה לַזּוּלַת. וְלֹא שֶׁאָדָם תָּמִיד יוֹשֵׁב וּמְחַשֵּׁב וּמְעַיֵּין 'כֵּן לָתֵת, אוֹ לֹא לָתֵת', 'אוּלַי כְּבָר עָבַרְתִּי חוֹמֶשׁ, וְאָסוּר לָתֵת יוֹתֵר... כִּי אוּלַי ח"ו יֵשׁ בָּזֶה אִיסּוּר בְּלִי תּוֹסִיף... '. לָזֶה לֹא יִקָּרֵא מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ.

תִּיתֵּן יוֹתֵר וְאֵין אָדָם מַעֲנִי מִן הַצְּדָקָה

אָדָם חוֹשֵׁב: 'אֶתֵּן צְדָקָה - אֲנִי אֶהְיֶה עָנִי, אֲבָל אִם אֶשְׁמוֹר אֶת הַכֶּסֶף - אֲנִי אֶהְיֶה יוֹתֵר עָשִׁיר', דַּע לְךָ, זֶה הֶבֶל הֲבָלִים. רַבּוֹתֵינוּ צָפוּ וְרָאוּ וְיָדְעוּ וְלִימְּדוּ אוֹתָנוּ שֶׁזֶּה עוֹבֵד בְּדִיּוּק הָפוּךְ. אַדְרַבָּא, תִּיתֵּן יוֹתֵר, וְלֹא יֶחְסַר לְךָ. תִּהְיֶה מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לְךָ, לֹא שֶׁהַמָּמוֹן יִהְיֶה מוֹשֵׁל בְּךָ. זֶה לֹא כִּפְשׁוּטוֹ לְכְאוֹרָה, אֲבָל מִי מִתְבּוֹנֵן וְרוֹאֶה, לְמִי יִקָּרֵא 'מוֹשֵׁל'? - לְמִי שֶׁכָּל מָמוֹנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, בְּיָדוֹ, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּכָל אֲשֶׁר רוֹצֶה.

יֵשׁ אֶחָד עֶבֶד שָׁבוּי לְמָמוֹנוֹ, מַמָּשׁ כָּךְ, לֹא יָכוֹל לֵיהָנוֹת כְּלוּם מָמוֹנוֹ. אֲפִילּוּ אָסָף 'אוֹצְרוֹת קוֹרַח', הוּא בְּגֶדֶר 'עַכְבְּרָא דְּשָׁכִיב אַדִּינָרֵי' (סַנְהֶדְרִין כט:), יֵשׁ עַכְבָּר שֶׁשּׁוֹכֵב עַל הַדִּינָרִים, אֵיזֶה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ מִזֶּה? אִם הוּא יֹאכַל אֶת זֶה הוּא יָמוּת מִיָּד. מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ זֶה מַה שֶּׁכָּל הַיּוֹם יוֹשֵׁב סוֹפֵר וּמוֹנֶה אֶת כַּסְפּוֹ וּמָמוֹנוֹ, וְתוּ לֹא. וְהַסּוֹף - יָמוּת, וְיִקְבְּרוּ אוֹתוֹ, וּמִישֶׁהוּ אַחֵר יִקַּח אֶת זֶה.

דַּע, אִם הקב"ה זִיכָּה וְחָנַן אוֹתְךָ, כַּנִּרְאֶה שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁמִּמְּךָ יָכוֹל לָצֵאת פְּרִי טוֹב, וְלָכֵן נָתַן לְךָ אֶת זֶה. תַּרְבֶּה בִּצְדָקוֹת. וְאַדְרַבָּא הַמַּרְבֶּה לֹא יְקוּפַּח, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם

(הל' מַתְּנוֹת עֲנִיִּים פֶּרֶק י ה"ב) 'וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם' (יְשַׁעְיָה לב יז), "לְעוֹלָם אֵין אָדָם מַעֲנִי מִן הַצְּדָקָה, וְאֵין דָּבָר רַע, וְלֹא יֵיזֵק, נִגְלָל בִּשְׁבִיל הַצְּדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם", אֵין מַעֲשֶׂה רַע מִתְגַּלְגֵּל עַל יְדֵי הַצְּדָקָה, וְלֹא צַעַר וְלֹא הֶפְסֵד וְלֹא נֶזֶק. רַק בְּרָכָה וְהַצְלָחָה. מַרְבֶּה צְדָקָה מַרְבֶּה שָׁלוֹם (אָבוֹת פ"ב מ"ז).

וְאַדַּרְבָּה לִימְדָנוּ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע"ה 'יֵשׁ מְפַזֵּר וְנוֹסָף עוֹד' (מִשְׁלֵי יא כד), דְּהַיְינוּ כְּשֶׁמְּפַזֵּר מָמוֹנוֹ לִצְדָקָה וָחֶסֶד, אֲזַי מִתְוַוסֵּף לוֹ עוֹד מָמוֹן, וּכְמוֹ שֶׁפֵּירֵשׁ רַשְׁ"י וְרַאֲב"ע ז"ל (מִשְׁלֵי שָׁם), וְכֵן מְפוֹרָשׁ בְּמִדְרַשׁ מִשְׁלֵי (שָׁם פי"א) וְכֵן פָּסַק רַבֵּינוּ הַטּוּר יו"ד (סִימָן רמז).

מַעֲשֶׂה בְּעָשִׁיר שֶׁיָּרַד מִנְּכָסָיו וּבָא לְהִתְאוֹנֵן לִפְנֵי רַבּוֹ...

אָדָם יִתְבּוֹנֵן וְיִרְאֶה, כָּל דָּבָר בָּא לְלַמֵּד אֶת הָאָדָם. כָּל מַעֲשֶׂה שֶׁקּוֹרֶה אִיתּוֹ יֵשׁ בָּזֶה מוּסַר הַשְׂכֵּל. אִם קוֹרֶה מַשֶּׁהוּ - צָרִיךְ לְבַדּוֹק. סִיפְּרוּ עַל אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי אִיזֶה רַב, אָמַר לוֹ, תַּעֲזוֹר לִי אֲדוֹנִי הָרַב, הַפַּרְנָסָה שֶׁלִּי לֹא בְּסֵדֶר, סִיפֵּר לוֹ שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ שֶׁהוּא לֹא מוֹשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, הוּא לֹא מוֹשֵׁל בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְלֹא רַק זֶה, הוּא מַרְגִּישׁ שֶׁגַּם הַפַּרְנָסָה שֶׁלּוֹ מִיּוֹם לְיוֹם הִיא יוֹתֵר מִצְטַמְצֶמֶת, וְיוֹתֵר 'שַׂר שֶׁל עֲנִיּוּת' רוֹדֵף אַחֲרָיו... מַרְגִּישׁ שֶׁיּוֹרֵד מִנְּכָסָיו, מָה הַסִּיבָּה לָזֶה?!

אָמַר לוֹ הָרַב, 'אֲנִי מִתְפַּלֵּא עַל כֹּחַ הַזִּכָּרוֹן שֶׁלְּךָ!', הוּא לֹא הֵבִין, שָׁאַל אוֹתוֹ, 'מָה עִנְיַן שְׁמִיטָה לְהַר סִינַי? מַה שַּׁיָּךְ כָּאן זִכָּרוֹן? אֲנִי אוֹמֵר לְךָ שֶׁהַפַּרְנָסָה שֶׁלִּי שְׁחוּקָה וְאַתָּה מְדַבֵּר אִיתִּי עַל מִידַּת הַזִּכָּרוֹן? מַה זֶּה שַׁיָּךְ?!'.

אָמַר לוֹ הָרַב, יֵשׁ מִשְׁנָה בְּמַסֶּכֶת קִידּוּשִׁין (פב.), וַאֲנִי מִתְפַּלֵּא שֶׁאַתָּה זוֹכֵר רַק חֲצִי מִשְׁנָה, חֲצִי שָׁכַחְתָּ וַחֲצִי אַתָּה זוֹכֵר. הֲרֵי בַּמִּשְׁנָה כָּךְ שָׁנִינוּ: "רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר לְעוֹלָם יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ אוּמָנוּת נְקִיָּה וְקַלָּה, וְיִתְפַּלֵּל לְמִי שֶׁהָעוֹשֶׁר וְהַנְּכָסִים שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין אוּמָנוּת שֶׁאֵין בָּהּ עֲנִיּוּת וַעֲשִׁירוּת, שֶׁלֹּא עֲנִיּוּת מִן הָאוּמָנוּת וְלֹא עֲשִׁירוּת מִן הָאוּמָנוּת, אֶלָּא הַכֹּל לְפִי זְכוּתוֹ. (וּבְלִי נֶדֶר נְבָאֵר אֶת זֶה בְּהִזְדַּמְּנוּת אַחֶרֶת). רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, רָאִיתָ מְיֻמָּךְ חַיָּה וְעוֹף שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אוּמָנוּת?!". אָדָם יְחַפֵּשׂ, רָאָה פַּעַם אַרְיֵה סַבָּל? אוֹ שׁוּעָל קַיָּיץ? לֹא רָאִינוּ. "וְהֵן מִתְפַּרְנְסִין שֶׁלֹּא בְצַעַר", מִיָּמֵינוּ לֹא רָאִינוּ שׁוּם חָתוּל שֶׁיָּבוֹא לְ'מִשְׁרַד הַסַּעַד' וִיבַקֵּשׁ עֶזְרָה, 'דְּמֵי אַבְטָלָה'... הֵם מִתְפַּרְנְסִים שֶׁלֹּא בְּצַעַר. "וַהֲלֹא לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּה לְשַׁמְּשֵׁנִי", כָּל הַבְּרִיאָה כּוּלָּהּ נִבְרְאָה בִּשְׁבִיל לִהְיוֹת מְשַׁמְּשֵׁי הָאָדָם הַשָּׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּסִילַת יְשָׁרִים (פ"א), וְזֶה עִילּוּי לְכָל הַבְּרִיאָה כּוּלָּהּ לִהְיוֹת מְשַׁמְּשֵׁי אָדָם הַשָּׁלֵם, וְלָכֵן הִתְקוֹטְטוּ הָאֲבָנִים עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ כַּיָּדוּעַ. "וַאֲנִי נִבְרֵאתִי לְשַׁמֵּשׁ אֶת קוֹנִי", אֶת הקב"ה ית"ש, "אֵינוֹ דִּין שֶׁאֶתְפַּרְנֵס שֶׁלֹּא בְּצַעַר?!".

אִם כֵּן, לָמָּה תָּמִיד יֵשׁ אֶת הַבְּעָיָה הַזּוֹ שֶׁל צַעַר בַּפַּרְנָסָה. אוֹמֵר הַתַּנָּא, אֲנִי אֲגַלֶּה לְךָ, "אֶלָּא הֵרָעוֹתִי מַעֲשַׂי, וְקִיפַּחְתִּי אֶת פַּרְנָסָתִי". זֶה הַסִּיבָּה. בִּגְלַל שֶׁהֵרֵיעוֹתִי אֶת מַעֲשַׂי, עַל כֵּן קִיפַּחְתִּי אֶת פַּרְנָסָתִי.

אָמַר לוֹ הָרַב, אַתָּה כָּל הַזְּמַן צוֹעֵק 'אֵין לִי פַּרְנָסָה', 'קִיפַּחְתִּי אֶת פַּרְנָסָתִי', אֲבָל שָׂכַחְתָּ אֶת הָרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, הֵרֵיעוֹתִי אֶת מַעֲשַׂי... הקב"ה מְחַשֵּׁב הַכֹּל. אֵין דָּבָר כָּזֶה שֶׁיֵּרֵד מִן הַשָּׁמַיִם צַעַר לָאָדָם בִּכְדִי, יֵשׁ שׁוֹרֶשׁ וְסִיבָּה לַדָּבָר, צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בָּזֶה, וּלְתַקֵּן מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן.

נוֹסַח הֲוֵידּוּי וְהַכַּוָּנָה בִּבְרָכַת 'שְׁמַע קוֹלֵנוּ'

מוּבָאת שְׁאֵלָה מְעַנְיֶינֶת, זֶה בְּדֶרֶךְ צַחוּת אֲבָל הַרְבֵּה מוּסָר יֵשׁ בָּזֶה, מִדִּבְרֵי צַחוּת הַרְבֵּה הַרְבֵּה אֶפְשָׁר לִלְמוֹד. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ הַרְבֵּה דְּבָרִים שֶׁהֵם לִכְאוֹרָה 'לְתִפְאֶרֶת הַמְּלִיצָה', אֲבָל מִי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן וְרוֹאֶה הַרְבֵּה מוּסַר הַשְׂכֵּל אֶפְשָׁר לִלְמוֹד מִזֶּה.

לְדוּגְמָא בְּפָרָשַׁת לֶךְ לְךָ, לָמַדְנוּ עַל הַמַּלְאָכִים שֶׁבָּאוּ לְהָגָר, וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (הוּבָא בְּפֵירוּשׁ רַשְׁ"י שָׁם בְּרֵאשִׁית טז ט) שֶׁכָּל דִּיבּוּר - מַלְאָךְ אַחֵר אָמַר אֶת זֶה. מַלְאָךְ אֶחָד אָמַר לָהּ שְׁאֵלָה, אַחַר כָּךְ בָּא מַלְאָךְ שֵׁנִי עִם עוֹד שְׁאֵלָה. וְשָׁאַל אָדָם גָּדוֹל אֶחָד, בֶּאֱמֶת, לָמָּה הָגָר זָכְתָה לְכָל כָּךְ הַרְבֵּה מַלְאָכִים, הֲלֹא דַּי וּמַסְפִּיק מַלְאָךְ אֶחָד יְדַבֵּר אִיתָּהּ אֶת כָּל הַשִּׂיחָה, לָמָּה לְכָל דִּיבּוּר מַלְאָךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ?!

אֶלָּא בָּאוּ לְלַמֵּד אוֹתָנוּ מוּסַר הַשְׂכֵּל, שֶׁאַפִּילּוּ אֵצֶל מַלְאָכִים שַׂיָּךְ 'אַל תַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה'... לָכֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַמַּלְאָכִים דִּיבֵּר דִּיבּוּר אֶחָד בִּלְבַד. זֶה אָמְנָם צַחוּת. אֲבָל מוּנָּח בָּזֶה יוֹתֵר מִצַּחוּת. כְּדַאי גַּם לָנוּ לְהִתְחַנֵּךְ בַּדָּבָר הַזֶּה.

יֵשׁ אֶחָד חוֹשֵׁב 'אֲנִי כְּבָר מַלְאָךְ, אֵין לִי יֵצֶר הָרַע... ', תֵּדַע לְךָ גַּם מַלְאָכִים קִיצְרוּ בְּדִיבּוּר... וְאִם כֵּן גַּם אַתָּה לֹא יוֹתֵר גָּדוֹל מֵהֶם...

וּבוּידוּי שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹמְרִים יוֹם יוֹם בִּתְפִלַּת הָעֲמִידָה, בִּבְרָכַת 'שְׁמַע קוֹלֵנוּ', 'רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ' וכו', וּמִיָּד אַחֲרֵי הָוִידּוּי 'וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתַּזְמִין פַּרְנָסָתֵנוּ וּמְזוֹנוֹתֵינוּ', וְהִנֵּה אוֹמֵר זֹאת 'וִיהִי' עִם וָא"ו הַחִיבּוּר, וְצָרִיךְ לְהָבִין, בַּתְּחִילָּה הוּא אוֹמֵר וִידּוּי, חָטָאתִי וכו', וּמִיָּד אַחֲרֵי זֶה הוּא מְבַקֵּשׁ אֶת הַפַּרְנָסָה, עִם וָא"ו הַחִיבּוּר, מָה הַשַּׁיָּיכוּת?

וְהַהֶסְבֵּר הַפָּשׁוּט וְהָאֲמִיתִי, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם מֵרַע אֶת מַעֲשָׂיו - מְקַפֵּחַ אֶת פַּרְנָסָתוֹ. לָכֵן הוּא מוֹדֶה עַל חֵטְא, 'רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי בָּא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה', וְכָךְ מְסַלֵּק אֶת הַמְקַטְרְגִים וְהַמַּשְׁטִינִים מֵעָלָיו, וּמְמֵילָא רָאוּי לוֹ לְזִכּוּת בְּפַרְנָסָה בְּנַחַת, וְלָזֶה הוּא מְבַקֵּשׁ עַל הַפַּרְנָסָה.

אֲבָל יֵשׁ בֵּיאוּר בְּדֶרֶךְ צַחוּת, וְגַם זֶה אֱמֶת, כְּךָ הַכַּוָּונָה, הוּא מִתְפַּלֵּל רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי רוֹאֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁדֶּרֶךְ רְשָׁעִים צְלָחָה, כָּל מִי שֶׁהוּא רָשָׁע וַעֲבָרָיָן יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה וְיֵשׁ לוֹ הַכֹּל. אִם כֵּן - גַּם אֲנִי מוֹדֶה לְפָנֶיךָ חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי, וְלָכֵן תִּיתֵּן גַּם לִי פַּרְנָסָה...

אֲדָם יִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשָׂיו, וְיַחְשׁוֹב, הַאִם רָאוּי הוּא לְפִי מַעֲשָׂיו עוֹד לְבַקֵּשׁ?! כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לְךָ כּוּלּוֹ חֶסֶד מוּפְלָא. מוּקָף בַּחֲסָדָיו שֶׁל הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ. תִּשְׁמַח בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לְךָ, וְתוֹדָה וְתִתְוַודֶּה עַל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ. אִם לֹא יִהְיֶה 'הֲרִיעוֹתִי אֶת מַעֲשַׂיי' מִמֵּילָא לֹא יִהְיֶה גַּם 'קִיפַּחְתִּי אֶת פַּרְנָסָתִי'.

יִבְטַח בַּה' - הַבְטָחוֹן בַּה' מַמְשִׁיךְ וּמְמַהֵר אֶת הַיְשׁוּעָה

רָאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה (חיי שָׂרָה) שֶׁכָּתַב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (פֶּרֶק כד) כָּתְבָה תּוֹרָה בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה כָּל דִּבֵּר הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁשָּׁלַח אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת אֱלִיעֶזֶר עַבְדּוֹ אֶל אֲרַם נַהֲרַיִם לְהָבִיא אִשָּׁה לִבְנוֹ לְיִצְחָק, עַד שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בר"ר ס, ח) 'אָמַר רַבִּי אַחָא יָפָה שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי בָּתֵּי אָבוֹת מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, פָּרָשָׁתוֹ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר שְׁנַיִם וּשְׁלוֹשָׁה דַּפִּים הוּא אוֹמְרָהּ וְשׁוֹנָהּ [ר"ל, שֶׁמִּלְבַד כָּל הָאֲרִיכוּת בְּעֶצֶם סִיפּוּר הַשְּׁלִיחוּת, וְהַדֶּרֶךְ שֶׁהָלַךְ לְשָׁם, וְכֵיצַד בָּדַק אֶת רִבְקָה, עוֹד זֹאת שֶׁלְּאַחַמ"כ שׁוּב הוּבָא בַּתּוֹרָה אֵיךְ שֶׁאֱלִיעֶזֶר חָזַר בַּשֵּׁנִית עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה], וְשֶׁרֶץ מִגּוּפֵי תּוֹרָה וְאֵין דָּמוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ אֶלָּא מֵרִיבּוּי הַקְּרָא'. וּבֶאֱמֶת צ"ב, מָה בָּאָה הַתּוֹרָה לְלַמְּדֵנוּ בְּ'שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת', שֶׁעַל כֵּן נִכְתַּב זֹאת בִּפְרוֹטְרוֹט וּבְהַרְחָבָה גְּדוֹלָה.

עוֹד יֵשׁ לְבָאֵר בְּפָרָשָׁה זֹאת, דְּהִנֵּה אִיתָא בַּגמ' (תַּעֲנִית ד.) עַל מַה שֶּׁאָמַר אֱלִיעֶזֶר 'הִנֵּה אָנֹכִי נִיצָּב עַל עֵין הַמָּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאוֹת לִשְׁאוֹב מָיִם, וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אוֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ הוֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדוֹנִי' (כד, יג-יד) שֶׁהָיְתָה זוֹ 'שְׁאֵילָה שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן', שֶׁהֲרֵי יִתָּכֵן שֶׁאוֹתָהּ נַעֲרָה תִּהְיֶה חִגֶּרֶת אוֹ סוּמָא וְלֹא יָבִין בָּהּ אֱלִיעֶזֶר וְיִקָּחֶנָּה (רַשְׁ"י), וּאעפי"כ 'הֹשִׁיבוּ לוֹ כַּהוֹגֶן וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ רִבְקָה', וְאִילּוּ יִפְתָּח בִּיקֵּשׁ שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן וֶהֱשִׁיבוּהוּ שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן (עיי"ש), וּכְבָר הֶאֱרִיכוּ הַמְפָרְשִׁים לְבָאֵר מַדּוּעַ בֶּאֱמֶת הֹשִׁיבוּ לֶאֱלִיעֶזֶר כַּהוֹגֶן אַף שֶׁלֹּא שָׁאַל כַּהוֹגֶן.

וְהִנֵּה מָצִינוּ עוֹד בַּמִּדְרָשׁ (שָׁם א) שֶׁהִסְמִיכוּ פָּרָשָׁה זוֹ לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה נ, י) 'מִי בָכֶם יְרֵא ה' שֹׁומֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נוֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וְיִשָּׁעֵן בֵּאלוֹקָיו', וְכָךְ אָמְרוּ, מִי בָכֶם יְרֵא ה' - זֶה אֱלִיעֶזֶר, שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ - בְּקוֹל אַבְרָהָם שֶׁהָיָה עֶבֶד לְהקב"ה, שֶׁנֶּאֱמַר (לְהַלָּן כו, כד) 'בַּעֲבוּר אַבְרָהָם עַבְדִּי', אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים - בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ לְהָבִיא אֶת רִבְקָה, וְאֵין נוֹגַהּ לוֹ, וּמִי הָיָה מֵאִיר לוֹ, הקב"ה הָיָה מֵאִיר לוֹ בְּזִיקִים וּבָרָקִים, יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וְיִשָּׁעֵן בֵּאלוֹקָיו - 'וַיֹּאמַר ה' אֱלוֹקֵי אֲדוֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה נָא לְפָנַי הַיּוֹם' (כד, יב), עכ"ל.

וִיבָרְכוּ בָּזֶה (הגה"צ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לֶוויֶנְשְׁטֵיין זצ"ל בְּאוֹר יְחֶזְקֵאל ח"ז עמ' נא, הגרי"ד סָלָוויטְשִׁיק הו"ד בְּמַרְבֶּה חַיִּים ח"א עמ' קכד), שֶׁהִנֵּה 'כָּל אוֹתָהּ שְׁלִיחוּת הָיְתָה בְּמַצָּב שֶׁל הוֹלֵךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נוֹגַהּ לוֹ', כִּי הוּצְרַךְ לָלֶכֶת לַאֲרַם נַהֲרַיִם אַרְצוֹ וּמוֹלַדְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, מָקוֹם אֲשֶׁר כּוּלָּם הֵם אַנְשֵׁי רֶשַׁע, וְהוּא צָרִיךְ לְמְצוֹא שָׁם אַחַת מִבְּנֵי אַלְפֵי אֲלָפִים שֶׁרְאוּיָה לְיִצְחָק וּלְהִיכָּנֵס לְבֵית אַבְרָהָם, וְגַם אַחַר שֶׁיִּמְצָאֶנָּה מַאן יֵימַר שֶׁיַּסְכִּימוּ בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה לְשַׁלְּחָהּ לְאֶרֶץ כְּנַעַן, וּבְדֶרֶךְ הַטֶּבַע לֹא הָיָה נִרְאֶה שֶׁיּוּכַל לְהַצְלִיחַ בְּדַרְכּוֹ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבַּנּוֹהַג שֶׁבָּעוֹלָם שְׁלִיחוּת כָּזוֹ צְרִיכָה לְהִימָּשֵׁךְ זְמַן רַב, לְבָרֵר וּלְהִתְעַנְיֵין אוֹדוֹת מִשְׁפַּחַת בֵּית אַבְרָהָם, וְלִתְהוֹת

עַל קַנְקַנָּהּ שֶׁל הַמְיוּעֶדֶת בַּחֲקִירוֹת וּדְרִישׁוֹת הַרְבֵּה, אָכֵן אֶלְיֶעֶזֶר הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וְאַף בִּיקֵּשׁ הַקְרֵה נָא לְפָנַי הַיּוֹם, וְלִכְאוֹרָה מֵהֵיכָן הֶעֱלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁיַּצְלִיחַ בִּשְׁלִיחוּתוֹ עוֹד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְעַל כָּךְ בֵּיאֲרוּ חֲזַ"ל, שֶׁקִּיֵּים בְּעַצְמוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וְיִשָּׁעֵן בֵּאלוֹקָיו, שֶׁאוֹתָהּ תְּפִילָּה שֶׁבִּיקֵּשׁ 'ה' אֱלוֹקֵי אֲדוֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה נָא לְפָנַי הַיּוֹם' מוֹכִיחָה כִּי כָּל כּוֹחוֹ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר הָיָה עַל יְדֵי שֶׁבָּטַח בהשי"ת וְנִשָּׁעַן עָלָיו, וְעַל כֵּן 'הֵעֵז' לְבַקֵּשׁ לְהַצְלִיחַ מִיָּד בִּשְׁלִיחוּתוֹ, וְאָכֵן מֵהַאי טַעְמָא זָכָה שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִילָּתוֹ, כִּי גָּדוֹל כֹּחַ הַבִּטָּחוֹן לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַיְשׁוּעָה בִּמְהֵרָה אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וַאֲפִילּוּ אִם שָׁאַל שֶׁלֹּא כַּהוֹגֶן - יַעֲנוּהוּ כַּהוֹגֶן מֵאַחַר שֶׁבָּטַח בהקב"ה (וע"ע בְּ'אַלְשִׁיךְ' הק' בְּפָרָשָׁתֵנוּ), וְכָל הַקְּשָׁיִים וְהַמְנִיעוֹת יֶעָלְמוּ [וּכְפִי שֶׁמְּבוֹאָר בַּתּוֹרָה בְּכָל הַמַּעֲשֶׂה, וּכְגוֹן שֶׁהֵמִיתוּ מִן הַשָּׁמַיִם אֶת בְּתוּאֵל], וְהַכֹּל בִּכְדֵי לְמַלֹּאוֹת אֶת בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַבּוֹטֵחַ בהקב"ה. וּבָזֶה יְבוֹאַר שֶׁלָּכֵן הֶאֱרִיכָה הַתּוֹרָה בְּשִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת, לְמַעַן נִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲלַת כֹּחַ הַבִּטָּחוֹן בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים, עַד שֶׁהַיְשׁוּעָה 'קוֹפֶצֶת לָהּ הַדֶּרֶךְ' וּמַגַּעַת 'הַיּוֹם', וְגַם בְּדְבָרִים שֶׁנִּרְאֶה לִכְאוֹרָה בְּעֵינֵי בָּשָׂר שֶׁאֵין שׂוּם מָבוֹא וְסִיכּוּי שֶׁיִּהְיֶה פֶּתַח לַיְשׁוּעָה, וְכָאן נִלְמַד לְהִתְחַזֵּק בְּבִטָּחוֹן וְנִרְאֶה עַיִן בְּעַיִן בִּישׁוּעַת ה' כִּי תָבוֹא.

חִידּוּשׁ נִפְלָא מָצִינוּ בְּדִבְרֵי הגה"ק הַטַּ"ז זי"ע בְּסִפְרוֹ 'דִּבְרֵי דָוִד' בְּפָרָשַׁת וַיֵּרָא (כא, ו) דִּכְתִיב שָׁם 'וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלוֹקִים כָּל הַשֹּׁמֵעַ יִצְחַק לִי', וּבְרַשִׁ"י, יִצְחַק לִי. יִשְׂמַח עָלַי. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה, הַרְבֵּה עֲקָרוֹת נִפְקְדוּ עִמָּהּ, הַרְבֵּה חוֹלִים נִתְרַפְּאוּ בּוֹ בַּיּוֹם, הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת נַעֲנוּ עִמָּהּ, וְרֹב שְׂחוֹק הָיָה בָּעוֹלָם. וּמְבָאֵר, שֶׁלֹּא הָיְתָה כָּאן אֵיזוֹ 'סְגוּלָה' שֶׁהִשְׁפִּיעָה, אֶלָּא כְּשֶׁכָּל הַמִּתְיָאֲשִׁים מִישׁוּעָתָם רָאוּ שֶׁאֶפְשָׁר לְהִפָּקֵד גַּם בְּגִיל כָּזֶה, נִתְמַלְּאוּ 'בִּטָּחוֹן' בַּבּוֹרֵא, וּמִמֵּילָא נוֹשְׁעוּ. וז"ל, דְּמַשְׁמַעוּת הַכָּתוּב שֶׁכָּל מִי שֶׁשָּׁמַע פְּקִידַת שָׂרָה וְיָדַע נֵס הקב"ה עִמָּהּ, הָיָה לוֹ ג"כ בִּטָּחוֹן וְעַל כֵּן נִתְרַפֵּא.

כעי"ז מֵבִיא הגה"ק הֶ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע (ח"ח עה"ת), שֶׁלָּכֵן קוֹרְאִים פָּרָשַׁת וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת הַבִּטָּחוֹן, שֶׁגַּם אַחֲרֵי בְּלוֹתִי שַׂיָּךְ 'הָיְתָה לִי עֶדְנָה'. וז"ל, הִנֵּנוּ קוֹרְאִים אֶת הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְמַעַן סַפֵּר נִפְלְאוֹת ד', שֶׁאִמְּנוּ שָׂרָה אֲחֲרֵי בְּלוֹתָהּ שֶׁהָיְתָה כְּבָר בַּת תִּשְׁעִים שָׁנָה יָלְדָה בֵּן, וּמִן הַמְּאוֹרָע הַזֶּה נִשְׁאַב תִּקָּוָה וּבִטָּחוֹן בַּד', כִּי מִמֶּנּוּ לֹא יִפָּלֵא כָּל דָּבָר, וְאִם רֵאשִׁיתֵנוּ מָלֵא צַעַר וּמַכְאוֹבִים, אֲבָל סוֹף הַבָּבוּד לָבוֹא וְאַחֲרִיתֵנוּ יִשְׂגֶּא.

חִידּוּשׁ נוֹרָא הוֹד אָמַר הרה"ק הָ'אַבִּיר יַעֲקֹב' מִסַּאדִיגוּרָא זי"ע (לֵיל שש"פ תרס"ח) לְבָאֵר מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (לְעֵיל טו ו) 'וְהֶאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה', שֶׁהִנֵּה אָמְרוּ חֲזַ"ל (פְּסָחִים ח.) 'הָאוֹמֵר סָלַע זוֹ לִצְדָקָה בִּשְׁבִיל שֶׁיִּחְיֶה בְּנִי אוֹ שֶׁאֶהְיֶה בֶּן העוה"ב הֲרֵי זֶה צַדִּיק גָּמוּר', וְנֶאֱמַר כָּאן חִידּוּשׁ גָּדוֹל בִּצְדָקָה, שֶׁאַף אִם נוֹתֵן אֶת הַצְּדָקָה בִּכְדֵי שֶׁיִּחְיֶה בְּנִי מ"מ נֶחְשָׁב הַדָּבָר לְמִצְוָה גְּמוּרָה עַד שֶׁנִּקְרָא 'צַדִּיק גָּמוּר', וְאַף מוֹעִיל לְהַחֲיוֹת אֶת הַבֵּן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵאָמֵר, כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ פָּעַל שֶׁהַמַּאֲמִין בַּה' בִּשְׁבִיל שֶׁיִּחְיֶה בְּנִי, וּכְלוֹמַר שֶׁמַּאֲמִין בַּה' בִּדְלִית בְּרֵירָה... לְאַחַר שֶׁכָּלוּ כָּל הַקִּיצִין, וְרוֹאֶה שֶׁאֵין בְּיַד הָרוֹפְאִים לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה וכיו"ב, עַל כֵּן מִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה כְּדֵי לִזְכּוֹת לִישׁוּעָה, מִכָּל מָקוֹם נֶחְשָׁב לְצַדִּיק גָּמוּר וּמוֹעִילָה גַּם אֱמוּנָה זוֹ לְהַחֲיוֹת אֶת הַבֵּן, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וְהֶאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה, שֶׁהָאֱמוּנָה חֲשׁוּבָה הִיא כִּצְדָקָה...

רְאֵיָה הַדְּבָרִים אֲמוּרִים דַּוְקָא לְעִנְיַן פָּרָשַׁת הַשִּׁידּוּכִים, וּבָזֶה פֵּירֵשׁ הגה"ק הַ'וַיִּגַּד יַעֲקֹב' זי"ע (קוּנְטְרֵס רִשְׁמֵי רָשָׁוְותָא) בְּמַה שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל 'קָשָׁה זִיווּגוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף', שֶׁכְּמוֹ שבקרי"ס הָיָה 'הַקּוֹשִׁי' עַד שֶׁהִשִּׂיגוּ מַדְרֵגַת הָאֱמוּנָה בהשי"ת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י עַל פָּסוּק (שְׁמוֹת יד, טו) 'דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ - אֵין לָהֶם אֶלָּא לִיסַּע שֶׁאֵין הַיָּם עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם, כְּדַאי זְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם וְהֵם וְהָאֱמוּנָה שֶׁהֶאֱמִינוּ בִּי וְיָצְאוּ, לִקְרוֹעַ לָהֶם הַיָּם', כָּךְ גַּם לְעִנְיַן זִיווּגוֹ שֶׁל אָדָם, אִם יִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה שֶׁהַכֹּל הוּא בִּידֵי הקב"ה אֲזַי הַ'יָּם רָאָה וַיָּנוֹס', וְיִפָּרְחוּ כָּל הַקְּשָׁיִים.

אֶלָּא עִנְיַן הַבִּטָּחוֹן הוּא כִּיו"ב לְכָל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם וְתַהֲלוּכוֹתָיו, בְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָה אוֹ רְפוּאָה וּשְׁאָר צָרְכֵי הָאָדָם, כְּפִי גּוֹדֶל וְעוֹמֶק הַבִּטָּחוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּבּוֹרֵא ית"ש כָּךְ יִזְכֶּה לִרְאוֹת מִיָּד בִּישׁוּעַת ה', וְאַף בִּדְבָרִים שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵין שׂוּם סִיכּוּי, וְהַכֹּל 'מְרִימִים יָדַיִם' מִיֵּאוּשׁ, מ"מ בְּכֹחַ הַבִּטָּחוֹן 'תִּקְפּוֹץ הָאָרֶץ' וְיִתְהַפֵּךְ כָּל הַטֶּבַע עַד שֶׁתַּגִּיעַ אֵלָיו הַיְשׁוּעָה.

וְיֵשׁ לְהָבִיא בְּכָאן אֶת דִּבְרֵי הרה"ק רַבִּי הָעוֹנִיךְ מֵאַלֶכְּסַנְדֶּר זי"ע (חֲשָׁבָהּ לְטוֹבָה) שֶׁבֵּיאֵר בְּפָרָשָׁתֵנוּ בַּכָּתוּב (כד, סב) 'וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רוֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב',

מֵהֵיכָן בָּא שִׂמְחָה לָאָדָם, 'מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי' שֶׁכַּאֲשֶׁר מְיוּשָּׁב בְּדַעְתּוֹ, שהקב"ה שֶׁהוּא 'חַי' הַחַיִּים, 'רוֹאִי' - הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ וּמַשְׂגִּיחַ עָלָיו בְּכָל רֶגַע, הֲגַם שֶׁ'יּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב' וְאֵין לוֹ כְּלוּם (הוּא מְנוּגָּב מִכָּל טוֹבָה), עִם כָּל זֶה הקב"ה מַשְׂגִּיחַ עָלָיו תָּמִיד לְטוֹבָה, מִזֶּה בָּא שִׂמְחָה. וְגַם לָעָנְיָן הַ'שִּׁידּוּכִים' יֵ"אָמֵר, כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם שהקב"ה מַשְׂגִּיחַ עָלָיו בְּכָל רֶגַע, וְגַם מַה שֶּׁמִּתְעַכֵּב זִיווּגוֹ הֲרֵי זֶה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מְדוּקְדֶּקֶת, מִיָּד יִתְמַלֵּא בְּשִׂמְחָה, מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה שֶׁהַכֹּל הוּא לְטוֹבָתוֹ הַשְּׁלֵימָה, שהקב"ה מְיַיעֵד עֲבוּרוֹ אֶת זִוּוּגוֹ הֶהָגוּן לוֹ, וְאִילּוּ שְׁאָר הַהַצָּעוֹת אֵינָן רְאוּיוֹת לוֹ, וְכָל עִיכּוּב וְעִיכּוּב הוּא אַךְ וְרַק לַטּוֹבָה הַשְּׁלֵימָה, וּבְמָקוֹם אֲשֶׁר יִפּוֹל רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ יִתְאַזֵּר בְּמַחְשָׁבוֹת אֱמוּנָה לְטוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים.

מְזַוֵּוג זִיווּגִים - גּוֹרֵל מַעֲלַת הַמְּצָוָה לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁידּוּכִים

דָּבָר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב, בְּעָסְקֵנוּ בְּפָרָשַׁת עֵסֶק 'מְצִיאַת' הַזִּיווּג לְיִצְחָק אָבִינוּ, בָּהּ נִזְכָּר בַּתּוֹרָה הק' הַ'שַּׁדְכָן' הָרִאשׁוֹן הֲלוֹא הוּא אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, לְהַרְחִיב מְעַט בְּמִצְוָה יְקָרָה זוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁידּוּכִים וּ'לְהַצִּיעַ' הַצָּעוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ כו.

כִּי הֲגַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שהקב"ה הוּא הוּא הַ'שַּׁדְכָן', וְאַף אֵין צוֹרֵךְ לְהַרְבּוֹת בְּהִשְׁתַּדְּלוּת יְתֵירָה כִּי מֵה' אִשָּׁה לְאִישׁ בְּעִתּוֹ וּבִזְמַנּוֹ, אָכֵן כָּל זֹאת יֵ"אָמֵר לְגַבֵּי אֵלּוּ שֶׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָם וְכֵן לְגַבֵּי הַהוֹרִים, אַךְ עַל הַזּוּלַת מוּטֶלֶת חוֹבָה קְדוֹשָׁה לַעֲזוֹר וּלְסַיֵּיעַ - 'לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם', וְלֹא יִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה בְּכָל הַנּוֹגֵעַ לְצָרַת זוּלָתוֹ...

וּכְמַאֲמָרוֹ שֶׁל הרה"ק רַבִּי מֹשֶׁה לֵייב מִסַּאסוֹב זי"ע (לִקּוּטֵי חִידּוּשֵׁי הרמ"ל פז) עַל נוּסַח בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת נֶאֱמָרִים בִּלְשׁוֹן רַבִּים, 'פּוֹקֵחַ עִוְרִים', 'מַלְבִּישׁ עֲרוּמִים', וּמַדּוּעַ בִּרְכַּת 'שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי' נֶאֱמָרוֹת בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וְלֹא 'שֶׁעָשָׂה לָנוּ כָּל צָרְכֵינוּ' בִּלְשׁוֹן רַבִּים. לְהוֹרוֹת, שֶׁרַק בְּנוֹגֵעַ לוֹ וּלְצָרְכֵי עַצְמוֹ, יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁהַבּוֹרֵא עָשָׂה לוֹ כָּל צָרְכּוֹ. אֲבָל ח"ו שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְצָרְכֵי חֲבֵרוֹ יַחְשׁוֹב - הֲרֵי הקב"ה כְּבָר מְמַלֵּא כָּל מַחְסוֹרוֹ וּצְרָכָיו... מַה נֶּחְסַר עוֹד שֶׁאָבוֹא וְאֵיטִיב עִמּוֹ, אֶלָּא יִשְׁתַּדֵּל וְיַעֲנִיק לַחֲבֵרוֹ עַד כַּמָּה שֶׁבְּיָדוֹ לָתֵת, לְהַחֲיוֹת נֶפֶשׁ כָּל חָי.

וְהוּבָא בִּשְׁמוֹ בְּסֵפֶר 'יוֹשֵׁר דִּבְרֵי אֱמֶת' (הַגָּה בְּסוֹף פר' שְׁמוֹת) לְבָאֵר הַפָּסוּק 'כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ' (מִשְׁלֵי טז, ד) וְהַיְינוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם בָּרָא ה' לִכְבוֹדוֹ, וְקָשֶׁה לְאֵיזֶה צוֹרֶךְ בָּרָא אֶפִּיקוֹרְסוּת בָּעוֹלָם. וְאָמַר (הָרַמַ"ל) כַּאֲשֶׁר יָבוֹא עָנִי וְאֶבְיוֹן לִפְשׁוֹט יָד, בִּבַקָּשָׁה שֶׁיּוֹשִׁיעוֹ מִצַּעֲרוֹ וְצָרָתוֹ, אֵין לְהָשִׁיב לוֹ - מִסְתָּמָא כָּךְ הוּא מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁעָלֶיךָ לְסִבּוֹל עוֹל עֲנִיּוּת... אֶלָּא בָּזֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּ'אֶפִּיקוֹרְסוּת' - לְחַלְּצוֹ מִצָּרָתוֹ כְּכָל אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא יַחְשׁוֹב שֶׁאִם הוּא לֹא יוֹשִׁיעוֹ לֹא יֵהֵא מִי שֶׁיּוֹשִׁיעֶנּוּ.

וּכְבָר כָּתַב בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל (דְּבָרִים לד, ו) בזה"ל, בְּרִיךְ שְׁמֵיהּ דְּמָארֵי עָלְמָא דְּאַלִּיף לָן אָרְחָתֵיהּ תַּקְנֵי, אַלִּיף יָתָן לְמִזְוְגָא חַתְנִין וְכַלָּן מִן דְּזַוֵּיג חַוָּה לְוָת אָדָם, עכ"ל [וּבְתַרְגּוּם ללה"ק, בָּרוּךְ שְׁמוֹ שֶׁל אֲדוֹן הָעוֹלָם שֶׁלִּימֵּד אוֹתָנוּ דְּרָכִים מְתוּקָנוֹת, לִימֵּד אוֹתָנוּ לְהַלְבִּישׁ עֲרוּמִים מַמָּה שֶׁהִלְבִּישׁ אֶת אָדָם וְחַוָּה, לִימֵּד אוֹתָנוּ לְזַוֵּוג חֲתָנִים וְכַלּוֹת מִמַּה שֶּׁזִּיווֵּג אֶת חַוָּה לְאָדָם].

גַּם אִיתָא בַּגמ' (בְּרָכוֹת סא.) לִלְמוֹד מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר (לְעֵיל ב כב) 'וַיַּבִּיאֶהָ אֶל הָאָדָם' - אָמַר ר' יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר, מְלַמֵּד שֶׁנַּעֲשָׂה הקב"ה שׁוֹשְׁבִין לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, מִכָּאן לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁיַּחֲזוֹר גָּדוֹל עִם קָטָן בְּשׁוֹשְׁבִינוּת וְאַל יֵרַע, וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י, שׁוֹשְׁבִין - מְשַׁתַּדֵּל בְּחוּפָּתוֹ וּבְזִיווּגוֹ.

וְאָכֵן יָדוּעַ עַל רַבִּים מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁהִתְעַסְּקוּ בְּמִצְוָה רַבָּתִי זוֹ בְּרוֹב חֲבִיבוּת, וּנְצַיֵּין רַק לְמַה שֶּׁכָּתַב בְּ'מִנְהָגֵי מַהֲרִי"ל' (הל' חֲנוּכָּה אות א) עַל מַהֲרִי"ּ סָגַל 'וּמֵחַיִּית הָרַב לְגוּפוֹ הָרוֹב הָיָה שְׂכַר שַׁדְכָנוּת, שֶׁהָיָה כּוֹתֵב וְשׁוֹלֵחַ מִכְתַּב יָדוֹ בְּכָל הַמְּדִינָה לְזַוֵּוג וכו'.

וְיָדוּעַ עַל הרה"ק הַ'חֲתַם סוֹפֵר' זי"ע שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בְּיוֹתֵר לְשַׁדֵּךְ יָתוֹם וִיתוֹמָה בְּעֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר בְּאוֹמְרוֹ שֶׁהוּא נִצְרָךְ לִזְכוּת זוֹ לִקְרַאת יוֹם הַקָּדוֹשׁ.

גַּם 'סְגוּלוֹת' יְקָרוֹת יֵשׁ בְּמִצְוָה רַבָּתִי זוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל רַבִּי מֹשֶׁה שְׁטֶרְנְבּוּךְ שליט"א בְּסִפְרוֹ 'בֵּיאוּרִים וְהַנָּהָגוֹת' (בְּפָרָשַׁתֵנוּ), שָׁמַעְתִּי מהרה"ק מַהֲרַ"א מִבָּעלְזָא זי"ע שֶׁהַהִתְעַסְּקוּת בְּשִׁידּוּכִים לַאֲחֵרִים זֶהוּ סְגוּלָה לִזְכוֹת לְבָנִים הֲגוּנִים.

גַּם 'סְגוּלָה' יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לִמְצוֹא שִׁידּוּךְ עֲבוּרוֹ (וַעֲבוּר יוצ"ח), וּכְמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ בֵּן הגה"ח רַבִּי נָתָן לוּבַּרְט זצ"ל (שְׁאֵרִית נָתָן) מֵהַכָּתוּב בְּ'פָּרָשַׁת הַשִּׁידּוּכִים' שֶׁבַּתּוֹרָה (כד, סב) 'וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רוֹאִי', וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י 'שֶׁהָלַךְ לְהָבִיא הָגָר לְאַבְרָהָם אָבִיו שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה' (וּמְקוֹרוֹ מִדִּבְרֵי חֲזַ"ל בב"ר ס, יד), מַה כְּתִיב לְאַחֲרָיו 'וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים' - שֶׁמִּיָּד הִגִּיעָה רִבְקָה, וְ'נַעֲנָה' עוֹד לִפְנֵי אַבְרָהָם... וְהַיְינוּ טַעְמָא, עפ"י מַאֲמַר חֲזַ"ל (ב"ק צב.) 'כָּל הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר הוּא נַעֲנֶה תְּחִילָּה', וְאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים דַּוְוקָא לְעִנְיַן 'תְּפִילָּה', אֶלָּא כָּל הַמִּשְׁתַּדֵּל בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, גַּם בָּזֶה 'הוּא נַעֲנֶה תְּחִילָּה'.

וְכַמָּה וְכַמָּה מִצְוֹות אִיכָּא בַּדָּבָר, א. יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ (שֶׁלְחָן הָעוֹזֵר סי' ג סק"א, וְכֵן בְּשוּ"ת הָרַבַּ"ז ח"א סי' סא) שֶׁהַ'שַּׁדְכָן' מְקַיֵּים מִצְוַת 'וְלָדָבְקָה בּוֹ' וְכֵן מִצְוַת 'וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו', שֶׁהַכַּוָּונָה בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲזַ"ל הַדָּבֵק בְּמִידּוֹתָיו שֶׁל הקב"ה, וְכֵן לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ 'מַה הוּא רַחוּם אַף אַתָּה הֱוֵי רַחוּם', וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מַמָּשׁ, מַה הקב"ה מְזַוֵּוג זִיווּגִים [וּכְדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ הַנּוֹדָעִים (בב"ר סח, ד) שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲלַפְתָּא שֶׁמִּבְּרִיאַת הָעוֹלָם וְעַד עַתָּה הקב"ה יוֹשֵׁב וּמְזַוֵּוג זִיווּגִים] אַף אַתָּה הֱיֵה מְזַוֵּוג זִיווּגִים, וּמוּבָא בְּ'מַעֲשֵׂה אִישׁ (ח"ב עמ' רג) אוֹדוֹת הגה"ק הַ'חֲזוֹן אִישׁ' זי"ע, 'אָמַר להג"ר שְׁלֹמֹה הֶרְשְׁלֶר זצ"ל בְּהָלְכָם לְהִתְעַסֵּק יַחַד בְּאֵיזֶה עִנְיַן שֶׁל שִׁידּוּךְ, הָבָה וְנִתְעַסֵּק בְּדָבָר שהקב"ה מִתְעַסֵּק בּוֹ... כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר מַמָּשׁ מוּבָא עוֹד (ח"ז עמ' קכה) שֶׁסִּיפֵּר הַגָּאוֹן רַבִּי אֶלְעָזָר טוּרְצִ'ין זצ"ל, שֶׁפַּעַם שְׁלָחוֹ הַחֲזוֹן אִישׁ לְהִתְעַסֵּק בְּאֵיזֶה הַצָּעַת שִׁידּוּךְ וְאָמַר לוֹ תָּא נַעֲבִיד עוֹבָדָא דקוב"ה (הָבָה נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂי הקב"ה), שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל הקב"ה יוֹשֵׁב וּמְזַוֵּוג זִיווּגִים.

ב. כְּתִיב (יְשַׁעְיָה מה, יח) 'לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ', וּמַהוּת מְצָוָה זוֹ הִיא לִגְרוֹם לְהַרְבּוֹת יִשּׁוּב הָעוֹלָם, וא"כ גַּם הַמִּתְעַסֵּק בְּשִׁידּוּכִים הֲרֵי הוּא גּוֹרֵם לְרִיבּוּי הָעוֹלָם, וְאַף הוּא מְקַיֵּים מִצְוָה זוֹ (הֶעָרוֹת מֵהַגְּרי"שׁ אֶלְיָשִׁיב לְגִיטִּין מא.). וּכְבָר נוֹדַע מַה שֶּׁכָּתַב הַמַּהַרְשָׁ"א (שַׁבָּת לא.) עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּגמ' שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמַּכְנִיסִים אָדָם לַדִּין שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ 'עָסַקְתָּ בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה', שֶׁבִּכְלַל 'שְׁאֵלָה' זוֹ אִם עָסַק בְּנִישׂוּאֵי יָתוֹם וִיתוֹמָה, וְהוֹסִיפוּ עַל דְּבָרָיו, שֶׁ'יָתוֹם וִיתוֹמָה' לָאו דַּוְוקָא, אֶלָּא כָּל 'הַצָּעָה' וְ'הַצָּעָה' הֲרֵי זֶה קִיּוּם מִצְוַת פְּרוּ וּרְבוּ, הרה"ק הַ'לֵּב שִׂמְחָה' זי"ע הָיָה נוֹהֵג לְהַעֲנִיק מִמָּמוֹנוֹ לְעוֹדֵד שַׁדְכָנִים שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בִּמְצִיאַת זִיווּג לְבַחוּרִים מְבוּגָּרִים, וְהָיָה אוֹמֵר כִּי זֶה נִכְלָל בִּשְׁאֵלַת עָסַקְתָּ בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה (לְבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל ח"א עמ' קנח).

ג הִנֵּה כְּתִיב (דְּבָרִים טו, ז-ח) 'כִּי יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ וגו' הַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ' ופירש"י, לוֹ זוֹ אִשָּׁה, וַהֲרֵי שֶׁחֵלֶק מִמִּצְוַות הַ'צְדָקָה' הִיא לַעֲסוֹק בְּשִׁידּוּכִים וּלְהָבִיא לוֹ דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ (בֵּיאוּרִים וְהַנְהָגוֹת בְּפָרָשָׁתֵנוּ).

ד. אָכֵן מִי זֹאת עוֹלָה עַל כּוּלָּנָה - גְּמִילוּת חֲסָדִים, כִּי זֶהוּ הַחֶסֶד הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁנִּיתָּן לַעֲשׂוֹת עִם הַזּוּלַת, וּדְבַר שְׁפָתַיִים אַף לְמוֹתָר עַד כַּמָּה מְצַפִּים אוֹתָם הָעוֹמְדִים בְּפֶרֶק הַשִּׁידּוּכִים וְכֵן הַהוֹרִים לְכָל 'הַצָּעָה', וַהֲרֵי זֶה כְּמַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵיפָה כִּפְשׁוּטוֹ מַמָּשׁ.

בִּפְשׁוּט הַזֶּה הָיָה הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן אוֹיערבַּאךְ זצ"ל מְעוֹרֵר אֶת הַשַּׁדְכָנִים לְהִשְׁתַּדֵּל בְּשִׁידּוּכִים, כִּי זֶהוּ הַחֶסֶד הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁנִּיתָּן לַעֲשׂוֹת עִם הַזּוּלַת, וְאַף הוּא עַצְמוֹ 'הִשְׁקִיעַ' בְּעִנְיָן זֶה שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת (שַׁלְמֵי שִׂמְחָה עמ' ד).

פַּעַם נִכְנַס אִישׁ יְהוּדִי אֶל הַגְּרַשַּׁ"ז וְשָׁפַךְ אֶת לִבּוֹ לְפָנָיו עַל שֶׁלֹּא זָכָה לְהִיפָּקֵד בְּבָנִים, וּבִיקֵּשׁ עֵצָה 'וּסְגוּלָה', נַעֲנָה לוֹ הַגְּרַשַּׁ"ז, כְּבָר כָּתַב הגה"ק הֶ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע שֶׁעַשַּׂיִת צְדָקָה וָחֶסֶד עִם הַזּוּלַת הֲרֵי זוֹ סְגוּלָה גְּדוֹלָה לְהִיוָּשַׁע בזשׁ"ק. חָזַר הָאִישׁ וְשָׁאַל בְּאֵיזֶה מַעֲשֶׂה חֶסֶד לְהִתְעַסֵּק, וּבַתְּחִילָּה יָעַץ לוֹ הַגְּרַשַּׁ"ז שֶׁיְּפָרוֹס חָסוּתוֹ עַל יֶלֶד יָתוֹם וְיִשַּׁלֵּם כָּל הוֹצָאוֹתָיו הָרוּחָנִיִּים וְהַגַּשְׁמִיִּים, אָכֵן הַלָּה לֹא הָיָה בַּעַל אֶמְצָעִים וְלֹא הָיָה בְּיכוֹלְתּוֹ לַעֲמוֹד בְּתַשְׁלוּמִים אֵלּוּ, עַל כֵּן יָעַץ לוֹ הַגְּרַשַּׁ"ז לְהִתְעַסֵּק בְּשִׁידּוּכִים שֶׁל מְבוּגָּרִים וְלַעֲזוֹר לָהֶם לְהָקִים בַּיִת נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי זֶהוּ הַחֶסֶד הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר. סָבַר הַלָּה וְקִיבֵּל, וְאָכֵן לֹא חָלַף זְמַן הַרְבֵּה וְנוֹלַד לוֹ בֵּן זָכָר במז"ט.

וְהִנֵּה רַבִּים 'פּוֹטְרִים' עַצְמָם מִמִּצְוָה גְּדוֹלָה זוֹ בְּאוֹמְרָם שֶׁאֵינָם 'בַּר הָכִי'... אֵינָם 'מוּצְלָחִים' וְאֵינָם יוֹדְעִים לְנַהֵל 'שִׁידּוּכִים', גַּם אֵינָם יוֹדְעִים לְהַצִּיעַ הַצָּעָה הַגּוּנָה וְהוֹלֶמֶת, וּמִי יוֹדֵעַ אוּלַי יָבוֹאוּ לִידֵי פְּגִיעָה בַּהוֹרִים וּבַמְּדוּבָּרִים כַּאֲשֶׁר יַצִּיעוּ הַצָּעָה שֶׁאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדָם וכו'...

אָמְנָם, בֶּאֱמֶת עֲדַיִן יֵשׁ בְּיָדָם לָגֶשֶׁת אֶל 'שַׁדְכָן' מְנוּסֶּה וּלְהַצִּיעַ לוֹ שֶׁהוּא יִפְנֶה אֶל הַהוֹרִים, וּבְכָלָל יֵשׁ 'לְפַקְפֵּק' בְּעֶצֶם הַטַּעֲנָה, כִּי אַלְפֵי וּרְבָבוֹת בָּתִּים מִיִּשְׂרָאֵל נִבְנוּ עַל יְדֵי מִי שֶׁאֵינָם 'שַׁדְכָנִים' קְבוּעִים... וְאִם יַעֲמִידוּ לְנֶגֶד עֵינֵי רוּחָם אֶת צַעַר הַהוֹרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּבֵיתָם 'שַׁיָּרָה' שֶׁל בָּנִים וּבָנוֹת הַ'יּוֹשְׁבִים' בַּבַּיִת וּכְאֵבָם עוֹלֶה עַד לַשָּׁמַיִם - בְּוַודַּאי 'יָרוּצוּ' לְהַצִּיעַ בִּכְדֵי 'לִגְאוֹל' אוֹתָם מִמְּצוּקָתָם הַגְּדוֹלָה וְהַנּוֹרָאָה שֶׁהִיא קָשָׁה יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף...

לְאִידָךְ גִּיסָא, וַדַּאי שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאֵין כָּל טַעַם לָרוּץ לְהַצִּיעַ 'מִן הַגּוֹרֶן וּמִן הַיֶּקֶב', מִבְּלִי מַחְשָׁבָה תְּחִילָה הַאִם אָכֵן יֵשׁ כָּאן בִּכְלָל כְּדֵי הַצָּעָה... כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ בְּעֶצֶם הַהַצָּעָה פְּגִיעָה וְהַשְׁפָּלָה עֲצוּמָה, וד"ל. עַל כֵּן כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְּדָעַת, וּבְכָל סָפֵק שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִשְׁאַל בַּעֲצַת שַׁדְכָן מְנוּסֶּה.

וִיהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בֶּאֱמוּנָה בַּתּוֹרָה וּבְחֶסֶד וּבְכָל מִידָּה טוֹבָה אָנוּ וְזַרְעֵנוּ בְּתוֹךְ כְּלַל יִשְׂרָאֵל וְנִזְכֶּה לַגְּאוּלָה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

סִימָן שׂ - דִּין סְעוּדָה רְבִיעִית ב

אִם יֵשׁ חִיּוּב לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה רְבִיעִית בְּפַת

א. דַּעַת כַּמָּה רִאשׁוֹנִים שֶׁאֵין חִיּוּב גָּמוּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, וְדַי לַעֲשׂוֹתָהּ בְּמִינֵי תַּבְשִׁיל וכדו'. וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁדַּעַת הַגְּרָ"א וְעוֹד פּוֹסְקִים חֲשׁוּבִים שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, לָכֵן מִצְוָה לְהַדֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת. וְיִשְׁתַּדֵּל לֶאֱכוֹל כַּבֵּיצָה פַּת, אַף שֶׁמְּקַיֵּים הַמִּצְוָה גַּם בְּכַזַּיִת. וְרַק אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם אוֹפֶן לֶאֱכוֹל פַּת, אוֹ מִי שֶׁאֵין לוֹ תֵּיאָבוֹן לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, יֵשׁ לְקַיְּימָהּ בְּעוּגָה אוֹ פֵּירוֹת. וְיִכָּוֵן לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת וּלְהַשְׁאִיר בָּרָכָה לִסְעוּדוֹת הַחוֹל, וְיָאִיר לָהֶם מִקְּדוּשַׁת הַשַּׁבָּת (יְלִקּוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א ד עַמּוּד תתקיט).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה מִלְּשׁוֹן הַגְּמָרָא שָׁם, לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שׁוּלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת לִסְעוּדָה רְבִיעִית, יֵשׁ לִלְמוֹד, דְּבָעִינַן גַּם שֶׁיְּסַדֵּר שׁוּלְחָנוֹ כְּמוֹ בִּסְעוּדוֹת שַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַטַּ"ז שָׁם, דְּיִסַּדֵּר שׁוּלְחָנוֹ הַיְינוּ שֶׁיְּפָרוֹס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן, וּשְׁאָר מִינִים הַנּוֹהֲגִים אֲצִלוֹ לַעֲרִיכַת הַשֻּׁלְחָן. וְיֵשׁ שֶׁהוֹסִיפוּ, שֶׁגַּם צָרִיךְ שֶׁיַּדְלִיק נֵרוֹת אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן, כְּמוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת, כמ"ש בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, דַּעֲרִיכַת הַשֻּׁלְחָן וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת יִהְיֶה כְּמוֹ לֵיל שַׁבָּת, גַּם בְּסֵפֶר עַמּוּדֵי שָׁמַיִם (דַּף תז ע"ב) כָּתַב, דְּיַדְלִיק נֵר נוֹסָף מִכָּל הַלֵּילוֹת. וכ"כ בְּחַיֵּי אָדָם, וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ הַגר"ז. ע"ש. וּבְקִיצּוּר שְׁלָ"ה כָּתַב, דְּיהַדֵּר אַחַר מַאֲכָל הָעָרֵב לוֹ יוֹתֵר, אַף שֶׁהוּא בְּיוֹקֶר. וּבַעֲבוֹדָה וּמוֹרֶה דֶּרֶךְ הִזְהִיר, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמוֹחַ בָּהּ כְּמוֹ סְעוּדַת שַׁבָּת.

וְהַבְּיאוּר בְּדִבְרֵיהֶם, דִּסְעוּדָה רְבִיעִית מִכֹּחַ כְּבוֹד שַׁבָּת קָאָתֵינַן עֲלָהּ, שֶׁהֵרֵי אָמְרוּ בָּהּ הַטַּעַם, שֶׁהוּא כְּמִלֵּוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ, וְזוֹ מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת וְלֹא מִדִּין עוֹנֶג שַׁבָּת. דְּעוֹנֶג שַׁבָּת הוּא בְּשַׁבָּת גּוּפָא, וְלֹא אַחַר צֵאת הַשַּׁבָּת. וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִכְּבוֹד שַׁבָּת, לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיְּסַדֵּר שׁוּלְחָנוֹ וְיַדְלִיק נֵרוֹת כְּמִלֵּוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ. וּלְפִי זֶה אֲפִילּוּ מִי שֶׁהוּא עָנִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כִּי אִם כַּזַּיִת, אוֹ מִי שֶׁהוּא שָׁבֵעַ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל יוֹתֵר, שֶׁגַּם הוּא צָרִיךְ שֶׁיְּסַדֵּר שׁוּלְחָנוֹ בְּפְרִיסַת מַפָּה כְּדֵי לֶאֱכוֹל לְכָל הַפָּחוֹת כַּזַּיִת, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא מְלַוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ.

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִלְמוֹד מֵהַגְּמָרָא הנ"ל, דִּבְסְעוּדָה רְבִיעִית בָּעִינַן לְכָל הַפָּחוֹת שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת פַּת, כְּמוֹ הַסְּעוּדָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁשְּׁנֵיהֶם נֶאֶמְרוּ בְּאוֹתָהּ לָשׁוֹן. וכ"כ לְהֶדְיָא בְּבֵיאוּרֵי הַגְּרָ"א (סי' ש) שֶׁמִּסְּמִיכוּת הַמַּאֲמָרִים הָאֵלֶּה מַשְׁמָע שְׁסְּעוּדָה רְבִיעִית צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּפַת דַּוְקָא. וכ"כ התוס' (ב"ב ט. ד"ה שַׁבָּת), "וּסְעוּדָה אַחַת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת". ע"ש. וכ"כ הַבַּיִת שְׁמוּאֵל (אה"ע סי' ע סק"ג). וכ"כ בְּחַיֵּי אָדָם (כְּלָל ה סי' לו), שֶׁסְּעוּדָה זוֹ שֶׁנִּקְרֵאת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה צָרִיךְ לְקַיְּימָהּ בִּסְעוּדַת פַּת, אֲבָל מִי שֹׁא"א לוֹ לֶאֱכוֹל פַּת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית יֹאכַל מִינֵי מְזוֹנוֹת וְזֶהוּ חִיּוּב גָּמוּר.

וכ"כ מָרָן הַחִיד"א בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סי' ש סק"א), שֶׁמְּאֹד צָרִיךְ לְהַזָּהֵר לְקַיֵּים סְעוּדָה זוֹ בְּפַת, וְרַק מִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּפַת, לָפָחוֹת יֹאכַל פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין, וִיכַוֵּין "לְלַוּוֹת הַשַּׁבָּת" וּלְהַשְׁאִיר בְּרָכָה לִסְעוּדוֹת הַחוֹל. ע"כ. וְזֹאת ע"פ הגמ' (פְּסָחִים קג.), שֶׁהַדָּבָר דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁמְּלַוִּים אוֹתוֹ בְּצֵאתוֹ כְּשֶׁם שֶׁמְּלַוִּים אוֹתוֹ בְּכְנִיסָתוֹ. [וכיו"ב כָּתַב רַשְׁ"י שַׁבָּת קנ: לְגַבֵּי הַבְדָּלָה]. וְאִם א"א לוֹ עכ"פ יְקַיְּימֶנָּה בְּפֵירוֹת (כמ"ש בסי' רצא ס"ה).

וּבְתוֹסֶפֶת מַעֲשֶׂה רַב (סי' לט) הוּבָא מַעֲשֶׂה רַב בְּגוֹדֶל הַחִיּוּב שֶׁל סְעוּדָה רְבִיעִית בִּכְלָל, שֶׁפַּעַם אַחַת חָלָה הַגְּרָ"א בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהָיָה מֻקְיָא, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לֶאֱכוֹל סְעוּדָה רְבִיעִית, וְאַחַר שֶׁיָּשַׁן וְנִרְגַּע, צִוָּה אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁיִּרְאוּ אִם לֹא עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר עֲדַיִין, יְפָרְרוּ לוֹ כַּזַּיִת פַּת וְיַאֲכִילוּהוּ בְּכַף בְּעַל כָּרְחוֹ, כְּדֵי לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית. ע"ש. ובכת"י אוֹר חָדָשׁ הֵבִיא, שפ"א במוצ"ש בִּיקֵּר הַגְּרַ"ח וולאזין אֵצֶל הַגְּרָ"א, וְשָׁאַל אוֹתוֹ הַגְּרָ"א אִם אָכַל סְעוּדַת מְלַוֵּה מַלְכָּה, וְהֵשִׁיב דִּכְעֵת אֵינוֹ בְּקִו הַבְּרִיאוּת וּמִתְיָרֵא שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ, וע"כ הֵיקֵל לֶאֱכוֹל עוּגַת דְּבַשׁ,

וְהַגְּרָ"א זצ"ל שָׁחַק מִמֶּנּוּ וְדָרַשׁ מִמֶּנּוּ לְקַיֵּים תֵּיכֶף הַסְּעוּדָה בְּפַת בְּבֵיתוֹ. [תשוה"נ א, רסז].

וכיו"ב כָּתַב הגרי"ח בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים (ח"ג חאו"ח סי' לה), שֶׁמַּאַחַר שבַּגמ' (שַׁבָּת קיט:) נִסְמַךְ הַדִּין שֶׁל סִידּוּר הַשֻּׁלְחָן במוצ"ש, לְדִין סִידּוּר הַשֻּׁלְחָן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מַשְׁמָע שֶׁדִּינָם שָׁוֶה, וְגַם בִּסְעוּדָה רְבִיעִית צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת פַּת דַּוְקָא, כְּמוֹ בִּסְעוּדַת לֵיל שַׁבָּת. וְלָכֵן הָרוֹצִים לַעֲשׂוֹת הַהַפְסָקָה שֶׁל תַּעֲנִית בְּשָׁנָה מְעוּבֶּרֶת, אָסוּר לָהֶם לְהַפְסִיק הָחֵל מֵאַחֲרֵי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, וּלְבַטֵּל מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית, וּמַה שֶּׁחוֹשְׁבִים שֶׁעוֹשִׂים כֵּן מִמִּדַּת חֲסִידוּת, זֶה אֵינוֹ נָכוֹן לְדַעַת הפוס' אֲשֶׁר מִפִּיהֶם אָנוּ חַיִּים. וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִזָּהֵר לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת. ע"כ. וְהוֹסִיף בְּבֵן אִישׁ חַי (ש"ב פ' וַיֵּצֵא סְעִיף כו), שֶׁמַּעֲלַת סְעוּדַת רְבִיעִית גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁמַּצֶּלֶת מֵחִיבּוּט הַקֶּבֶר. ע"ש. וכ"כ הָרַמַ"ע מִפָּאנוֹ בְּסֵפֶר כַּנְפֵי יוֹנָה (ח"ב סי' ג), הוּבָא בַּשֻּׁלָ"ה, וּבְטַעֲמֵי הַמִּנְהָגִים (דַּף סג ע"א). וְכֵן דַּיֵּיק מִדְּנִפְשֵׁיהּ בְּשַׁעַר הַצִּיּוּן (סק"ב). וְהוּבְאוּ חֵלֶק מֵהַדְּבָרִים הנ"ל בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ד (סי' כה), וְסֵיַּם ע"ז: וּמִכָּאן תּוֹכַחַת מְגוּלָּה לְאֵלֶּה שֶׁאֵינָם נִזְהָרִים לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית כַּהֲלָכָה, וְחוֹשְׁבִים שֶׁהִיא רַק מִמִּדַּת חֲסִידוּת, וְאֵין זֶה נָכוֹן לְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים אֲשֶׁר מִפִּיהֶם אָנוּ חַיִּים. וּבְפָרָט לְפִי מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא קִיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית כְּאִילּוּ לֹא קִיֵּים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, וְהוּבָא בְּסֵפֶר חֶסֶד לָאֲלָפִים (סי' ש). וְלָכֵן רָאוּי לְהִזָּהֵר לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית בְּכָל מוצ"ש.

וְאָמְנָם מַאי דִּפְשִׁיטָא לְהוּ לְהָאַחֲרוֹנִים הנ"ל דְּבָעֵי פַּת לִסְעוּדָה רְבִיעִית, מָצִינוּ בָּזֶה מַחֲלוֹקֶת בָּרִאשׁוֹנִים, שֶׁדַּעַת הַגְּאוֹנִים סְעוּדָה רְבִיעִית אֵינָהּ צְרִיכָה פַּת. כִּי בְּסֵדֶר רַב עַמְרָם גָּאוֹן ח"ב (עמוד ס) כָּתַב וז"ל: אֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת כָּל עִיקָּר, מַה טַּעַם, כִּי אֵין הַהַבְדָּלָה דּוֹמָה לְקִידּוּשׁ, שֶׁמְּקַדְּשִׁים עַל הַפַּת, שֶׁבְּקִידּוּשׁ א"א שֶׁלֹּא יִסְעַד שֶׁאֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה, וְכֵיוָן שֶׁשֻּׁלְחָנוֹ קָבוּעַ וא"א שֶׁלֹּא יִסְעוֹד, מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, אֲבָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּלוּם סְעוּדָתוֹ קְבוּעָה וּפַת עֲרוּכָה לְפָנָיו, שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַפַּת, הִילְכָךְ אֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת. וְכֵן מִנְהָג בִּשְׁתֵּי יְשִׁיבוֹת. ע"כ.

וְכֵן הוּא בְּאוֹצַר הַגְּאוֹנִים (בְּרָכוֹת סי' שכח) בְּשֵׁם רַב צֶמַח גָּאוֹן, שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הַפַּת, שֶׁהוֹאִיל וְאֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה, וְכֵיוָן שֶׁהַשֻּׁלְחָן קָבוּעַ וּסְעוּדָתוֹ קְבוּעָה, וא"א שֶׁלֹּא יִסְעוֹד, לְפִיכָךְ מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, אֲבָל במוצ"ש "דְּאִי בָּעֵי אָכֵיל אִי בָּעֵי לָא אָכֵיל" לָא מַבְדִּילִין אַרִיפְתָּא. ע"כ. וכ"כ עוֹד בְּאוֹצַר הַגְּאוֹנִים (פְּסָחִים קד. עַמּוּד 102 סי' רסב). וכ"כ בַּפַּרְדֵּס הַגָּדוֹל (ס"ס קיב דַּף כד:), קָרוֹב לִלְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַב עַמְרָם גָּאוֹן הנ"ל.

גַּם הָרַאֲבַי"ה (פְּסָחִים תקטז עמ' 147) כָּתַב כֵּן בְּשֵׁם רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָאי גָּאוֹן, שֶׁמְּקַדְּשִׁים עַל הַפַּת שֶׁהוּא בָּא עַל שֻׁלְחָן קָבוּעַ, וא"א שֶׁלֹּא לִסְעוֹד, אֲבָל במוצ"ש "אִי בָּעֵי אָכֵיל אִי בָּעֵי לָא אָכֵיל". [וכ"ה לְפָנֵינוּ בפי' הר"ח בְּרָכוֹת נב. עַמּוּד קכא:]. וכ"כ הָרַאֲבָ"ן (סי' קפט). וע"ע בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (הל' שַׁבָּת סי' סה), שֶׁכָּתַב כִּלְשׁוֹן רַב עַמְרָם גָּאוֹן הנ"ל. וְהוּבָא גַּם בָּאַבּוּדַרְהָם (דַּף נב.). וז"ל הָרֹא"שׁ (פֶּרֶק ע"פ סי' יז): וְהַבְדָּלָה דִּין הוּא שֶׁלֹּא יַבְדִּיל עַל הַפַּת, דְּאִי בָּעֵי לָא אָכֵיל במוצ"ש. ע"ש. וכ"כ בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי (ח"א עמ' 118 ס"ס קנא) בְּשֵׁם רַב עַמְרָם דְּאִי בָּעֵי לָא אָכֵיל. וכ"כ בְּשִׁבְּלֵי הַלֶּקֶט (סי' קל).

וּמַהַרַ"ח בַּר שְׁמוּאֵל תַּלְמִיד הָרַשְׁבָּ"א בס' צְרוֹר הַחַיִּים (עמ' עט), כָּתַב: וְהִנֵּה שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי הָרַשְׁבָּ"א, שֶׁהָרַאֲבָ"ד הִכְרִיעַ שֶׁאִם אָדָם רָעֵב במוצ"ש וְתָאֵב לְפַת, יָכוֹל לְהַבְדִּיל עַל הַפַּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּקִידּוּשׁ דְּבְחַבִּיבוּתָא תַּלְיָא מִילְּתָא, וְהָכִי נַמִּי גַּבֵּי הַבְדָּלָה, אֲבָל אִם אֵינוֹ חָפֵץ במוצ"ש בְּלֶחֶם, לֹא יַבְדִּיל עָלָיו. ע"כ. וְאִם אִיתָא דְּחוֹבָה לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה רְבִיעִית בְּלֶחֶם לָמָּה לֹא יַבְדִּיל עָלָיו, אֶלָּא וַדַּאי מַשְׁמָע דס"ל שא"צ לֶאֱכוֹל פַּת.

וְהֶעִיטּוּר (ח"ב מַצָּה וּמָרוֹר דַּף קלב) כָּתַב, וְרַבֵּנוּ קַמָּאֵי הַגָּאוֹן מָר רַב יוֹסֵף וּמָר רַב צָדוֹק גָּאוֹן ס"ל דְּהַבְדָּלָה נַמִּי אִיתָא עַל הַפַּת, וְעוּבְדָּא דְּאַמֵּימָר דְּאִיקְלַע לְבֵי רַב אַשִׁי וְלָא הֲוָה לֵיהּ חַמְרָא לְאַבְדּוֹלֵי וּבָת טָוּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְהַסְדִּיר שֻׁלְחָנוֹ במוצ"ש, וּלְפִי שֶׁמִּצְוָותוֹ עַל הַיַּיִן רָצָה לְחַזֵּר עַל הַיַּיִן, אֲבָל אִם הָיָה צָרִיךְ לְפַת הָיָה מַבְדִּיל עַל הַפַּת. עכ"ל. וְהַיְינוּ דְּאַף דס"ל שֶׁמַּבְדִּילִין עַל הַפַּת, מ"מ ס"ל דא"צ לְהַסְדִּיר עַל שֻׁלְחָנוֹ במוצ"ש. וע' בפתה"ד (סי' ש).

וּמִיהוּ הָרִי"צ גִּיאַת בְּמַאָה שְׁעָרִים (הל' הַבְדָּלָה ע' יח) כָּתַב ע"ד רַב עַמְרָם, וְאָנוּ סוֹבְרִים שֶׁגַּם במוצ"ש שֻׁלְחָנוֹ

קָבוּעַ וְהַפַּת מְצוּיָה, כדאמרי׳ (שַׁבָּת קיט:) לְעוֹלָם יְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ במוצ״ש אע״פ שא״צ אֶלָּא לְכַזַּיִת וכו׳.

וְעַיֵּין בְּסֵפֶר לֶקֶט יוֹשֶׁר (עַמּוּד נח) וז״ל: במוצ״ש הָיָה מַהֲרָא״י מְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ וְאוֹכֵל לְלַוּוֹת אֶת הַמַּלְכָּה, וְלִפְעָמִים אָכַל פֵּירוֹת אוֹ מִינֵי תַּרְגִּימָא בַּקַּיִץ, אֲבָל בַּחוֹרֶף אָכַל כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם הָאוֹכְלִים סְעוּדָתָם. ע״כ. וּמַשְׁמָע שֶׁלֹּא הִקְפִּיד תָּמִיד לֶאֱכוֹל פַּת. וְעַיֵּין בס׳ בְּנֵי צִיּוֹן לִיכְטְמַן (סי׳ ש) שֶׁהֵעִיר ע״ד הַגְּרָ״א שֶׁאֵין הֶכְרֵחַ לִדְבָרָיו, [ע״ש, דְּהָא דְּאִיתְּמַר בַּהֲדָדֵי הוּא מִצַּד סִידּוּר הַשֻּׁלְחָן אוֹ פְּרִיסַת מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן אע״פ שא״צ אֶלָּא לְכַזַּיִת, מִצַּד שֶׁאֵין לוֹ, אוֹ מֵחֲמַת שֶׁהוּא שָׁבֵעַ, כמ״ש הַב״ח וְהַט״ז, שֶׁסִּידּוּר הַשֻּׁלְחָן הוּא עִנְיָן שֶׁל כְּבוֹד שַׁבָּת, וְשַׁיָּיךְ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ לְלַוּוֹתוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד, אֲבָל לְעִנְיַן אֲכִילַת פַּת, הֲרֵי חִיּוּבוֹ בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם עוֹנֶג, וְאֵין עוֹנֶג אֶלָּא בְּפַת, וְזֶה לֹא שַׁיָּיךְ לְגַבֵּי מוֹצָאֵי שַׁבָּת. הֵילְכָךְ לְעִנְיַן אֲכִילַת פַּת י״ל דְּהָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא].

וְנִסְתַּיֵּיעַ מִלֶּקֶט יוֹשֶׁר הנ״ל.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין חִיּוּב סְעוּדָה זוֹ אֶלָּא מִמִּדַּת חֲסִידוּת וְלֹא חִיּוּב גָּמוּר. וּבֶאֱמֶת ג׳ סְעוּדוֹת שַׁבָּת יָלְפִי לְהוּ מִתְּלָת הֵיּוֹם וּסְעוּדָה ד׳ אֵין לָהּ יַלְפוּתָא, ואע״ג דְּמָצִינוּ בָּאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁגַּם סְעוּדָה ד׳ יָלְפִינַן לָהּ מִן הַמָּן, עכ״ז הָעִיקָּר הוּא כְּמַאן דס״ל דְּאֵין לָהּ יַלְפוּתָא גְּמוּרָה, וְאֵין הַחִיּוּב שֶׁלָּהּ שָׁוֶה עִם חִיּוּב ג׳ סְעוּדוֹת. ואפי׳ למ״ד דְּגַם ג׳ סְעוּדוֹת שַׁבָּת דְּרַבָּנָן, וּקְרָא דְּתִתְלַת הֵיּוֹם אַסְמַכְתָּא הוּא, ג״כ מוּכָרָח לוֹמַר דְּאֵין חִיּוּב סְעוּדָה זוֹ שָׁוֶה עִם חִיּוּב ג׳ סְעוּדוֹת, וכמ״ש הַגר״ז, דִּבְזְמַנֵּינוּ שֶׁמְּאַחֲרִין סְעוּדָה שְׁלִישִׁית יְכוֹלִים לְקַיְּימָהּ בְּפֵירוֹת, וא״צ לְהַקְדִּים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בִּשְׁבִיל שֶׁיֹּאכְלוּ סְעוּדָה זוֹ כָּרָאוּי, שֶׁסְּעוּדָה רְבִיעִית אֵינָהּ חוֹבָה כ״כ אֶלָּא מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר. ע״ש. ובמג״א כָּתַב, דבַּגמ׳ מַשְׁמַע דְּנָכוֹן לְבַשֵּׁל בָּשָׂר במוצ״ש אוֹ דָּבָר אַחֵר, וּבִזְמַנֵּינוּ שֶׁמְּאַחֲרִין כ״כ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁאֵין יְכוֹלִים לֶאֱכוֹל במוצ״ש, יְכוֹלִין לְקַיְּימָהּ בְּפֵירוֹת. ע״ש. וּמַשְׁמַע דס״ל שֶׁאֵין סְעוּדָה רְבִיעִית חִיּוּב כ״כ כְּמוֹ סְעוּדַת לֵיל שַׁבָּת. וּכְדַעַת הַגר״ז הנ״ל.

וּעַ׳ מג״א (סי׳ תקכט סק״ה), עַל מ״ש מָרָן שָׁם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בי״ט, ״וְכֵן מוּכָח בְּסוּכָּה (כז.), רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר י״ד סְעוּדוֹת חַיָּבִים לֶאֱכוֹל בַּסּוּכָּה, אַלְמָא שביו״ט אֵין צָרִיךְ אֶלָּא ב׳ סְעוּדוֹת. וכ״כ התוס׳ יו״ט (פ״ה דְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מ״י)״. ע״כ. וְקָשֶׁה שֶׁהֲרֵי א״א לְשִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג בְּלִי שַׁבָּת, וּבְשַׁבָּת יֵשׁ ג׳ סְעוּדוֹת וַהֲווֹ ט״ו. וְכֵן הִקְשָׁה הַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ (סוּכָּה שָׁם).

וְהָרַמַ״ם בְּפֵירוּשׁ הַמִּשְׁנָה (פ״ח דְּפֶאָה) אַהָא דְּתָנַן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ י״ד סְעוּדוֹת לֹא יִטּוֹל מִן הַקּוּפָּה, כָּתַב, שאע״פ שֶׁיֵּשׁ ט״ו סְעוּדוֹת, מִשּׁוּם הַשַּׁבָּת, מ״מ אֵין כָּאן סְעוּדָה יְתֵירָה לְשֵׁם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּשַׁבָּת, דְּמַה שֶּׁאוֹכֵל בְּשָׁאָר יָמִים בַּלַּיְלָה, אוֹכֵל סְעוּדַת מוצ״ש בַּיּוֹם, וְהִיא הַסְּעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת. ע״ש.

וְהוּא מֵהַגְּמָרָא (שַׁבָּת קיח.) שֶׁהִקְשׁוּ אַהָא דְּתָנַן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לֹא יִטּוֹל מִן הַתַּמְחוּי, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת לֹא יִטּוֹל מִן הַקּוּפָּה, מַנִּי לֹא רַבָּנָן וְלֹא רַבִּי חִידְקָא, אִי רַבָּנָן חֲמִיסְרֵי הָווֹיין, אִי רַבִּי חִידְקָא שִׁית סְרֵי הָווֹיין. לְעוֹלָם רַבָּנָן הִיא וְלֹא רַבִּי חִידְקָא, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ מַאי דְּבָעֵית לְמֵיכַל בְּאַפּוֹקֵי שַׁבְּתָא אֲכֹלֵיהּ בְּשַׁבְּתָא. ופרש״י, שֶׁהֲרֵי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית אַתָּה אוֹכֵל אוֹתָהּ סָמוּךְ לָעֲרֵב, וְלֹא תִּצְטָרֵךְ לֶאֱכוֹל בַּלַּיְלָה. ואע״ג דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן (קיט:) לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הָנֵי מִילֵּי לְמַאן דְּאָפְשָׁר לֵיהּ. עכ״ל.

וכ״כ הָרִיטְבָ״א (שַׁבָּת קיט:) דְּמַה שֶּׁאָמְרוּ לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ במוצ״ש אע״פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת, אֵינוֹ חוֹבָה אֶלָּא כָּל הֵיכָא דְּאָפְשָׁר. ע״כ. וכ״כ הָרָאָ״ה (בְּרָכוֹת לט:), וּבְאָרְחוֹת חַיִּים (הַבְדָּלָה אוֹת לא). וכ״כ בְּסֵפֶר הַמִּכְתָּם (סוּכָּה כז. עַמּוּד ס ד״ה ר״א), וז״ל, וְכִי תֵּימָא חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת הֵן, עִם שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת שֶׁל שַׁבָּת. דא״א לְשִׁבְעַת יוֹמֵי בְּלֹא שַׁבָּת, י״ל דְּכֵיוָן שֶׁאָכַל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה, תּוּ לֹא אָכֵיל כְּלָל בְּלֵיל מוצ״ש. (וּרְאֵה בְּהֶעָרַת הרה״ג המו״ל שָׁם).

[**וְהוּא** לְמַסְקָנַת הַסּוּגְיָא שָׁם אָמְרוּ, הָא מַנִּי רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, אֲבָל הַשְׁתָּא דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּלֹא כְּרַבִּי עֲקִיבָא וְנוֹתְנִין לִסְעוּדַת שַׁבָּת מִן הַקּוּפָּה, יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין סְעוּדוֹת שַׁבָּת לִסְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְזֶה סַיָּיעְתָּא לִסְבָרַת הָאוֹמְרִים, שֶׁאֵין סְעוּדָה זוֹ חִיּוּב כ״כ כְּמוֹ שְׁאָר סְעוּדוֹת שַׁבָּת. וְלִסְבָרַת הָאוֹמְרִים שֶׁסְּעוּדָה זוֹ הָוֵי חִיּוּב גָּמוּר צ״ל, דג׳ סְעוּדוֹת שַׁבָּת הָוֵי מִדִּין עוֹנֶג שַׁבָּת, דְּהָוֵי מִדִּבְרֵי קַבָּלָה, וּסְעוּדָה רְבִיעִית הָוֵי מִדִּין כְּבוֹד שַׁבָּת, שֶׁהוּא כְּמִלֵּוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ בְּצֵאתוֹ, וְאֵינָהּ

מִדִּבְרֵי קַבָּלָה, וְלָכֵן בִּסְעוּדָה רְבִיעִית אֵין חִיּוּב לִיתֵּן לוֹ מִן הַקּוּפָּה, דְּהָוֵי כִּשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁאֵין נוֹתְנִין לָעָנִי מִן הַקּוּפָּה, שֶׁאֵין מְחַלְּקִין מָרוֹר מִן הַקּוּפָּה, וְרַק ד׳ כּוֹסוֹת שֶׁהוּא פִּרְסוּמֵי נִיסָּא נוֹתְנִין מִן הַצְּדָקָה. ומש״ה עָנִי שֶׁאֵין לוֹ מַה לֶּאֱכוֹל, ואפי׳ פֵּירוֹת, אֵינוֹ מְחוּיָּב בִּסְעוּדָה רְבִיעִית].

וְכֵן כָּתַב רַבֵּינוּ הָרַדְבַּ״ז בְּפֵירוּשׁוֹ לְהָרַמְבַּ״ם (פ״ט מהלכו׳ מַתְּנוֹת עֲנִיִּים ה״ג), שֶׁהַסְּעוּדָה שֶׁאוֹכֵל בְּמִנְחָה תַּסְפִּיק לוֹ למוצ״ש, וְאע״פ שֶׁמְּצְוָה לֶאֱכוֹל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּמִי שֶׁמְּלַוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ, הָנֵי מִילֵּי לְמַאן דְּאֶפְשָׁר לֵיהּ, שֶׁאֵין כָּאן חוֹבָה. ע״כ.

וּלְפִ״ז מוּכָח שֶׁאֵין סְעוּדָה רְבִיעִית חוֹבָה, שֶׁאִם כֵּן אַפַּתִּי יְהֵי׳ ט״ו סְעוּדוֹת. ודו״ק.

וּבְשוּ״ת מַהֲרַ״ם מֵרוֹטֶנְבּוּרְג (דְּפוּס פְּרָאג נִרְדָּמִים עַמּוּד שי״ז) כָּתַב, דְּבַמִּכִילְתָּא אִיתָא שֶׁבַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי יָרַד לָהֶם הַמָּן שְׁנֵי הָעוֹמֶר לָאֶחָד וּמִן הָעוֹמֶר עָשׂוּ שְׁנֵי לְחָמִים, נִמְצָא שֶׁלִּשְׁנֵי עוֹמָרִים הָיוּ אַרְבָּעָה לְחָמִים, אֶחָד אָכְלוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בַּבּוֹקֶר וְאֶחָד בְּלֵיל שַׁבָּת, הַשְּׁלִישִׁי בַּבּוֹקֶר שֶׁל יוֹם שַׁבָּת, וְהָרְבִיעִי בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית. ע״כ. וע״ע בְּדַעַת זְקֵנִים מִבַּעֲלֵי התוס׳ (סוֹף פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח). וּמְבוֹאָר שֶׁלֹּא הָיָה בַּמָּן לִסְעוּדָה רְבִיעִית.

וז״ל רַבֵּינוּ מֹשֶׁה בַּר יְקוּתִיאֵל בְּסִפְרוֹ הַתָּדִיר (סי׳ יד), וּמִצְוָה לְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן, וְאִם אֵין לוֹ יַיִן מַבְדִּיל עַל הַפַּת אִם רוֹצֶה לֶאֱכוֹל פַּת במוצ״ש, אַף אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לֶאֱכוֹל פַּת יִתְעַכֵּב עַד לְמָחָר וְיַבְדִּיל בְּשָׁעָה שֶׁיִּסְעַד.

וְהַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סי׳ ש סק״ב) כָּתַב, וְדַע דִּסְעוּדָה זוֹ אֵינָהּ חוֹבָה עָלָיו כְּשָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת שֶׁל שַׁבָּת, דְּהָתָם סָמְכוּ אוֹתָם אַקְרָא דִּכְתִיב ג׳ פְּעָמִים ״הַיּוֹם״. אֲבָל זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִצְוָה בְּעָלְמָא, ונ״מ הֵיכָא דא״א לוֹ לְקַיְּמָהּ. ע״ש. גַּם הַגָּאוֹן מִבּוּטְשַׁאטְשׁ בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם (תִּנְיָנָא. סי׳ ש) כָּתַב, מִי שֶׁאֵין לוֹ רָצוֹן לֶאֱכוֹל פַּת במוצ״ש, אֵין עָלָיו לִטְרוֹחַ וְלֶאֱנוֹס עַצְמוֹ לֶאֱכוֹל פַּת, כִּי אֵין מַשְׁמָעוּת מֵהַשַּׁ״ס וְהַפּוֹסְקִים לֶאֱכוֹל אָז לֶחֶם, וּבִלְבַד שֶׁיְּסַדֵּר הַשֻּׁלְחָן בְּמַפָּה דָּרָךְ כָּבוֹד שֶׁיִּהְיֶה מֵעֵין סְגֻנּוֹן סְעוּדַת קֶבַע קְצָת. ע״כ. וע׳ בְּפָתַח הַדְּבִיר וּבְעָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן.

וְכִנְרָאֶה, שֶׁהַמְּקִילִין בָּזֶה וְאֵינָם מְקַיְּמִים סְעוּדָה רְבִיעִית, סָמְכוּ עַל הַפּוֹסְקִים הנ״ל, שֶׁאֵינָהּ חִיּוּב גָּמוּר. וּרְאֵה בְּשׁוּ״ת בֵּית דָּוִד (סי׳ קטז) מ״ש בְּשֵׁם הָרַב זֶכֶר יְהוֹסֵף (או״ח סי׳ ק׳) לְלַמֵּד זְכוּת עַל זֶה. כיעו״ש.

וּמִכָּל מָקוֹם מִצְוָה לְהִשְׁתַּדֵּל לֶאֱכוֹל פַּת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, כְּדִבְרֵי הַגְּרָ״א, מָרָן הַחִיד״א, וּמַהֲרַ״ח פָּלַאגִ׳י הנ״ל, שֶׁגַּם סְעוּדָה רְבִיעִית הָוֵי חִיּוּב גָּמוּר. וְרַק אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל פַּת מֵחֲמַת שׁוֹבְעוֹ, יוּכַל לִסְמוֹךְ עַל הַגְּאוֹנִים וְהָרִאשׁוֹנִים הנ״ל, וְיִסְעוֹד בְּפַת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין, אוֹ לְפָחוֹת בְּפֵירוֹת. [ומ״ש בָּזֶה בְּשׁוּ״ת זֶכֶר יְהוֹסֵף שָׁם, לֹא זָכַר מִדִּבְרֵי הַגְּאוֹנִים וְהָרִאשׁוֹנִים הנ״ל. ובא״ר כָּתַב, שָׁמַעְתִּי שֶׁאִם מַמְשִׁיךְ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַד לְאַחַר חֲשֵׁיכָה, אֵין צָרִיךְ לֶאֱכוֹל עוֹד סְעוּדָה רְבִיעִית במוצ״ש. ע״כ. וְהוּבָא בִּבְאֵר הֵיטֵב. ולכאו׳ מַשְׁמַע דס״ל שאי״ז חִיּוּב גָּמוּר, אַךְ יל״ד, דס״ל דְּבָזֶה שֶׁמַּאֲרִיךְ הַסְּעוּדָה שְׁלִישִׁית אַחַר הַחֲשֵׁיכָה, יוֹצֵא י״ח סְעוּדָה רְבִיעִית. ומ״מ י״א שֶׁמַּאֲחַר וּסְעוּדָה רְבִיעִית בָּאָה כְּדֵי לְלַוּוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ, וְהִיא מִכְּבוֹד שַׁבָּת, בָּעִינַן שֶׁיִּקְבַּע סְעוּדָה לְעַצְמָהּ במוצ״ש, וְלֹא מַהֲנֵי בְּמַה שֶׁהִמְשִׁיךְ לֶאֱכוֹל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית אַחַר הַחֲשֵׁיכָה וְכֵן מַשְׁמַע מִדִּבְרֵי הַמַּהֲרָשָׁ״א הנ״ל. וּבְסֵפֶר טַעֲמֵי הַמִּנְהָגִים הֵבִיא בְּשֵׁם סֵפֶר קִנְיַן הַמִּנּוֹרָה (סי׳ ש סק״א) שֶׁכָּתַב, דְּיֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר דְּבָעִינַן סְעוּדָה זוֹ לְאַחַר הַבְדָּלָה דַּוְקָא. כֵּיוָן שֶׁבָּא לְלַוּוֹת הַשַּׁבָּת. וּכְבָר כָּתַב הַטַּ״ז שֶׁעִיקַּר הַלִּיווּי הוּא לְאַחַר הַבְדָּלָה, דְּהַיְינוּ אַחַר שֶׁיָּצָא הַמֶּלֶךְ, וּבַעַל נֶפֶשׁ יִזָּהֵר. ע״ש]. וּרְאֵה עוֹד בְּשׁוּ״ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח״י (חאו״ח סי׳ לג), וּבְשׁוּ״ת יְחַוֶּה דַּעַת ח״ד (סי׳ כה).

וְרָאִיתִי מִי שֶׁהֵעִיר עַל מָרָן זיע״א שֶׁהִזְהִיר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, וְרַק אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ ״בְּשׁוּם אוֹפֶן״ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בִּשְׁאָר דְּבָרִים. וְלִכְאוֹרָה הֵרֵי בַּגְּאוֹנִים וְרַבִּים מֵהָרִאשׁוֹנִים מַשְׁמַע שֶׁאֵין חִיּוּב לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, וְגַם בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית נָחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים אִם יֵשׁ חִיּוּב בִּסְעוּדָה זוֹ אוֹ לֹא, וְאַף שֶׁמָּרָן פָּסַק לַהֲלָכָה דְּחַיָּיב לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, מִכָּל מָקוֹם בִּסְעוּדָה רְבִיעִית לֹא שָׁמַעְנוּ כֵּן בְּדִבְרֵי מָרָן הש״ע.

וְיֵשׁ שֶׁרָצוּ לְדַיֵּיק מִסְּתִימוּת דִּבְרֵי הָרַמְבַּ״ם (שַׁבָּת פ״ל ה״ה) שֶׁכָּתַב, מְסַדֵּר אָדָם שׁוּלְחָנוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאע״פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת, וְכֵן מְסַדֵּר שׁוּלְחָנוֹ במוצ״ש וְאע״פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת, כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. ע״כ. וכ״ה בַּסְּמַ״ג (עֲשִׂין ל) מְסַדֵּר אָדָם שׁוּלְחָנוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת

וְכֵן במוצ"ש וְאע"פ שֶׁאֵין צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וּכְבָר דִּייֵק כֵּן בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים הנז"ל מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם. וְכֵן מִפּוֹרָשׁ בְּרַבֵּינוּ יְרוּחָם (תא"ו נְתִיב יב חֵלֶק כ דַּף קג): חַיָּיב אָדָם לִקְבּוֹעַ סְעוּדָתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כָּךְ פָּשׁוּט בְּשַׁבָּת. ע"כ. וְכֵן מִפּוֹרָשׁ בְּרִי"ץ גִּיאַת (הַבְדָּלָה עמ' יח) שבמוצ"ש נַמֵּי שׁוּלְחָן קָבוּעַ וְהַפַּת מְצוּיָה, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם וכו'.

וּמַה שֶּׁכָּתְבוּ הַגְּאוֹנִים ועו"ר שֶׁאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב לֶאֱכוֹל פַּת, הִנֵּה מָרָן הַחַיָּד"א בשיו"ב (סי' רצו אות א) הֵבִיא דְּבָרִים אֵלּוּ, וְשָׁם צִיֵּד דְּאֶפְשָׁר לְבָאֵר, דְּאֵין הַפַּת מוּכְרָח צוֹרֶךְ הַבְדָּלָה, וְאִם יִרְצֶה יָכוֹל לִשְׁהוֹת זְמַן מָה בְּלִי קִדּוּשׁ וּסְעוּדָה. וְגַם דַּי שֶׁאֵין חוֹבַת הַסְּעוּדָה מדאו' כְּדֵי לוֹמַר שֶׁהַבְדָּלָה לֹא דָּמֵי לְקִידּוּשׁ, וּלְעוֹלָם יֵשׁ חִיּוּב לֶאֱכוֹל פַּת גַּם במוצ"ש, וּקְצָת מַשְׁמַע כֵּן מִדִּבְרֵי רַשְׁ"י בס' פַּרְדֵּס הַגָּדוֹל (דַּף כח) בְּשֵׁם רַב עַמְרָם, וְכֵן הוּא בְּשִׁבֳּלֵי הַלֶּקֶט (סִימָן קל) "וּמִצְוָה הוּא לְקַדֵּשׁ אוֹ בְּפַת אוֹ בְּיַיִן מֵאַחַר שֶׁשּׁוּלְחָנוֹ קָבוּעַ וּמְסוּדָּר לְפָנָיו, אֲבָל במוצ"ש כְּלוּם הוּא מְצָוָה 'מִן הַתּוֹרָה' לְסַדֵּר שׁוּלְחָנוֹ וְלִקְבּוֹעַ סְעוּדָתוֹ בְּפַת אוֹ בְּיַיִן, שֶׁנּוֹטֵל פַּת וּמַבְדִּיל עָלֶיהָ, הִלְכָּךְ אֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת. ע"כ. [וע"ע כעי"ז בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי סֵדֶר מוצ"ש אוֹת קנא]. וּמַשְׁמַע שֶׁלָּמְדוּ בְּדַעַת הַגְּאוֹנִים שֶׁרַק אֵינוֹ חִיּוּב מִן הַתּוֹרָה.

וכ"כ בְּשִׁיטַת ריב"ב שֶׁעַל הָרִי"ף (בְּרָכוֹת לט.) וז"ל: וְהַטַּעַם שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הַפַּת וְאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת, לְפִי שֶׁהַקִּידּוּשׁ תָּלוּי בִּסְעוּדָה וכו', אֲבָל הַהַבְדָּלָה אֵינָהּ תְּלוּיָה בִּסְעוּדָה, וְאע"פ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַסְדִּיר שֻׁלְחָנוֹ במוצ"ש אִם הִבְדִּיל וְלֹא אָכַל יוֹצֵא י"ח הַבְדָּלָה וכו', וְהַבְדָּלָה אֵינָהּ תְּלוּיָה בִּסְעוּדָה.

אי נַמִּי יֵשׁ לוֹמַר שֶׁלְּעוֹלָם צָרִיךְ לֶאֱכוֹל דַּוְוקָא פַּת, וְזֶה חִיּוּב, רַק שֶׁאֵינוֹ חִיּוּב קָבוּעַ, שֶׁאִם אֵינוֹ יָכוֹל וכדו' אֵינוֹ חַיָּיב לִדְחוֹק עַצְמוֹ, אֶלָּא יָכוֹל לֶאֱכוֹל, חַיָּיב לֶאֱכוֹל פַּת. ולכאו' זֶהוּ כַּוָּונַת האח' שֶׁכָּתְבוּ שֶׁאֵינוֹ חִיּוּב כָּל כָּךְ כְּמוֹ ג' סְעוּדוֹת. וּבָזֶה מְיוּשָּׁב הָרָאָיָה מִפי' הַמִּשְׁנָיוֹת לְהָרַמְבַּ"ם וְעוֹד, שֶׁאֵין נוֹתְנִים לָעָנִי סְעוּדָה רְבִיעִית, הַיְינוּ מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ, ובכה"ג אֵינוֹ מְחוּיָּב יוֹתֵר. אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חַיָּיב. וז"ל רַשְׁ"י (שַׁבָּת קיח.) "אַכְלִיהּ בְּשַׁבְּתָא, שֶׁהֲרֵי תֹּאכְלֶנָּה סָמוּךְ לָעֶרֶב וְלֹא תִּצְטָרֵךְ לֶאֱכוֹל בַּלַּיְלָה, ואע"ג דְּאַמְרִינַן לְקַמָּן לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ במוצ"ש, הָנֵי מִילֵּי לְמַאן דְּאֶפְשָׁר לֵיהּ".

וְרַבִּים מהאח' הֶחְמִירוּ בָּזֶה, כְּמוֹ הַחַיָּד"א (מחב"ר סי' ש) שֶׁכָּתַב, שֶׁמֵּאַד צָרִיךְ לִיזָּהֵר בָּזֶה, וּלְמִי שא"א לוֹ לֶאֱכוֹל פַּת לְפָחוֹת יֹאכַל פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין. [וע"ע בברכ"י סי' רעב אות ט]. וע"ע בְּסֵפֶר בְּנֵיהוּ (שַׁבָּת קיט:). וכ"כ עוֹד אח' שֶׁהִזְכִּירוּ לְעֵיל.

וְעוֹד שֶׁיֵּשׁ טְעָמִים נִשְׁגָּבִים לְמִצְוָה זוֹ, וְרַבּוּ מַעֲלוֹתֶיהָ וּסְגוּלּוֹתֶיהָ. וְעֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת שֶׁפָּשַׁט בְּיִשְׂרָאֵל [עכ"פ בַּדּוֹרוֹת האח'] לְהַחְמִיר מְאֹד בִּסְעוּדָה זוֹ, וּכְדִבְרֵי הַגְּרָ"א. וע"ע בְּסֵפֶר שִׁיבַת צִיּוֹן (שַׁבָּת ח"ב עמ' שכז) בְּשֵׁם מו"א, שֶׁקִּבְּלָה בְּיָדוֹ שֶׁכָּל הַסְּעוּדוֹת וּמְזוֹן הַנִּשָּׁמָה וְהַגּוּף וְעִנְיְנֵי הַבְּרִיאוּת שֶׁל הָאָדָם תְּלוּיִים בִּסְעוּדָה זוֹ. וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁגַּם עַל פִּי דִּבְרֵי הָאַרְ"י מִתְבָּאֵר שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב בִּסְעוּדָה זוֹ. לָכֵן הַנָּכוֹן כמ"ש בחזו"ע "שֶׁמִּצְוָה לִסְעוֹד סְעוּדָה רְבִיעִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּפַת. וְנִקְרֵאת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם אוֹפֶן לֶאֱכוֹל פַּת, יֵשׁ לְקַיְּמָהּ בְּעוּגָה אוֹ פֵּירוֹת".

וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לֶאֱכוֹל כַּבֵּיצָה, הִנֵּה יֵשׁ לַחְקוֹר, הַאִם יֵשׁ דִּין סְעוּדָה בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, או"ד הָעִיקָּר הוּא אֲכִילָה. וְהִנֵּה בְּכָל דּוּכְתָּא סְעוּדָה הִיא בְּכַבֵּיצָה, וְאע"פ שֶׁאָמְרוּ בַּגמ' (שַׁבָּת קיט) אע"פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַזַּיִת, הִנֵּה אָמְרוּ כֵּן גַּם לְגַבֵּי סְעוּדַת לֵיל שַׁבָּת. וּלְגַבֵּי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית מָרָן בש"ע (סי' רצא ס"א) כָּתַב, וְאַף אִם הוּא שָׂבֵעַ יָכוֹל לְקַיֵּים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּכַבֵּיצָה. וְכָתַב הַמג"א (סק"א) דְּלָאו דַּוְקָא הוּא, אֶלָּא יוֹתֵר מְעַט מִכַּבֵּיצָה, דְּכַבֵּיצָה מִיקְרֵי אֲכִילַת עֲרַאי, כמ"ש בסס"י רלב, ע"כ. וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא נֶעֱלַם מֵהמג"א דִּבְרֵי הגמ' הנז', וי"ל דס"ל דְּהַיְינוּ בְּאָדָם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל יוֹתֵר מִכַּזַּיִת, וקמ"ל שאעפ"כ יְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּמִינֵי מַטְעַמִּים רַבִּים, אַף שֶׁלֹּא יֹאכַל מֵהֶם רַק כַּזַּיִת. אַךְ מִי שֶׁאֵינוֹ קָץ בַּאֲכִילָה, צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כַּבֵּיצָה וְיוֹתֵר. וע"ע בִּבְרֵכִי יוֹסֵף (סי' רצא אות ב) דמ"ש כַּזַּיִת לו"ד הוּא, וְכִדְמוּכָח מבה"ג, אי"נ שֶׁנִּרְאֶה בְּעֵינָיו דְּלֹא אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱכוֹל אֶלָּא כַּזַּיִת, יְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ, וּמִיהוּ יֹאכַל כַּבֵּיצָה. וּמִיהוּ כֵּיוָן שבה"ג שָׁנְדָּרָיו דִּבְרֵי קַבָּלָה כָּתַב כַּבֵּיצָה וְגַם הַטּוּר כָּתַב כֵּן וְגַם הָרַ"ן הֶעְתִּיק דִּבְרֵי בה"ג וּמָרָן פָּסַק כְּמוֹתָם, אֵין לְהָקֵל בְּכַזַּיִת. וְהַגַּם דְּכַבֵּיצָה

בְּעָלְמָא הִיא אֲכִילָה עֲרַאי, שַׁבָּת קוֹבַעַת וּמְשַׁוְיָא לָהּ קֶבַע. וע"ע בשיו"ב (אות א) ובמחב"ר (אות ב). ובא"ר (אות ג. וּבְסִימָן תרלט אות כ), וּבְהָרַ"ן (סוּכָּה יב:). וּבְיוֹסֵף אוֹמֶץ (סי' מח ד"ה וְעוֹד מַאי, וסוד"ה וְרָאִיתִי), ובכה"ח (סִימָן רעד אות כה), וּבְשוּ"ת הָרַשְׁבָּ"א (ח"ה סִימָן ג). וּבְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם (סִימָן כט ס"ב). וּבְאוֹר לְצִיּוֹן (ח"ב פכ"א אות ה) תי' דְּכַזַּיִת מַסְפִּיק רַק לְמִי שֶׁשָּׁבַע כְּבָר וְדַי לוֹ בְּכַזַּיִת. מִיהוּ כָּל זֶה אֵינוֹ לְגַבֵּי סְעוּדָה רְבִיעִית, דְּשֶׁמָּא אֵין בָּזֶה דִּין שֶׁל סְעוּדָה דַּוְקָא אֶלָּא אֲכִילָה. אֶלָּא שֶׁבַּפּוֹסְקִים קְצָת מַשְׁמָע שֶׁצָּרִיךְ סְעוּדָה. וצ"ע.

הַמַּחְמִיר עַל עַצְמוֹ - בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְסְקָה הַהֲלָכָה לְהָקֵל

וּרְאֵה בְּקוֹבֶץ צֹהַר (כְּרֵךְ ז עַמּוּד קלב, בְּמַאֲמָרוֹ שֶׁל הגר"י סוֹפֵר מֵעֶרְלוֹי שליט"א) וּמַה שֶּׁהֵשִׁיב ע"ז הגרי"ש אֶלְיָשִׁיב בְּקוֹבֶץ תְּשׁוּבוֹת (ח"א סי' כה). וְשָׁם כָּתַב הגרי"א, שֶׁבִּמְקוֹמוֹת שֶׁנֶּחְלְקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם, וְהַהֲלָכָה הוּכְרְעָה כְּאֶחָד מֵהֶם, אֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּהַמַּחְמִיר תע"ב.

וע׳ דַּעַת תּוֹרָה (סי' לו סק"י) שֶׁהֵבִיא מ"ש הַמָּרְדְּכַי (חוּלִּין פ' כה"ב סי' תרפז) דְּהַחוֹשֵׁשׁ לְדַעַת מ"ד שֶׁנִּדְחֵית דַּעְתּוֹ אֵיכָא בֵּיהּ חֲשַׁשׁ מִינוּת, וְלָכֵן הֵשִׁיב לִמְחוֹת בְּיַד אֵלֶּה הַנּוֹהֲגִים לוֹמַר בְּשַׁבָּת שֶׁיּוֹצְאִים סְעוּדַת ר' חִידְקָא שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה אִיסּוּר וְאוּלַי גַּם חֲשַׁשׁ מִינוּת הוֹאִיל וְנִפְסַק דְּלֹא כר' חִידְקָא. ע"כ.

וכיו״ב מְבוֹאָר בתשו' הַמַּהֲרַ"ם מֵרוֹטֶנְבּוּרְג (דְּפוּס פְּרָאג סי' תרט"ו) שכ', בִּימֵי חָרְפִּי הָיִיתִי מִתְלוֹצֵץ בִּבְנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ נִמְנָעִים מִלֶּאֱכוֹל בְּשַׂר בְּהֵמָה אַחַר גְּבִינָה, וְאַדְרַבָּה שְׂרָא לִי מָרֵי הָיָה נִרְאֶה בְּעֵינַי כְּמוֹ מִינוּת, עַד שֶׁפַּעַם אַחַת מָצָאתִי גְּבִינָה בֵּין שִׁנַּי מִסְּעוּדָה לְסְעוּדָה, וּמֵאָז גָּזַרְתִּי לְהַחְמִיר עַל עַצְמִי בְּבָשָׂר אַחַר גְּבִינָה כְּמוֹ בִּגְבִינָה אַחַר בָּשָׂר, וְאֵין בְּדָבָר זֶה כְּחוֹלֵק עַל הַתַּלְמוּד, וְלֹא כְּמוֹסִיף וכו'. ע"ש. וְלִכְאוֹרָה מַשְׁמָע מִדִּבְרֵי מַהֲרַ"ם דְּדַוְקָא בְּכַיּוֹצֵא בָּזֶה יֵשׁ לְהַחְמִיר, כֵּיוָן שֶׁמָּצִינוּ מִי שֶׁעָשָׂה הַרְחָקָה יְתֵרָה בַּאֲכִילַת גְּבִינָה אַחַר בָּשָׂר, אֲבָל בְּעָלְמָא מִי שֶׁמַּחְמִיר עַל עַצְמוֹ נֶגֶד הַתַּלְמוּד הֲוֵי כְּדֶרֶךְ מִינוּת.

וְהַמַּהֲרַשַׁ"ל בְּסֵפֶר יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (פֶּרֶק כָּל הַבָּשָׂר סי' ו) הֵבִיא תשו' מַהֲרַ"ם, וְכָתַב, ונ"ל שֶׁמֵּאַחַר שֶׁכָּתַב שֶׁהָיָה נִרְאֶה בְּעֵינָיו כְּמוֹ מִינוּת, מַשְׁמָע לְהַדְיָא כִּי מִי שֶׁלֹּא בָּא לְיָדוֹ תַּקָּלָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְמִיר דְּהֲוֵי כְּמוֹ מִינוּת, וּפְשִׁיטָא שֶׁאַחַר שֶׁנִּסְתַּם הַתַּלְמוּד אֵין לְהַחְמִיר נֶגֶד הַשַּׁ"ס זוּלַת כְּשֶׁבָּאָה תַּקָּלָה לְיָדוֹ וכו'. ע"ש.

וְכָתַב ע"ז הַגָּאוֹן מִנְחַת יַעֲקֹב בְּסוֹלֶת מִנְחָה (כְּלָל עו דִּין ב), בְּשֵׁם תּוֹרַת הָאָשָׁם, שֶׁלְּדַעַת מַהֲרָא"י וּמַהַרְשַׁ"ל הָרוֹצֶה לְהַחְמִיר לִנְהוֹג אִיסּוּר בְּדָבָר שֶׁלֹּא הֶחְמִירוּ בּוֹ הָאָמוֹרָאִים, כְּגוֹן בְּתַעֲרוֹבֶת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר שֶׁבָּטֵל בְּשִׁשִּׁים, אוֹ בִּכְלִי שֵׁנִי, הָוֵי כְּמוֹ מִינוּת, וְיוֹצֵא שְׁכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ. וּדְלֹא כמ"ש הָאִיסּוּר וְהֶיתֵּר (סוֹף כְּלָל נז), שֶׁאַף שֶׁאָסוּר לְמְנוֹת טְרֵיפוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים, מִכָּל מָקוֹם רַשַּׁאי אָדָם לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל מִתַּבְשִׁיל שֶׁנָּפַל בּוֹ אִיסּוּר וּבָטֵל בְּשִׁשִּׁים, אוֹ שֶׁנָּפַל בִּכְלִי שֵׁנִי, אוֹ בָּשָׂר אַחַר גְּבִינָה בְּאוֹתָהּ סְעוּדָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּהֵמָה שֶׁהוֹרָה בָּהּ חָכָם לֹא יֹאכַל בַּעַל נֶפֶשׁ מִמֶּנָּה וכו'. וְלֵיתָא, דְּדַוְקָא הֵיכָא שֶׁהוֹרָה בָּהּ חָכָם מִסְּבָרָא דְּנַפְשֵׁיהּ, וכמ"ש בְּחוּלִּין (מד:) ה"מ בְּמִילְתָא דְּתַלְיָא בִּסְבָרָא, רבב"ח אַגְּמָרֵיהּ סָמַךְ. וכ"כ לְהַדְיָא הָרָמָ"א בְּהַגָּה (ס"ס קטז). עכת"ד. (וְזֶה כמ"ש בְּשׁוּ"ת צֶמַח צֶדֶק סי' צא, שֶׁגַּם בְּדִין נטל"פ הֵיכָא דְּתַלְיָא בִּסְבָרָא, אִם פּוֹגֵם, כְּגוֹן אֵפֶר, הָוֵי בִּכְלַל מ"ש שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי מִבְּהֵמָה שֶׁהוֹרָה בָּהּ חָכָם).

ובתשו׳ הָרָמָ"א (ס"ס נד) כ', ומ"ש מעכ"ת לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל מִשָּׁמָן זַיִת שֶׁנִּמְצָא בְּחָבִיּוֹת עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁמַּחְלִיקִים אֶת הֶחָבִיּוֹת בְּשׁוּמַן חֲזִיר, מֵאַחַר שֶׁכָּתַבְנוּ כָּל הָנֵי טַעֲמֵי לְהֶיתֵּר, וּפוֹק חֲזִי מַאי עַמָּא דָּבַר, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ, כדאמרי' בירושל' [פ"ב דע"ז ה"ח] רַבִּי וּבֵית דִּינוֹ הִתִּירוּ הַשָּׁמֶן, שְׁמוּאֵל אָכַל, רַב לָא קַבֵּל עֲלֵיהּ מֵיכוֹל, א"ל שְׁמוּאֵל אֱכוֹל וְאִי לָא אֲנָא כָּתֵב עֲלָיךְ זָקֵן מַמְרֵא, אַטְרַח עֲלֵיהּ וְאָכַל. וְהוּבָא בתוס' (ע"ז לו). וְכֵן אָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי [פ"ט דִּנְדָרִים ה"א], לֹא דַּיֶּיךָ מַה שֶּׁאָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שֶׁאַתָּה אוֹסֵר עָלֶיךָ דְּבָרִים אֲחֵרִים. וְהַפָּטוּר מִדָּבָר וְעוֹשֵׂהוּ נִקְרָא הֶדְיוֹט. וּמַה שֶּׁהֵבִיא מעכ"ת רְאָיָה מִיחֶזְקֵאל שֶׁלֹּא אָכַל מִבְּהֵמָה שֶׁהוֹרָה בָּהּ חָכָם, לֹא דָּמֵי לנ"ד, שֶׁמִּנָּהג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְאוֹכְלוֹ, וְלֵית דְּחָשׁ בֵּיהּ כְּלָל. עכת"ד.

וּמִכָּל זֶה מַשְׁמָע שֶׁאַף בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה בִּדְבַר הָרְשׁוּת אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ.

וְהָרַמְבַּ״ן בס׳ הַמִּצְוֹת (שֹׁרֶשׁ א דַּף ז:), אַחַר שֶׁהֵבִיא דִּבְרֵי הַסִּפְרֵי שאפי׳ יֹאמְרוּ לְךָ עַל יָמִין שְׂמֹאל וְעַל שְׂמֹאל יָמִין, כָּתַב וז״ל: וְיֵשׁ בָּזֶה תְּנַאי יִתְבּוֹנַן בּוֹ הַמִּסְתַּכֵּל בפ״א דְּהוֹרָיוֹת (ב:) בְּעַיִן יָפָה, וְהוּא שֶׁאִם הָיָה בִּזְמַן הַסַּנְהֶדְרִין חָכָם רָאוּי לְהוֹרָאָה וְהוֹרוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּדָבָר אֶחָד לְהֶיתֵּר וְהוּא סָבוּר שֶׁטָּעוּ בְּהוֹרָאָתָם אֵין עָלָיו לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַתִּיר לְעַצְמוֹ הַדָּבָר שֶׁאָסַר לוֹ לְדַעְתּוֹ, אֲבָל יִנְהַג חוֹמֶר לְעַצְמוֹ, וכ״ש אִם הָיָה הֶחָכָם מִכְּלַל חַבְרֵי הַסַּנְהֶדְרִין. וְיֵשׁ עָלָיו לָבוֹא לִפְנֵיהֶם וְלוֹמַר טַעֲנוֹתָיו, וְהֵם יִשְׁאוּ וְיִתְּנוּ עִמּוֹ. וְאִם הִסְכִּימוּ כּוּלָּם בְּבִיטּוּל הַדַּעַת הַהִיא שֶׁאָמַר, וְשִׁבְּשׁוּ עָלָיו סְבָרוֹתָיו, יַחֲזוֹר וְיִנְהַג כְּדַעְתָּם לְאַחַר שֶׁפִּילְקְחוּהוּ וְעָשׂוּ הַסְכָּמָה בְּטָעוּתוֹ, וְחַיָּיב לְקַבֵּל דַּעְתָּם אַחַר הַהַסְכָּמָה עַל כָּל פָּנִים. עכ״ל. גַּם הָרַ״ן בחי׳ לְסַנְהֶדְרִין (פט סוֹף ד״ה ר׳ יְהוּדָה), כ׳ וז״ל: וּלְעִנְיַן אִם הַזָּקֵן הַזֶּה מַחְמִיר עַל עַצְמוֹ בְּעִנְיָן שֶׁהוּא אוֹסֵר וְהַחֲכָמִים הָאֲחֵרִים מַתִּירִים, אוֹמֵר הָרַמְבַּ״ן ז״ל שֶׁקּוֹדֶם שֶׁהִרְצָה דְּבָרָיו לִפְנֵיהֶם שַׁפִּיר מָצֵי לְהַחְמִיר לְעַצְמוֹ, אֲבָל אַחַר שֶׁהִרְצָה דְּבָרָיו לִפְנֵיהֶם וּבִיטְּלוּ אֶת דְּבָרָיו וְהֵם מַתִּירִים אֶת הָעִנְיָן הַהוּא, אָסוּר לוֹ לְנַהוֹג אִיסּוּר בְּעַצְמוֹ. וְהָכִי מוּכָח בְּהוֹרָיוֹת וּבִירוּשַׁלְמִי. ע״כ. [וּרְאֵה בְּשוּ״ת יַבִּיעַ אֹמֶר חֵלֶק ו - יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ז].

הַנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת הַפְסָקַת תַּעֲנִית, אָסוּר לָהֶם לְהַפְסִיק מִלֶּאֱכוֹל אַחַר סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּשַׁבָּת

ב. הַנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת הַפְסָקַת תַּעֲנִית, אָסוּר לָהֶם לְהַפְסִיק מִלֶּאֱכוֹל אַחַר סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, וּלְבַטֵּל סְעוּדָה רְבִיעִית (שָׁם עַמּוּד תתקכד).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב כ״כ הגר״ח פָּלַאגִ׳י בְּכַף הַחַיִּים (סי׳ לא אוֹת סא) דְּאִיתָא בַּזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ, מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית נֶחְשָׁב לוֹ כְּאִילּוּ לֹא קִיֵּים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, וְאִם כֵּן אֲפִילּוּ כְּשֶׁעוֹשֶׂה שְׁמוֹנִים וְאַרְבַּע תַּעֲנִיּוֹת, אוֹ הַפְסָקָה גְּדוֹלָה, יְזָהֵר שֶׁלֹּא יְבַטֵּל סְעוּדָה רְבִיעִית.

וכ״כ כָּתַב בְּשׁוּ״ת רַב פְּעָלִים (ח״ג או״ח סי׳ לה), דְּאַחַר שֶׁדַּעַת כַּמָּה פּוֹסְקִים שֶׁסְּעוּדָה רְבִיעִית חִיּוּב גָּמוּר, וַדַּאי אָסוּר לוֹ לְהִתְעַנּוֹת לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וַהֲרֵי זֶה מְזַלְזֵל בִּכְבוֹד שַׁבָּת, דַּאֲפִילּוּ אִם הוּא אָנוּס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כְּלָל, עִם כָּל זֶה לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ בְּקַבָּלַת תַּעֲנִית וַדַּאי הָוֵי זִלְזוּל וְאָסוּר, וְאע״ג דְּנִמְצָא בַּגְּמָרָא בְּאָמוֹרָאֵי שֶׁהָיוּ מִתְעַנִּים גַּם בְּשַׁבָּת וְלֹא חָיְישִׁי לְזִלְזוּל, הָתָם הַיְינוּ טַעְמָא דְּמִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת שֶׁאִם יֹאכַל הָיָה נֶחֱלָה בְּשִׁינּוּי וָסֶת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת חוֹלִי מֵעַיִם, וְדָמֵי לְחוֹלֶה שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ הָרוֹפֵא לֶאֱכוֹל כְּלוּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזוֹק, וְאֵין כָּאן זִלְזוּל לְשַׁבָּת, דְּאֵין כְּבוֹד הַשַּׁבָּת חָפֵץ בְּנֶזֶק עַבְדָּיו הַמְקַיְּמִים הִלְכוֹתָיו וְשׁוֹמְרִים מִשְׁמַרְתּוֹ.

וְאע״פ שֶׁתִּמְצָא כָּתוּב בְּשַׁעַר רוה״ק (דַּף י״ט ע״א) וז״ל: וְכַאֲשֶׁר תֹּאכַל סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת לְצוֹרֶךְ הַתַּעֲנִית שֶׁל מָחָר, אוֹ לְצוֹרֶךְ הַהַפְסָקָה שֶׁל שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִים כנז׳, תֹּאכַל הַמְּלוּגְמָה הָאַחֲרוֹנָה מְטוּבֶּלֶת בְּאֵפֶר, זוּלָתִי אִם הוּא יוֹם שַׁבָּת, עכ״ל, אֵין לִלְמוֹד מִדְּבָרָיו אֵלּוּ שֶׁכָּתַב זוּלָתִי אִם הוּא יוֹם שַׁבָּת דְּמַתִּיר לַעֲשׂוֹת הַפְסָקָה שֶׁל שְׁנֵי לֵילוֹת וּשְׁנֵי יָמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, דְּזֶה אֵינוֹ, כִּי הוּא נָקִיט תְּרֵי מִילֵּי בְּיַחַד בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת, חֲדָא לְצוֹרֶךְ הַפְסָקָה וְתַעֲנִית שֶׁל מָחָר, והב׳ לְצוֹרֶךְ הַפְסָקָה שֶׁל שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִים, וְזוֹ חֲלוּקָה הָרִאשׁוֹנָה דְּאָמַר לְצוֹרֶךְ הַפְסָקָה, דְּתַעֲנִית שֶׁל מָחָר לֹא שַׁיָּיכָא בְּתַעֲנִיּוֹת שֶׁל תִּיקּוּנֵי עֲוֹנוֹת דְּאַיְירֵי בְּהוּ, כִּי בְּתִקּוּנֵי עֲוֹנוֹת לֵיכָּא תַּעֲנִית שֶׁל לַיְלָה וְיוֹם בְּיַחַד, שֶׁאִם הוּא מִתְעַנֶּה הַתַּעֲנִיּוֹת נִפְרָדִים אֵינוֹ מִתְעַנֶּה בַּלַּיְלָה, וְאִם יִתְעַנֶּה בַּלַּיְלָה אֵינוֹ אֶלָּא בְּהַפְסָקָה שֶׁל שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִים, וא״כ חֲלוּקָה רִאשׁוֹנָה דְּנָקִיט רַבֵּינוּ ז״ל לֹא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ אֶלָּא בְּתַעֲנִית שֶׁל ט״ב דְּחָל בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, דְּקָאָמַר שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכוֹל הַמְּלוּגְמָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת בְּעֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב בְּאֵפֶר, זוּלָתִי אִם הוּא בְּיוֹם שַׁבָּת לֹא יִטְבְּלֶנָּה בְּאֵפֶר, אֲבָל סְעוּדָה הַמַּפְסֶקֶת שֶׁהִיא לְצוֹרֶךְ הַפְסָקָה שֶׁל שְׁנֵי יָמִים, א״א שֶׁתִּזְדַּמֵּן בְּשַׁבָּת, דְּאֵין בְּזֹאת הֶכְרֵחַ שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה בְּיוֹם א׳ וְיוֹם ב׳ כְּמוֹ הַךְ דְּתִשְׁעָה בְּאָב. ע״ש.

אֲלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהָעִיר עַל זֶה מִדִּבְרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי׳ קנד. הוּבָא בב״י סי׳ רצט), שֶׁדָּן לְגַבֵּי בנ״א שֶׁמִּתְעַנִּים ג׳ יָמִים לַיְלָה וְיוֹם רְצוּפִים, וּמַתְחִילִים במוצ״ש, אֵיךְ יַעֲשׂוּ בְּהַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס, וְכָתַב שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲשׂוֹת בג׳ דְּרָכִים, אוֹ לְהַבְדִּיל מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁיַּבְדִּילוּ בְּסוֹף יוֹם ג׳ בְּתְחִילַת לֵיל ד׳ וכו׳, ומ״מ הַמְחוּוָּר שֶׁבְּכָל הַדְּרָכִים, שֶׁאִם יֵשׁ אָצְלוֹ מִי שֶׁמַּבְדִּיל במוצ״ש יְכַוֵּין לָצֵאת עִמּוֹ בִּבְרָכָה וְיַעֲנֶה אָמֵן, וְשׁוּב יוֹצֵא שַׁפִּיר אֲפִילּוּ שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵם, אע״ג דְּלֹא חֲזֵי לְמִשְׁתֵּי, וְנָהֲגוּ הָעָם לְהַבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי יוֹם ג׳ סָמוּךְ לַחֲשֵׁיכָה מַמָּשׁ, וְשׁוֹתִין כּוֹס הַבְדָּלָה מְשֻׁחֲשֵׁיכָה. וְרָאִיתִי מֵאֶחָד מֵהַגְּדוֹלִים שֶׁהָיָה

קוֹרֵא תִּגָּר עַל זֶה, מִטַּעַם דְּעַד רְבִיעִי וְלֹא רְבִיעִי בִּכְלָל, וא"א לְצַמְצֵם, וּלְעֵיל כָּתַבְנוּ דִּלְפִי ה"ג אֶפְשָׁר לְיַישֵׁב מִנְהָג זֶה. אַךְ עָדִיף טְפֵי שֶׁיַּבְדִּילוּ מִבְּעוֹד יוֹם. ע"כ. וּמְבוֹאָר דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ שֶׁמְּוַותְּרִים עַל סְעוּדָה רְבִיעִית. וְהוּבָא לַהֲלָכָה בָּרָמ"א (סי' רצט ס"ו). וע"ע בְּשוּ"ת מַהֲרַ"י מִבְּרוּנָא (סי' צה) שֶׁהַמִּתְעַנֶּה ב' יָמִים רְצוּפִים, רְגִילִים לְהַתְחִיל מִבעו"י בְּשַׁבָּת, וְיִשְׁמַע הַבְדָּלָה מֵאַחֵר. וְאִם אֵין אַחֵר שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל, יַבְדִּיל הוּא עַל הַכּוֹס וְיִתֵּן לְתִינוֹק לִשְׁתּוֹת. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן וְלֹא שָׁמַע הַבְדָּלָה אוֹ שָׁמַע וְלֹא כִּיֵּון לָצֵאת, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַבְדָּלָה לְאַחַר הַתַּעֲנִית עַל הַכּוֹס, אֲפִילּוּ הִתְעַנָּה ג' יָמִים רְצוּפִים חָשׁוּב בָּתַר שַׁבָּתָא, אָכֵן אִם הִתְעַנָּה ד' רְצוּפִים וְלֹא הִבְדִּיל במוצ"ש גַּם לֹא שָׁמַע מֵאַחֵר, הוֹרָה גְּאוֹנֵנוּ עָבַר זְמַנּוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. ע"כ.

אַךְ אֵינוֹ מוּכְרָח, דְּשָׁמָּא תה"ד וּמַהֲרַ"י בְּרוּנָא ס"ל כְּדַעַת הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵינוֹ חִיּוּב, משא"כ לְדִידָן דְּנָקְטִינַן לְהַחֲמִיר בָּזֶה. אוֹ דִּסְבִירָא לְהוּ דִּבְמָקוֹם צוֹרֶךְ כָּזֶה יָכוֹל לִדְחוֹת סְעוּדָה רְבִיעִית, שֶׁאַף שֶׁסְּעוּדָה רְבִיעִית הִיא חִיּוּב, מ"מ אֵינָהּ בְּדַרְגַּת הַחִיּוּב שֶׁל ג' סְעוּדוֹת, אֶלָּא נִדְחֵית הִיא בְּמָקוֹם הֶכְרֵחַ כה"ג. [וַאֲנַן נָקְטִינַן לְדִינָא שֶׁגַּם בכה"ג אֵין לִדְחוֹת סְעוּדָה רְבִיעִית]. וְגַם יֵשׁ לְהָעִיר, דְּשָׁמָּא כַּאֲשֶׁר סוֹעֵד מִיָּד אַחֲרֵי הַבְדָּלָה, אוֹ כְּשֶׁמַּבְדִּיל מבעו"י, אוֹ כְּשֶׁמַּבְדִּיל בְּסוֹף ג' יָמִים, אוֹכֵל אָז סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, דְּסְעוּדָה זוֹ נִגְרֶרֶת אַחַר הַהַבְדָּלָה.

גַּם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים (ח"ב דִּינֵי סֵדֶר הַבְדָּלָה וּסְעוּדָה ד' לַמִּתְעַנֶּה מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת אות סט) כָּתַב לְגַבֵּי הַמִּתְעַנִּים, וּלְעִנְיַן הַבְדָּלָה במוצ"ש אִם אֵין אֲחֵרִים אֶצְלוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל בְּצִנְעָה בְּשַׁבָּת מבע"י אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, כמ"ש בתה"ד (סי' קנד), וה"ה לְעִנְיַן כְּזַיִת שֶׁל סְעוּדָה רְבִיעִית. אַךְ בַּהֲגָה שָׁם כָּתַב, אֲנִי שָׁמַעְתִּי שמהר"ר דָּוִד יִצְחָקִי ז"ל הָיָה מִנְהָגוֹ לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה רְבִיעִית במוצ"ש וְאח"כ הָיָה מְקַבֵּל עָלָיו הַתַּעֲנִית, וְכֵן שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם רַב אֶחָד ז"ל שֶׁפַּעַם אַחַת אָמַר לַמַּפְסִיקִים, הַיּוֹם יוֹם שְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת נִשְׁלַם תִּיקּוּן הַפֶּגֶם אֲשֶׁר פִּגַּמְתֶּם שֶׁלֹּא עֲשִׂיתֶם סְעוּדָה רְבִיעִית.

וְאִם כְּבָר קִיבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית במוצ"ש, הִנֵּה כָּתַב הַשָּׁלָ"ה (שַׁבָּת, נֵר מִצְוָה סוד"ה כָּתַב הַטּוּר), דְּמִי שֶׁמִּתְעַנֶּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּגוֹן שֶׁעוֹשֶׂה תַּעֲנִית הַפְסָקָה מִבְּעוֹד יוֹם, אֲזַי יַטְרִיחַ לְהָכִין סְעוּדָה זוֹ לַאֲחֵרִים, וְהוּא יִלְמַד הַמַּאֲמָרִים וְדִינִים הַמּוּזְכָּרִים בִּסְעוּדָה זוֹ וְסוֹדָהּ, וְיִהְיֶה לְרָצוֹן אִמְרֵי פִיו כְּאִילּוּ הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן. וְכֵן עָשָׂה רַשְׁבַּ"ץ (זֹהַר ח"ג דַּף צה.) בְּעֶרֶב פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּסוֹדוֹת הַתּוֹרָה בִּמְקוֹם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית. עכ"ד. וְהוּבָא בְּקִצְרָה בא"ר.

אם הוא שָׂבֵעַ וְנַפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, מ"מ יִדְחוֹק עַצְמוֹ לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית

ג. יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁאַף אִם הוּא שָׂבֵעַ וְנַפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, מִכָּל מָקוֹם יִדְחוֹק עַצְמוֹ לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית, וּבָזֶה יִנָּצֵל מֵחוֹלָאִים רָעִים. אוּלָם קי"ל דַּאֲכִילָה גַּסָּה אֵינָהּ אֲכִילָה, וְגַם שַׁבָּת לְעוֹנֶג נִיתְּנָה וְלֹא לְצַעַר, וְלָכֵן בְּאוֹפֶן כָּזֶה פָּטוּר מִסְּעוּדָה רְבִיעִית (שָׁם עַמּוּד תתקכו).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנּוֹ בְּסֵפֶר יָפֶה לַלֵּב (סי' ש סק"א), וּבְכַף הַחַיִּים סוֹפֵר (סי' ש סק"ד) הֵבִיאוּ בְּשֵׁם הָרַב אָרְחוֹת יוֹשֶׁר, שֶׁאַף אִם הוּא שָׂבֵעַ וְנַפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, מ"מ יִדְחוֹק עַצְמוֹ לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית, וּבָזֶה יִנָּצֵל מֵחוֹלָאִים רָעִים. ע"ש. וְאֵינוֹ מְחוּוָּר, דְּהָא קי"ל אֲכִילָה גַּסָּה אֵינָהּ אֲכִילָה. וְהָאוֹכֵל אֲכִילָה גַּסָּה בְּיוֹהכ"פ פָּטוּר (יוֹמָא פז:). וּפרש"י, כְּגוֹן שֶׁאָכַל בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים אַחַר שֶׁהָיָה שָׂבֵעַ מֵהַסְּעוּדָה שֶׁהִפְסִיק בָּהּ, וְכָל מַה שֶּׁאוֹכֵל אח"כ מִשֶּׁחָשְׁכָה אֲכִילָה גַּסָּה הִיא, וְשֶׁלֹּא לַהֲנָאָה. ע"כ.

וְהִנֵּה לְעִנְיַן סְעוּדָה שְׁלִישִׁית פָּסַק הש"ע (סי' רצא ס"א), שֶׁאִם אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כְּלָל אֵינוֹ חַיָּיב לְצַעֵר עַצְמוֹ לְקַיְּמָהּ. וְכֵן הוּא בִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים (שע"ת סי' רכו), וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם בְּמִי שֶׁמִּצְטַעֵר בַּאֲכִילָתוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁלִים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית מַהוּ, דַּע שֶׁכָּךְ הוּא הַדִּין, שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כְּבֵיצָה בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית וּמִצְטַעֵר מִמֶּנָּה, פָּטוּר, שֶׁלֹּא תִּיקְּנוּ חֲכָמִים שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אֶלָּא לְעוֹנֶג שַׁבָּת, וְכֵיוָן שֶׁהַמִּצְטַעֵר בַּאֲכִילָתוֹ אֵין לוֹ עוֹנֶג, פָּטוּר. ע"כ.

וְכֵן בְּסֵפֶר הָעִתִּים (עמ' רפז) אִיתָא, מִי שֶׁאָכַל הַרְבֵּה בְּשַׁחֲרִית וְאֵין נַפְשׁוֹ לֶאֱכוֹל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, אִם יוּכַל לֶאֱכוֹל כְּבֵיצָה וְאֵינוֹ מִצְטַעֵר יֹאכַל וְיִקַּיֵּם מִצְוַת ג' סְעוּדוֹת, וְאִם לָאו פָּטוּר, שֶׁלֹּא תִּיקְּנוּ חֲכָמִים ג' סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת אֶלָּא לְעוֹנֶג, וְכֵיוָן שֶׁזֶּה שֶׁמִּצְטַעֵר אֵין לוֹ עוֹנֶג, פָּטוּר. וכ"כ בַּפְּרִדֵּס הַגָּדוֹל (סִימָן צח), וּבְסֵפֶר הָאוֹרָה (ח"א סי' נה). וְהָאַבּוּדְרָהַם

(דַּף מט ע״ד) בְּשֵׁם רַב נַחְשׁוֹן גָּאוֹן. וּבְאוֹר זָרוּעַ (ח״ב סי׳ נב). וְהָרַמְבַּ״ם (שַׁבָּת פ״ל ה״ט). וּמִכָּל מָקוֹם הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ שֶׁלֹּא יְמַלֵּא כְּרֵסוֹ בִּסְעוּדַת שַׁחֲרִית, אֶלָּא יַשְׁאִיר מָקוֹם שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית כַּהוֹגֶן. [ש״ע סי׳ רצא ס״א].

וְנִרְאֶה שֶׁגַּם לְעִנְיַן סְעוּדָה רְבִיעִית אִם נַפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָתוֹ, כֵּיוָן דְּהָוְיָא אֲכִילָה גַּסָּה, וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִמֶּנָּה, פָּטוּר מִלְּקַיְּימָהּ. אֶלָּא שֶׁאַף כָּאן הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ, וְצַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוֹבַע ״נַפְשׁוֹ״, וְיַשְׁאִיר מָקוֹם לִסְעוּדָה רְבִיעִית. [וּבְשׁוּ״ת לֵב דָּוִד פֶּעלְדְמַאן (סִימָן ג) הֵעִיר דִּי״ל שֶׁגַּם מִי שֶׁאֵינוֹ תָּאֵב לְפַת אֵין בָּזֶה חֲשַׁשׁ בְּרָכָה שא״צ, דממ״ש (שַׁבָּת קיט:) לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ במוצ״ש אע״פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכָזַיִת, בֵּיאֵר בח״א לַמַּהֲרַשָׁ״א שָׁם לְפִי שֶׁשָּׁבַע מִסְּעוּדַת שַׁבָּת, ועי׳ או״ח סי׳ ש׳ ובַּטַ״ז שָׁם וּבָאֲחֲרוֹנִים, דְּאַף שֶׁהוּא שָׂבֵעַ וְנַפְשׁוֹ קָצָה בַּאֲכִילָה ושתי׳ מ״מ יִדְחוֹק עַצְמוֹ וְיִתְאַמֵּץ לֶאֱכוֹל כְּזַיִת וְלֹא חָשְׁשׁוּ לִבְרָכָה שא״צ. ע״כ. אוּלָם דִּבְרֵי הַמַּהֲרַשָׁ״א יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁאֵין לוֹ חֵשֶׁק לֶאֱכוֹל, אֲבָל אִם תָּחֵיל לֶאֱכוֹל יַרְגִּישׁ תַּעֲנוּג, בְּפָרָט אִם יִתְבַּל אֶת הַלֶּחֶם בְּדָבָר הַמּוֹשֵׁךְ תַּאֲוָה, וכדו׳].

לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה

ד. לְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לְקַיֵּים אֶת מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת מֵהַלַּיְלָה, אוֹ לִפְנֵי חֲצוֹת לַיְלָה. אַךְ אִם נֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ תּוֹךְ אַרְבַּע שָׁעוֹת, אוֹ קוֹדֶם חֲצוֹת הַלַּיְלָה, כָּל עוֹד לֹא הֵאִיר הַשַּׁחַר, יֵשׁ לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית (שָׁם).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה יֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה שִׁיטוֹת א. הַגָּאוֹן יַעְבֵּ״ץ בְּסִידּוּרוֹ (מְחִיצָה ד׳ לְוָיַת הַמַּלְכָּה בַּסְּעוּדָה עמ׳ תתקיט אות ג) כָּתַב, וְיֵשׁ לְסוֹמְכָהּ לִיצִיאַת הַשַּׁבָּת כְּכָל הָאֶפְשָׁר, כִּי אַחַר עֲבוֹר שָׁעָה חָלַף הָלַךְ לוֹ ש״ק. וכ״ה בְּתְהִלָּה לְדָוִד (סי׳ ש) שֶׁהַגָּאוֹן יַעְבֵּ״ץ כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לְתוֹכְפָהּ לְשַׁבָּת כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר. וע״ע בִּבְנֵי יִשָּׂשכָר (מַאמְרֵי הַשַּׁבָּתוֹת מַאֲמָר ב אות ד) בְּשֵׁם הָאֲרִ״י דִּתוֹסֶפֶת שַׁבָּת יְכוֹלִין לְהוֹסִיף עַד שָׁעָה אַחַת בְּלֵיל א׳. וי״ל. [גַּם בפע״ח (שַׁעַר יח פֶּרֶק כד) מַשְׁמַע לַעֲשׂוֹתָהּ מִיָּד בְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה].

ב. וְכַמָּה אח׳ כָּתְבוּ שֶׁזְּמַנָּהּ עַד ד׳ שָׁעוֹת. ובס׳ יְסוֹד וְשׁוֹרֶשׁ הָעֲבוֹדָה (סוֹף שַׁעַר הָעֶלְיוֹן) כָּתַב, וְהָאוֹכְלִים אוֹתָהּ עַד אַחַר ד׳ שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה לֹא יָצְאוּ י״ח, עכ״ל. וכ״ה בְּכַף הַחַיִּים פָּלַאגִ׳י (סי׳ לא אות נט) וְהֵבִיא בְּשֵׁם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים, שֶׁזְּמַנָּהּ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, וְשֶׁבְּסֵפֶר עַמּוּדֵי שָׁמַיִם הִרְחִיב לָנוּ הַזְּמַן שֶׁל סְעוּדָה רְבִיעִית, דְּאֵין קְפִידָא אֶפְשָׁר דְּמָהוֹר יִמְהָרֶנָּה לוֹ. וְעוֹד מָצִינוּ דְּהַנְּשָׁמָה יְתֵירָה אֵינָהּ הוֹלֶכֶת עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה סְעוּדָה רְבִיעִית, א״כ אִם נִתְאַחֵר מְעַט, מִצַּד זֶה הוּא טוֹב, דְּנַפְשׁוֹ עָלָיו. וְזֶה לְשׁוֹן הָרַב חֶמְדַּת יָמִים (שב״ק פֶּרֶק יח) וְהָאוֹכְלִים אוֹתָהּ אַחַר אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְּלוּם. ע״כ. [וַכְנִרְאֶה שֶׁזֶּהוּ מְקוֹר דִּבְרֵי הָרַב יְסוֹד וְשׁוֹרֶשׁ הָעֲבוֹדָה הנז׳].

ג. וּבְבֶן אִישׁ חַי (שׁ״ב ס״פ וַיֵּצֵא) כָּתַב, וּזְמַנָּהּ עַד אַחַר אַרְבַּע שָׁעוֹת. וְנִרְאֶה לִי אע״פ שֶׁנָּתְנוּ לָהּ שִׁיעוּר עַד אַחַר ד׳ שָׁעוֹת, הַיְינוּ לְמִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר, אֲבָל אִם נֶאֱנַס יוֹכַל לְקַיְּימָהּ עַד חֲצוֹת לַיְלָה, דְּהָא כָּתַב רַבֵּינוּ ז״ל בְּשַׁעַר הַבַּוָּנוֹת, דְּעַד חֲצִי הַלַּיְלָה אֵינָהּ הוֹלֶכֶת קְדוּשַׁת הַשַּׁבָּת, וְלָכֵן הִזְהִיר שֶׁלֹּא לוֹמַר וִידּוּי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה. ע״כ. וּבִבְנֵי יִשָּׂשכָר (שָׁם) הֵבִיא מס׳ פע״ח (שַׁעַר הַשַּׁבָּת פכ״ד) שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ תְּחִינָּה עַד חֲצוֹת לֵיל א׳, כִּי עַד חֲצוֹת לַיְלָה עֲדַיִן הוּא הֶאָרַת שַׁבָּת. ד. בְּחֶסֶד לָאֲלָפִים כָּתַב שֶׁזְּמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה. וְהֵבִיאוֹ הגר״ח פָּלַאגִ׳י שָׁם, וְכָתַב: וּבְחֶסֶד לָאֲלָפִים כָּתַב דִּזְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה, וְלֹא יָדַעְתִּי מֵהֵיכָן לָמַד זֶה, דְּהָא בְּפֵירוּשָׁא אִתְּמַר, דְּאַחַר אַרְבַּע שָׁעוֹת לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם. ע״כ. ה. ובס׳ טַעֲמֵי הַמִּנְהָגִים (עִנְיְנֵי שַׁבָּת דַּף סג ע״ב) כָּתַב בְּשֵׁם הָאֶשֶׁל אַבְרָהָם מִבּוּטְשַׁאטְשׁ, שֶׁיְּכוֹלִים לִסְעוֹד סְעוּדָה רְבִיעִית אֲפִילּוּ אַחַר הַרְבֵּה שָׁעוֹת מִשְּׁעַת הַהַבְדָּלָה, וְאוּלַי מוֹעִיל גַּם לְמָחֳרַת הַיּוֹם כָּל שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ לִכְבוֹד שַׁבָּת, וְיֵשׁ מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֶׁעוֹשִׂים כֵּן. ע״כ. [וּפָשׁוּט שֶׁאֵין לִסְמוֹךְ ע״ז וּלְאַחֵר אֶת סְעוּדָה רְבִיעִית].

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, הִנֵּה מָצִינוּ חֲבֵרִים לְדַעַת הָרַב חֶסֶד לָאֲלָפִים הנז׳, שֶׁבְּתוֹסֶפֶת מַעֲשֶׂה רַב (סי׳ לט) הוּבָא מַעֲשֶׂה, שֶׁפַּעַם אַחַת חָלָה הַגְּרַ״א בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהֵקִיא, וְלֹא אָכַל סְעוּדָה רְבִיעִית, וְאַחַר שֶׁיָּשַׁן וְנִרְגַּע, צִוָּה אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ הָעוֹמְדִים לְפָנָיו שֶׁיִּרְאוּ אִם לֹא עָלָה עֲדַיִן עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁיְּפָרְרוּ לוֹ כְּזַיִת פַּת, וַיַּאֲכִילוּהוּ בְּכַף בְּעַל כָּרְחוֹ, כְּדֵי לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית. ע״ש. וּמְבוֹאָר מִזֶּה, דעכ״פ בְּדִיעֲבַד

זְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה, וְלָכֵן אִם נֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ תּוֹךְ אַרְבַּע שָׁעוֹת, אוֹ לִפְנֵי חֲצוֹת לַיְלָה, כָּל עוֹד לֹא הֵאִיר הַשַּׁחַר, יְקַיְּמֶנָּה וְתָבֹא עָלָיו בְּרָכָה. וע״ע בִּפְרִי עֵץ חַיִּים (שַׁעַר הַשַּׁבָּת פכ״ד).

גַּם הַגָּאוֹן בַּעַל שׁוּ״ת בֵּית דָּוִד בְּסִפְרוֹ צֶמַח דָּוִד (פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל דַּף רב ע״ב) כָּתַב בְּשֵׁם הָרַמָ״ע מִפָּאנוֹ, שֶׁהַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכוֹל סְעוּדָה רְבִיעִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לְפִי שֶׁהַשַּׁבָּת תּוֹפֶסֶ לֵילוֹ עִמּוֹ, כְּדִין קָדָשִׁים שֶׁהַלַּיְלָה הוֹלֵךְ אַחַר הַיּוֹם. [וְדִבְרֵי הָרַמָ״ע בְּסֵפֶר עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת מַאֲמַר חִקּוּר דִּין ח״א פֶּרֶק כא]. לפ״ז מַשְׁמָע שֶׁזְּמַן סְעוּדָה רְבִיעִית נִמְשָׁךְ לְכָל הַלַּיְלָה. גַּם הַמַּחֲזִיק בְּרָכָה (סִי׳ ש סק״ה) כָּתַב, שֶׁאָסוּר לוֹמַר וִידּוּי בְּמוֹצָאֵ״ש עַד אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה. וּרְאֵה בְּשׁוּ״ת חַיִּים בְּיָד (סִי׳ קכה אוֹת סו). ע״ש. וְכַמְבוֹאָר בְּשׁוּ״ת יְחָוֶה דַּעַת ח״ד (עמ׳ קמג בַּהֶעָרָה).

וּבְשַׁעַר הַכַּוָּונוֹת (דְּרוּשֵׁי סֵדֶר שַׁבָּת א עִנְיָן וִיהִי נוֹעַם) כָּתַב, שֶׁיֵּשׁ ב׳ מִינֵי תּוֹסֶפֶת קְדוּשַׁת שַׁבָּת, ע״י כַּוָּונַת הַתְּפִלָּה, וע״י כַּוָּונַת הַסְּעוּדוֹת, וּכְנֶגֶד הַמִּשָּׁכַת תוס׳ קְדוּשַׁת שַׁבָּת לִימֵי הַחוֹל מבחי׳ הַסְּעוּדוֹת, עוֹשִׂין סְעוּדָה ד׳, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר קְדוּשַׁת סְעוּדַת שַׁבָּת לְכָל סְעוּדוֹת יְמֵי הַחוֹל, וּכְנֶגֶד הַמִּשָּׁכַת תוס׳ קְדוּשַׁת שַׁבָּת מִכֹּחַ הַתְּפִילּוֹת, אוֹ מִזְּמוֹר וִיהִי נוֹעַם וכו׳, א״כ יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר, דְּכְמוֹ שֶׁתְּפִלַּת עַרְבִית זְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה, ה״ה לְגַבֵּי הַסְּעוּדָה. ויל״ד.

אֲבָל בְּשַׁעַר הַכַּוָּונוֹת (דַּף ס ע״ב ד״ה גַּם) כָּתַב לְהֶדְיָא, שֶׁאָסוּר לְהִתְאַבֵּל עַל הַחוּרְבָּן במוצ״ש קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה, גַּם דַּע כִּי קְדוּשַׁת שַׁבָּת נִמְשֶׁכֶת כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא, וּרְאָיָה לָזֶה מֵעִנְיַן סְעוּדָה רְבִיעִית וכו׳. ע״ש. [וז״ל שָׁם: דַּע כִּי במ״ש קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה אָסוּר לְהִתְאַבֵּל ולבכו׳ עַל הַחוּרְבָּן, לְפִי שֶׁקְּדוּשַׁת שַׁבָּת נִמְשֶׁכֶת כָּל הַלַּיְלָה הַהִיא כמ״ש לְהַלָּן בע״ה, וּרְאָיָה לָזֶה עִנְיַן סְעוּדָה ד׳, וכמ״ש עִנְיָנֵהּ בע״ה, ואפי׳ בבחי׳ תוס׳ נִשְׁמָה יֵשׁ הֶמְשֵׁךְ קדוש׳ בְּלֵיל זֶה, כמ״ש בע״ה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲפִילּוּ אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה שֶׁל מ״ש לֹא הָיָה מוֹרִי ז״ל מַרְבֶּה בִּבְכִיָּה עַל הַחוּרְבָּן יוֹתֵר מִשְּׁאָר לילו׳ אע״פ שֶׁנֶּחֱרַב הַבַּיִת בְּלֵיל מוצ״ש, אֶלָּא הָיָה בּוֹכֶה וּמִתְאַבֵּל כְּבִשְׁאָר הַלֵּילוֹת]. וּמוּכָח מִזֶּה דִּזְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה, כְּדִבְרֵי הַחֶסֶד לָאֲלָפִים, וּדְלֹא כהגרח״פ והגרי״ח. וע׳ בְּשׁוּ״ת זֵכֶר יְהוֹסֵף (סִי׳ קי).

גַּם בְּסֵפֶר שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן עַל שעה״כ (דְּרוּשׁ שִׁינּוּי הַתְּפִלּוֹת דְּרוּשׁ א אוֹת כג) כָּתַב שֶׁקְּדוּשַׁת שַׁבָּת נִמְשֶׁכֶת כָּל הַלַּיְלָה כמ״ש לְהַלָּן, וּרְאָיָה לָזֶה עִנְיַן סְעוּדָה ד׳, וכמ״ש עִנְיָנֵהּ בע״ה וכו׳ בד״ה עִנְיַן מ״ש הוּא וכו׳, פע״ח פכ״ד דְּשַׁבָּת, וּדְלֹא כְּהַחֲמְדַּת יָמִים שֶׁאָמַר דַּוְקָא ד׳ שָׁעוֹת. ע״כ. וְשָׁם (דְּרוּשֵׁי שַׁבָּת, דְּרוּשֵׁי וִיהִי נוֹעַם) כָּתַב, דמ״ש אָנוּ עוֹשִׂים סְעוּדַת בְּכָל לֵיל מ״ש, בע״כ ר״ל זְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה שֶׁל מוצ״ש. וְיֵשׁ שֶׁהֵעִירוּ שֶׁכֵּן מַשְׁמָע לְפִי האח׳ שֶׁלָּמְדוּ סְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת מִסְּעוּדַת לֵיל שַׁבָּת, מִמַּה שֶׁהִשְׁוּוּ אוֹתָם בַּגמ׳, וּמִזֶּה לָמְדוּ לְחִיּוּב אֲכִילַת פַּת, וּלְחִיּוּב נָשִׁים, וא״כ ה״ה שֶׁיֵּשׁ לִלְמוֹד שֶׁזְּמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה. [ע׳ שִׁיבַת צִיּוֹן שַׁבָּת ב עמ׳ שלב. וּמַה שֶּׁהֵבִיא שָׁם]. ויל״ד, דְּהָתָם בע״כ זְמַנָּהּ כָּל הַלַּיְלָה דְּסוֹף סוֹף שַׁבָּת הוּא, משא״כ כָּאן שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּהֵא נִיכָּר שֶׁהוּא לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת, וְזֶה שַׁיָּךְ דַּוְקָא סָמוּךְ לְשַׁבָּת. וְעוֹד שֶׁסְּעוּדַת לֵיל שַׁבָּת, זְמַנָּהּ הוּא בְּלֵיל שַׁבָּת, וְעַד הַבּוֹקֶר הוּא לֵיל שַׁבָּת, לֹא כֵן סְעוּדָה זוֹ שֶׁאֵין יָדוּעַ לָנוּ בָּהּ זְמַן בָּרוּר.

מִי שֶׁלֹּא קִיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית, וְהָלַךְ לִישׁוֹן, וְהִתְעוֹרֵר אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה

ה. מִי שֶׁלֹּא קִיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית, וְהָלַךְ לִישׁוֹן, וְנִפְלָה עָלָיו תַּרְדֵּמָה, וְהִתְעוֹרֵר רַק אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, כָּל שֶׁעֲדַיִין לֹא עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, צָרִיךְ שֶׁיְּקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִתְעוֹרֵר קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה (שָׁם עַמּוּד תתקכח).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה אע״פ שֶׁבַּזּוֹהַר (וַיַּקְהֵל דַּף רטו ע״ב) הֶחְמִיר מְאֹד שֶׁכָּל שֶׁיָּשַׁן שֵׁינַת קֶבַע אָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל עַד אַחַר שֶׁיִּתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית. וְהוּבָא בְּכַף הַחַיִּים (סִי׳ פט אוֹת כח). מ״מ הַתַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ (תַּעֲנִית יב.) חוֹלֵק עַל זֶה בְּהֶדְיָא, דִּלְגַבֵּי לֵיל תַּעֲנִית, ת״ר עַד מָתַי אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, ר׳ אֶלְעָזָר בר׳ שִׁמְעוֹן אוֹ׳ עַד קְרוֹת הַגֶּבֶר. וּמוּכָח הָתָם שֶׁאֲפִילּוּ יָשַׁן מוּתָּר לֶאֱכוֹל קוֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר. וּבִירוּשַׁלְמִי שָׁם הוּבָא בתוס׳ (תַּעֲנִית יב: סוֹף ד״ה נִים), אִיתָא, דְּהָנֵי מִילֵּי אִם הִתְנָה שֶׁיֹּאכַל קוֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר. וכ״כ הָרֹא״שׁ וְהַמָּרְדְּכִי וְהָרַשְׁבָּ״א וְהַמְּאִירִי וְהָרַ״ן וְהַסְּמַ״ג וְהַסְּמַ״ק וְהָאוֹר זָרוּעַ. וְכֵן פָּסַק מָרָן בש״ע (סִי׳ תקסד ס״ב), שֶׁאֲפִילּוּ יָשַׁן שֵׁינַת קֶבַע בְּלֵיל הַתַּעֲנִית מוּתָּר לוֹ לַחֲזוֹר וְלֶאֱכוֹל קוֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, אִם הִתְנָה קוֹדֶם שֶׁיִּישַׁן. ע״ש.

ומ״ש הַחַיָּד״א בְּשׁוּ״ת יוֹסֵף אוֹמֵץ (סי׳ יז אות ב), דְּחַס לְהוּ לְרַבְּוָתָא קַמָּאֵי לְהַתִּיר בָּזֶה אִילּוּ רָאוּ דִּבְרֵי הַזּוֹהַר. לֵיתָא, שֶׁמַּאַחַר שֶׁהַתַּלְמוּד שָׁלָנוּ חוֹלֵק עַל הַזּוֹהַר, בְּוַדַּאי דקי״ל כְּהַגְּמָרָא שָׁלָנוּ, וכמ״ש מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף (או״ח סי׳ כה), שֶׁהַפּוֹסְקִים כּוֹתְבִים תָּמִיד כְּמַסְקָנָא דְּתַלְמוּד דִּיָּדָן, מִשּׁוּם שֶׁאֲפִילּוּ אִם הָיוּ רוֹאִים דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי בְּסֵפֶר הַזּוֹהַר, לֹא הָווּ חָיְישֵׁי לְהוּ בְּמָקוֹם דְּפָלִיג אַתַּלְמוּדָא דִּיָּדָן. ע״ש.

ומִכָּאן סִיּוּעַ לְמַה שֶׁכָּתַב בִּשְׁאֵלַת יַעֲבֵ״ץ (ח״א סי׳ מד), שֶׁהֲלָכָה כְּהַפּוֹסְקִים בְּמָקוֹם שֶׁחוֹלְקִים עַל הַמְקוּבָּלִים, מִשּׁוּם שאפי׳ אִם הָיוּ רוֹאִים הַפּוֹסְקִים דִּבְרֵי הַמְקוּבָּלִים, לֹא הָיוּ חוֹזְרִים בָּהֶם, כִּי הַתּוֹרָה לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא. ע״ש. וכ״כ הָרַדְבַּ״ז (ח״ד סי׳ לו וסי׳ פ), וז״ל: וְיֵשׁ בְּיָדִי כְּלָל גָּדוֹל שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּכְתַּב בַּגְּמָרָא אוֹ ״בְּאֶחָד מִן הַפּוֹסְקִים״, אֲפִילּוּ אִם יִהְיֶה הֵיפֶךְ מִמַּה שֶׁכָּתוּב בְּסִפְרֵי הַקַּבָּלָה, אֲנִי מוֹרֶה כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא, וְלֹא אָחוּשׁ לד׳ הַמְקוּבָּלִים. וע״ע בְּפֶתַח הַדְּבִיר (ח״א דף מו ע״ג) שֶׁכָּתַב, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהַיְרוּשַׁלְמִי חוֹלֵק עַל הַזּוֹהַר הֲלָכָה כד׳ הַיְרוּשַׁלְמִי. וכ״כ הַשְּׁדֵי חֶמֶד (כְּלָלֵי הַפּוֹסְקִים סי׳ ב אות ט). וְכָאן מְפוֹרָשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי נֶגֶד דִּבְרֵי הַזּוֹהַר. הִילְכָךְ בְּוַדַּאי דְּהָכָא נַמֵּי בנ״ד נָקְטִינַן כְּהַתַּלְמוּד. וְכֵן פָּסַק הָרָמָ״א בַּהַגָּה (סי׳ תקפא סק״ב), וְכָתַב עַל זֶה בְּשׁוּ״ת שְׁבוּת יַעֲקֹב (ח״ג סי׳ מא), שֶׁכֵּן הִסְכִּימוּ כָּל הָאַחֲרוֹנִים בְּלִי חוֹלֵק. וְכֵן הַמִּנְהָג. ע״ש.

וכ״כ לְהָקֵל בְּשׁוּ״ת שָׁב יַעֲקֹב (חאו״ח סי׳ ח), שאע״פ שבזוה״ק פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל הֶחְמִיר מְאֹד לוֹמַר שֶׁהַטּוֹעֵם אַחַר שֶׁיָּשַׁן שֵׁינַת קֶבַע הֲרֵי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וכו׳, מ״מ מוּתָּר לְאָדָם חָלָשׁ לֶאֱכוֹל קוֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר לְחַזֵּק גּוּפוֹ לַעֲבוֹדַת ה׳, וְשֶׁכֵּן מְפוֹרָשׁ בְּסִידּוּר הָאַר״י, שֶׁאִם הוּא חָלָשׁ יָכוֹל לֶאֱכוֹל קוֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר. וְכָתַב שָׁם, וְכֵן הָיָה מִנְהַג מוֹרִי מַהֲרַחַ״ו ז״ל, וְאֵין בָּזֶה שׁוּם אִיסּוּר אֶלָּא בְּתוֹךְ חֲצִי שָׁעָה קוֹדֶם עַמּוּד הַשַּׁחַר, כַּנִּזְכָּר בַּפּוֹסְקִים. ע״כ.

סְעוּדָה רְבִיעִית סָמוּךְ לְעַמּוּד הַשַּׁחַר

ולפ״ז י״ל שֶׁהוּא הַדִּין לְקִיּוּם מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית, שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל. וכ״כ בְּשׁוּ״ת הֵשִׁיב מֹשֶׁה (חאו״ח סי׳ ו), שֶׁאַחַר שֶׁהֵבִיא דִּבְרֵי סִידּוּר הָאַר״י הנ״ל, הָעֶלָּה שֶׁאַף לְהזוה״ק אֵין אִיסּוּר לֶאֱכוֹל קוֹדֶם עמוה״ש. [וע״ע בְּשׁוּ״ת כְּנַף רְנָנָה (חאו״ח סִימָן א), וּבַחֲזוֹן עוֹבַדְיָה יָמִים נוֹרָאִים עַמּוּד סז]. וְכֵיוָן שֶׁהַגְּרָ״א וְסִיעָתוֹ ס״ל שֶׁזְּמַן סְעוּדָה רְבִיעִית כָּל הַלַּיְלָה, יֵשׁ לְקַיְּמָהּ אפי׳ אַחַר חֲצוֹת, אע״פ שֶׁנִּרְדַּם קוֹדֶם לָכֵן. וְכֵן עָשָׂה מַעֲשֶׂה רַב הַגְּרָ״א ז״ל.

וְכָל זֶה דְּלֹא כמ״ש בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן חֵלֶק ב׳ (עַמּוּד ר), שֶׁאַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, אֵין לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית אִם יָשַׁן שֵׁינַת קֶבַע, עַל פִּי דִּבְרֵי הַזּוֹהַר. דְּלֵיתָא. אֶלָּא נָקְטִינַן שֶׁבְּדִיעֲבַד זְמַן סְעוּדָה רְבִיעִית כָּל הַלַּיְלָה, וְגַם שֶׁמְּנִיעַת הָאֲכִילָה אַחַר שֵׁינַת קֶבַע בַּלַּיְלָה, אֵינָהּ אִיסּוּר גָּמוּר, עַד עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְאִם הוּא קָרוֹב לְעַמּוּד הַשַּׁחַר חֲצִי שָׁעָה, יְזָהֵר לֶאֱכוֹל מְעַט וְלֹא יֹאכַל שִׁיעוּר יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה.

אִם עָדִיף לֶאֱכוֹל מְזוֹנוֹת מַיִם, אוֹ אֲכִילַת פַּת מְאוּחָר בַּלַּיְלָה

וְרָאִיתִי מִי שֶׁהֵעִיר שֶׁעָדִיף לֶאֱכוֹל פַּת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, אע״פ שֶׁיֹּאכַל סָמוּךְ לַחֲצוֹת אוֹ אפי׳ אח״כ, בִּמְקוֹם שֶׁיֹּאכַל מַיִם אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה מִינֵי מְזוֹנוֹת. אוּלָם נִרְאֶה שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לְהָקֵל בכה״ג בְּמִינֵי מְזוֹנוֹת כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּים סְעוּדָה זוֹ מַיִם אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה, בִּמְקוֹם שֶׁיֹּאכַל פַּת בְּשָׁעָה מְאוּחֶרֶת, כְּגוֹן שֶׁשָּׁבַע וְאֵינוֹ לֶאֱכוֹל פַּת, יֵשׁ לוֹ עַל מַה לִּסְמוֹךְ, כֵּיוָן שֶׁרוֹב כְּכָל מִינֵי מְזוֹנוֹת שֶׁלָּנוּ הֵם סְפֵק הַמּוֹצִיא. וַהֲרֵי י״א שֶׁזְּמַן סְעוּדָה רְבִיעִית הוּא רַק שָׁעָה אַחַת אַחֲרֵי שַׁבָּת, וי״א רַק תּוֹךְ ד׳ שָׁעוֹת.

טוֹב שֶׁיִּטְעַם מַשֶּׁהוּ מִיָּד אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה לְמַלְוֶה מַלְכָּה, אע״פ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבּוֹעַ סְעוּדָה עַד מְאוּחָר

וּמִירוּ יֵשׁ עֹצָה, שֶׁיִּטְעוֹם מְעַט מַשֶּׁהוּ אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה, וְיַכַּוֵּין לְכִבּוּד שֶׁמְּלַוֶּוה אֶת שַׁבָּת הַמַּלְכָּה, וַאֲפִילּוּ פְּרִי, וְאוּלַי גַּם כּוֹס חַמִּין, וְהָעִיקָּר שֶׁשִּׁלְחָנוֹ עָרוּךְ יָפֶה, וּמְכַוֵּין לְכִבּוּד שַׁבָּת [גַּם אִם יֹאכַל חֲתִיכַת עוּגָה קְטַנָּה בְּגוֹדֶל שֶׁל זַיִת מַמָּשׁ, שֶׁהוּא כְּמוֹ 7 גְּרָם, יֵשׁ לְחָשְׁבוֹ בְּדִיעֲבַד כְּמוֹ סְעוּדָה, לְעִנְיַן שֶׁיּוֹעִיל כַּאֲשֶׁר כַּוָּונָתוֹ לֶאֱכוֹל אח״כ סְעוּדָה מַמָּשׁ, כֵּיוָן דְּיֵשׁ דֵּעָה שֶׁעִיקַּר שִׁיעוּר הַזַּיִת, הוּא בְּזַיִת שֶׁלָּפָנֵינוּ, וכ״כ החזו״א בְּשֵׁם הגר״ח מִוּוֹלָאזִין, וְלָכֵן בְּבֵיתוֹ שֶׁל החזו״א הָיוּ אוֹכְלִים בְּלֵיל הַסֵּדֶר כְּזַיִת חֲרֵיין קְטַנָּה בְּגוֹדֶל שֶׁל שְׁלִישׁ כַּף הַמְצוּיָה הַיּוֹם, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר החזו״א שֶׁעִיקַּר שִׁיעוּר כְּזַיִת הוּא כְּזַיִת שֶׁלָּפָנֵינוּ, וְרַק לְחוּמְרָא הֶחְמִיר בַּשִּׁיעוּר הַגָּדוֹל. אֶלָּא דְּבָזֶה מַכְנִיס עַצְמוֹ לַחֲשַׁשׁ בִּיטוּל בְּרָכָה

אַחֲרוֹנָה, וי״ל], וְאַחֲרֵי זְמַן שֶׁיֹּאכַל לֶאֱכוֹל פַּת יֹאכַל פַּת. וְיֵשׁ עֵצָה נוֹסֶפֶת, שֶׁבִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית, יַאֲרִיךְ עַד אַחֲרֵי צאה״כ, וּכְשֶׁיִּגִּיעַ צאה״כ יֹאכַל כְּזַיִת נוֹסֶפֶת לְשֵׁם סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. שֶׁדַּעַת כַּמָּה אח׳ לְהָקֵל בָּזֶה, וְכֵן נִתְבָּאֵר לְהַלָּן יע״ש.

אִם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָעִיקָּר הוּא עֲרֵיכַת הַשֻּׁלְחָן אוֹ הָאֲכִילָה.

וְיֵשׁ שֶׁהֵעִירוּ, שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָעִיקָּר הוּא שֶׁעוֹרֵךְ שֻׁלְחָן לְכְבוֹד הַשַּׁבָּת לְלַוּוֹתָהּ בִּיצִיאָתָהּ אע״פ שֶׁאֵינוֹ רַק טוֹעֵם מְעַט, שֶׁהָעִיקָּר הוּא עֲרֵיכַת הַשֻּׁלְחָן. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לָדוּן בְּמִי שֶׁאָכַל כְּזַיִת לֶחֶם בְּלִי עֲרֵיכַת שֻׁלְחָן, וּבְלִי לִפְתָּן, דְּהַיְינוּ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד, וְלֹא נִיכָּר כְּלָל כְּבוֹד שַׁבָּת בַּאֲכִילָה זוֹ, הַאִם יָצָא י״ח סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. וְאִם אֵת״ל שֶׁבִּסְעוּדַת שַׁבָּת כה״ג יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, מ״מ שָׁאנֵי הָתָם שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בְּעֶצֶם הָאֲכִילָה בְּשַׁבָּת, שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה שֶׁל ג׳ סְעוּדוֹת וְכֵן מִצְוָה עוֹנֶג שַׁבָּת, וַהֲרֵי סו״ס סָעַד וְגַם הִתְעַנֵּג. משא״כ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁאֵין דִּין שֶׁל עוֹנֶג אוֹ סְעוּדָה, רַק דִּין שֶׁל כְּבוֹד שַׁבָּת, לָכֵן יִתָּכֵן שֶׁאִם אָכַל בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין בּוֹ כְּבוֹד שַׁבָּת לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וז״ל הָרֹא״שׁ בְּאוֹרְחוֹת חַיִּים (לְיוֹם הַשַּׁבָּת אוֹת יט) יַעֲרוֹךְ שֻׁלְחָן בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיֹאכַל אֲפִילּוּ דָּבָר מוּעָט. ע״כ.

אָכַל סְעוּדָה במוצ״ש וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצְוָה. וּרְאֵה לְעֵיל בְּיַלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א׳ חֵלֶק רִאשׁוֹן עַמּוּד מו, שֶׁכָּתַבְנוּ לָדוּן שֶׁבִּסְעוּדַת שַׁבָּת יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָה אע״פ שֶׁלֹּא כִּיְוֵּן לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת סְעוּדַת שַׁבָּת וְעוֹנֶג שַׁבָּת וּכְבוֹד שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁעִיקַּר הַמִּצְוָה הִיא בַּתּוֹצָאָה שֶׁסָּעַד בְּשַׁבָּת וְהִתְעַנֵּג בְּשַׁבָּת. וְשָׁמָּא י״ל דְּזֶה לֹא שַׁיָּיךְ בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, דְּאֵינוֹ מִשּׁוּם עוֹנֶג, וְאִם סָעַד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְשֵׁם סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּמֵאִידָךְ ע׳ בָּרַמְבַּ״ם (הִלְכוֹת חָמֵץ וּמַצָּה פֶּרֶק ו): אָכַל מַצָּה בְּלֹא כַּוָּנָה לֶאֱכוֹל יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וע׳ לְהָרַב הַמַּגִּיד בפ״ב מהל׳ שׁוֹפָר שֶׁתָּמַהּ עַל הָרַמְבַּ״ם ממ״ש שָׁם, דְּאִם לֹא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּשְׁמִיעַת קוֹל שׁוֹפָר בר״ה, לֹא יָצָא, וּמַאי שְׁנָא מֵאֲכִילַת מַצָּה בְּלֹא כַּוָּנָה שֶׁיָּצָא י״ח. ותי׳ בכס״מ, דְּשָׁאנֵי אֲכִילָה דְּסוֹף סוֹף אָכַל וְנֶהֱנָה בַּאֲכִילָתוֹ. [וע׳ בְּסוּגְיָא ר״ה כח:].

הַנָּשִׁים חַיָּיבוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית

ו. גַּם הַנָּשִׁים עֲלֵיהֶן לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְדִין הָאִשָּׁה כְּדִין הָאִישׁ לְכָל עִנְיְנֵי שַׁבָּת.

וְיֵשׁ בָּזֶה סְגוּלָה לַנָּשִׁים שֶׁלֹּא תִּתְקַשֶּׁנָה בְּעֵת לִידָתָן, שֶׁתֹּאכַלְנָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. ז)

ז) הִנֵּה בַּגמ׳ (שַׁבָּת קיט:) אָמְרוּ, לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שׁוּלְחָנוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאע״פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת לִסְעוּדַת לֵיל שַׁבָּת, וּלְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שׁוּלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אע״פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת. וּכְבָר כָּתַבְנוּ לְעֵיל שֶׁיֵּשׁ פּוֹסְקִים שֶׁלָּמְדוּ מִסְּמִיכוּת הַמַּאֲמָרִים דְּמַשְׁמַע דִּסְעוּדָה רְבִיעִית צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּפַת. וְכֵן דַּעַת הַגְּרָ״א. וּמָרָן הַחִיד״א בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סי׳ ש) הַזְהִיר לְקַיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית בְּפַת, וְרַק מִי שֹׁא״א לוֹ יַעֲשֶׂנָּה בְּפַת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין. ע״ש. וְאִם א״א לוֹ עַל כָּל פָּנִים יְקַיְּמֶנָּה בְּפֵירוֹת (כמ״ש בסי׳ רצא ס״ה).

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לִלְמוֹד מִסְּמִיכוּת הַמַּאֲמָרִים, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁנָּשִׁים חַיָּיבוֹת בְּסְעוּדַת לֵיל שַׁבָּת, וקי״ל בש״ע (סי׳ רצא ס״ו), שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּיבוֹת בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית, מִמֵּילָא כָּךְ חַיָּיבוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית. וכ״כ בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סי׳ ש). וּבְבֵית שְׁמוּאֵל (אה״ע סִימָן ע ס״ק ג) מְבוֹאָר, שֶׁסְּעוּדָה אַחַת במוצ״ש, לָאִשָּׁה. ע״ש. וכ״כ בְּשׁוּ״ת עַמּוּדֵי אֵשׁ (סי׳ כח עָנָף ג). ע״ש.

גַּם בִּפְרִי מִגְדִּים (א״א סי׳ ש סק״א) כָּתַב, דְּלִכְאוֹרָה אֶפְשָׁר שֶׁאֵין הַנָּשִׁים חַיָּיבוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, מִשּׁוּם שֶׁאֵין כָּאן עִנְיָן לְשַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁלְּפִי הַטַּעַם שֶׁכָּתְבוּ הָרַמְבַּ״ם וְהַשִּׁבּוּלֵי הַלֶּקֶט, שֶׁהוּא כְּדֵי לְלַוּוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ, לְכַבְּדוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, נִרְאֶה לְחַיֵּיב גַּם אֶת הַנָּשִׁים. וְכֵן לְפִי מ״ש הַטַּ״ז שֶׁאֵבֶר יֵשׁ בָּאָדָם וְנִסְכּוֹי שְׁמוֹ וְאֵינוֹ נִיזּוֹן אֶלָּא בִּסְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּמִמֶּנּוּ קָם הָאָדָם בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, לפ״ז רָאוּי גַּם לַנָּשִׁים לֶאֱכוֹל סְעוּדָה זוֹ. ע״כ. וְכֵן הֶעֱלָה הָרַב תּוֹרַת שַׁבָּת (סי׳ ש). ע״כ. וכ״כ בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (שָׁם), שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּיבוֹת גַּם בִּסְעוּדָה רְבִיעִית. וכ״כ בְּשׁוּ״ת מֵשִׁיב הַלָּכָה (סי׳ שדמ).

גַּם בְּתוֹסֶפֶת מַעֲשֶׂה רַב (סי׳ לט) כָּתַב, שֶׁפַּעַם אַחַת קִיבְּלָה עָלֶיהָ הָרַבָּנִית רַעְיָתוֹ שֶׁל הַגְּרָ״א מִוִּילְנָא לְהִתְעַנּוֹת הַפְסָקָה, וְלָכֵן הִפְסִיקָה מֵלֶאֱכוֹל אַחַר שֶׁאָכְלָה סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, וּמִיָּד אַחַר שֶׁשָּׁמְעָה הַבְדָּלָה מִפִּי אֲחֵרִים שָׁכְבָה לִישׁוֹן. וַיְיוַדַּע הַדָּבָר לְהַגְּרָ״א, וְשָׁלַח לְהוֹדִיעַ לָהּ שֶׁבְּכָל הַהַפְסָקוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה לֹא יְכוּפַּר לָהּ הַהֶפְסֵד שֶׁל מְנִיעַת סְעוּדָה רְבִיעִית אַחַת, וְאָז תֵּיכֶף וּמִיָּד קָמָה וְגַם נִצְּבָה וְאָכְלָה סְעוּדָה רְבִיעִית. ע״כ.

ומזה מְבוֹאָר דַּעַת רַבֵּינוּ הַגְּרָ"א שֶׁדִּין סְעוּדָה רְבִיעִית שָׁוֶה לַאֲנָשִׁים וְנָשִׁים כְּאֶחָד. [וּרְאֵה עוֹד לְהַלָּן לְגַבֵּי מַה שֶּׁכָּתְבוּ גְּדוֹלֵי הָאַחֲרוֹנִים שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּמְלָאכָה קוֹדֶם סְעוּדָה רְבִיעִית, ע"ש מַה שֶּׁהֵבַאנוּ בָּזֶה, וְהֵעַרְנוּ שֶׁנִּרְאֶה מִזֶּה שֶׁגַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית. ויל"פ].

וכיו"ב הֵבֵאנוּ לְעֵיל מִשּׁוּ"ת רַב פְּעָלִים (ח"ג או"ח סי' לה), שֶׁהַנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת הַפְסָקָה שֶׁל תַּעֲנִית בְּשָׁנָה מְעוּבֶּרֶת, אָסוּר לָהֶם לְהַפְסִיק מִלֶּאֱכוֹל תֵּיכֶף אַחַר סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, וּלְבַסּוֹף מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית. שֶׁבִּסְעוּדָה רְבִיעִית צָרִיךְ לֶאֱכוֹל כְּזַיִת "פַּת" בְּדַוְקָא. ע"ש.

והגר"ח פָּלַאגִ'י בְּכַף הַחַיִּים (סי' לא אות סא) הֵזְהִיר אֶת הָעוֹשִׂים הַפְסָקָה לפ"ד תַּעֲנִיּוֹת אוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית. וְעוֹד כָּתַב בְּסִימָן לו אוֹת מה, וּמִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר בְּפַת, וְרוּבָּא דְּעָלְמָא לֹא יְכוֹלִים לְסְבוֹל לֶאֱכוֹל פַּת, כִּי אִם פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין. וְשָׁם הוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר עַנְוֵי אָרֶץ, לְאֵלֶּה שֶׁאֵינָם נִזְהָרִים לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית בְּפַת, כַּהֲלָכָה, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁהִיא רַק מִמִּדַּת חֲסִידוּת. וְאֵין זֶה נָכוֹן לְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים, אֲשֶׁר מִפִּיהֶם אֲנַחְנוּ חַיִּים, וּבְפֶרֶט שֶׁאָמְרוּ בזוה"ק כִּי מִי שֶׁלֹּא קִיֵּים סְעוּדָה רְבִיעִית הוּא כְּאִילּוּ לֹא קִיֵּים אַף סְעוּדָה שְׁלִישִׁית. וְהוּבָא בְּחֶסֶד לָאֲלָפִים (סִימָן ש).

וְכֵן הֶעֱלָה הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר (סִימָן ש סק"ב), שֶׁגַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, ע"פ מ"ש הָרַב מַטֵּה מֹשֶׁה (סי' תקיג): "עֶצֶם יֵשׁ בָּאָדָם וְנִסְכּוֹי שְׁמוֹ, ונ"ל שֶׁהוּא הַנִּקְרָא לוּז, שֶׁהוּא עִיצּוּמוֹ וְעִיקָּרוֹ וְשָׁרְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם, מֵעֶצֶם הַשָּׁמַיִם, וְגַם כְּשֶׁמֵּתוּת הָאָדָם הָעֶצֶם הַהוּא אֵינוֹ נִימּוֹחַ וְלֹא נִפְחָת, וַאֲפִילּוּ יְכֻנִּיסוּהוּ בָּאֵשׁ אֵינוֹ נִשְׂרָף, וּבְמַיִם אֵינוֹ מִתְפּוֹצֵץ, וְהוּא נִצְחִי, וּמִמֶּנּוּ יִחְיֶה הָאָדָם לְעֵת הַתְּחִיָּה, וְהוּא הַמְקַבֵּל עוֹנֶג בעוה"ב. וְהוּא הָעֶצֶם הַהַתְחָתוֹן שֶׁבַּשִּׁדְרָה, וְכֵן אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פָּרָשָׁה כח סִימָן ג) שֶׁהָאָדָם נִבְרָא מִן הַלּוּז שֶׁבַּשִּׁדְרָה. וְנִשְׁאָר קַיָּם עַד תְּחִיַּית הַמֵּתִים, שֶׁאָז יִתְרַטֵּב בְּטַל הַתְּחִיָּה וְנַעֲשֶׂה כְּמוֹ הַשְּׂאוֹר שֶׁבָּעִיסָּה וְיִתְפַּשֵּׁט לְכָאן וּלְכָאן וְיִתְמַתְּחוּ מִתּוֹכוֹ כָּל הָאֵיבָרִים וְהַגִּידִים וְעוֹר וּבָשָׂר" וכו'. וְכֵן אָמְרוּ חֲזַ"ל בְּקֹהֶלֶת רַבָּה (פָּרָשָׁה יב סי' ה), שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה מֵהֵיכָן אָדָם מֵנִיץ לֶעָתִיד לָבֹא, אָמַר לָהֶם מִן הַלּוּז שֶׁבַּשִּׁדְרָה. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְיָנֵאץ (הַנּוּן צְרוּיָה וְהָאֳלֵף נָחָה) הַשָּׁקֵד. [וע"ע בתוס' (בְּכוֹרוֹת ח. ד"ה תַּרְנְגוֹלֶת). וּבְסֵפֶר חֶסֶד לְאַבְרָהָם (מַעְיָן ד נָהָר נב). ע"ש]. וְאָמְרוּ הַמְקוּבָּלִים שֶׁאֵין הָעֶצֶם נֶהֱנֶה אֶלָּא מִסְּעוּדָה רְבִיעִית שֶׁל מוצ"ש. ע"כ. לָכֵן גַּם הַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לִסְעוֹד סְעוּדָה רְבִיעִית. וְעוֹד שֶׁמִּכַּיָּון שֶׁמְּבוֹאָר בַּמִּדְרָשִׁים וּבְדִבְרֵי הַגָּאוֹן הָרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל יָפֶה, שֶׁהַמָּן הָיָה יוֹרֵד שְׁנֵי עוֹמָרִים לְאֶחָד, כְּדֵי לְהַשְׁאִיר בְּרָכָה גַּם לִסְעוּדָה רְבִיעִית, גַּם הַנָּשִׁים הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס שֶׁל הַמָּן. וְאֵין מָקוֹם לְפוֹטְרָן כְּלָל. ע"ש. לָכֵן גַּם הַנָּשִׁים יִשְׁתַּדְּלוּ לְקַיֵּים מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית.

וְכֵן פָּסַק בְּשׁוּ"ת מֵשִׁיב הַלָּכָה (סי' שדמ). וּלְפִי מ"ש הַגְּאוֹנִים שֶׁאֵין כָּל כָּךְ חִיּוּב סְעוּדָה זוֹ בְּפַת, יְכוֹלוֹת הַנָּשִׁים לְקַיֵּים סְעוּדָה זוֹ בְּעוּגוֹת אוֹ בְּפֵירוֹת.

[**וּכְפֶרֶט** שֶׁעוּגוֹת שֶׁלָּנוּ רוּבָּן כְּכוּלָּן סְפֵק הַמּוֹצִיא]. וכ"כ מָרָן הַחִיָּד"א בְּמוֹרֶה בְּאֶצְבַּע (סי' ה אות קסד) וז"ל: סְעוּדָה רְבִיעִית פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה, וּמַצָּלֶת מֵחִיבּוּט הַקֶּבֶר, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת, יַעֲשֶׂנָּה בְּמִינֵי מְזוֹנוֹת. ע"ש. וע"ע בְּכַף הַחַיִּים פָּלַאגִ'י (סי' לא אות סב), וּבְשׁוּ"ת נֶחְמַת יוֹסֵף (ס"ס מח). ודו"ק. ומ"מ וַדַּאי שֶׁרָאוּי וְנָכוֹן שֶׁיִּשְׁתַּדְּלוּ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַת דַּוְקָא.

וּבְשׁוּ"ת אוֹר לְצִיּוֹן ח"ב (פֶּרֶק כב אות יב. עמ' קצט) כָּתַב שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁדִּין סְעוּדָה רְבִיעִית תָּלוּי בְּהַבְדָּלָה, שֶׁהֲרֵי טַעַם אֶחָד לָהֶם, כְּדֵי לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת בְּכִנְיסָתָהּ וּבִיצִיאָתָהּ, וא"כ הַדָּבָר תָּלוּי במח' אִם נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּהַבְדָּלָה. וּמִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם (ע"ז פי"ב ה"ג) מַשְׁמָע שֶׁנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מֵהַבְדָּלָה, וא"כ ה"ה שֶׁפְּטוּרוֹת מִסְּעוּדָה רְבִיעִית. ועכ"פ נִרְאֶה דְּהוֹאִיל וּמָרָן פָּסַק לְמַעֲשֶׂה שֶׁנָּשִׁים חַיָּבוֹת אַף בְּהַבְדָּלָה, ה"ה שֶׁחַיָּבוֹת ג"כ בִּסְעוּדָה רְבִיעִית. וְגַם שֶׁיֵּשׁ טְעָמִים נוֹסָפִים לִסְעוּדָה רְבִיעִית שֶׁשַּׁיָּכִים אַף בְּנָשִׁים. ע"כ. וּמַה שֶּׁדִּייֵק מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, לֵיתָא, שֶׁהֲרֵי הָרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק כט מהל' שַׁבָּת ה"א) לָמַד דִּין קִידּוּשׁ וְהַבְדָּלָה מִפָּסוּק אֶחָד: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְזוֹכְרוֹ בִּכְנִיסָתוֹ בְּקִידּוּשׁ וּבִיצִיאָתוֹ בְּהַבְדָּלָה. וְכָתַב הָרַב הַמַּגִּיד שָׁם, שלפ"ז כֵּיוָן שֶׁגַּם הַבְדָּלָה מִן הַתּוֹרָה, אַף הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בָּהּ, כְּשֵׁם שֶׁחַיָּבוֹת בְּקִידּוּשׁ הַיּוֹם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּבָרָכוֹת כ:) נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּקִידּוּשׁ הַיּוֹם דְּבַר תּוֹרָה. ולפ"ז מ"ש הָרַמְבַּ"ם בהל' ע"ז, כָּל מ"ע שהזְּ"ג נָשִׁים פְּטוּרוֹת, חוּץ מִמִּצְוַת קִידּוּשׁ, נִכְלָל בָּזֶה גַּם מִצְוַת הַהַבְדָּלָה. וּרְאֵה בְּשׁוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ד (סִימָן כה), וּבְשׁוּ"ת יַבִּיעַ אֹמֶר ח"ט (סי' קח אות קמד).

וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שֶׁסְּגוּלָה לְנָשִׁים שֶׁלֹּא תִּתְקַשֶּׁנָה בְּלִידָתָן וְכוּ׳, כֵּן הוּא בְּסֵפֶר טַעֲמֵי הַמִּנְהָגִים (עמ׳ תקסח), וּבְאָרְחוֹת חַיִּים (אות ב) בְּשֵׁם הָרַב דְּבַר יִצְחָק שֶׁשָּׁמַע מהרה"ק רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'נְסְק, שֶׁסְּגוּלָה לְנָשִׁים שֶׁלֹּא יִתְקַשּׁוּ בְּלִידָתָן, שֶׁיְּקַיְּמוּ מִצְוַת סְעוּדָה רְבִיעִית, וְיֹאמְרוּ בְּפִיהֶם לְשֵׁם מִצְוַת סְעוּדַת מַלְוֶה מַלְכָּה, וע"י זֶה יֵלְדוּ בְּנֵקֶל וּבְהַרְוָוחָה בעזה"י. ע"כ. וע"ע בְּשׁוּ"ת רִבְבוֹת אֶפְרַיִם (או"ח סי׳ ערה), וּבְכַף הַחַיִּים (סי׳ ש אות ב, ה).

טוֹב לְהָכִין וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר מְחוּדָּשׁ לִסְעוּדָה רְבִיעִית, וְלֹא סַגִּי מִן הַשִּׁירַיִם שֶׁל שַׁבָּת

ז. טוֹב לְהָכִין וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר מְחוּדָּשׁ לִסְעוּדָה רְבִיעִית, וְלֹא סַגִּי מִן הַשִּׁירַיִם שֶׁל שַׁבָּת. וְיִשְׁתַּדֵּל לֶאֱכוֹל בִּסְעוּדָה זוֹ מַאֲכָל שֶׁתָּאֵב אֵלָיו, אַף שֶׁהוּא בְּיוֹקֶר (שָׁם עַמּוּד תתקכט).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב וְאֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם הֲכָנָה מִשַּׁבָּת לְחוֹל, שֶׁיֵּשׁ לִסְמוֹךְ עַל מ"ש הַחַיֵּי אָדָם (כְּלָל קנג סִימָן ו), שֶׁאִם לֹא יְמָצֵא הַדָּבָר בְּנֵקֶל מוּתָּר לְהָבִיא יַיִן אוֹ מַיִם וכיו"ב מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵירוֹ, שֶׁכָּל זֶה לֹא נִקְרָא "הֲכָנָה", שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ מְצָוָה בַּדָּבָר יֵשׁ לְהָקֵל. ע"ש. וְהוּא הַדִּין בנ"ד. וע' במג"א (סי' תרסז) שֶׁכָּתַב, שֶׁדַּוְקָא לָקַחַת אֶת הַשּׁוּלְחָנוֹת מֵהַסּוּכָּה לְסַדְּרָם בַּבַּיִת לְצוֹרֶךְ הַלַּיְלָה, הוּא דְּאָסוּר מִשּׁוּם הֲכָנָה, אֲבָל לַהֲבִיאָם בְּעָלְמָא מֵהַסּוּכָּה לַבַּיִת מוּתָּר. וּמִטַּעַם זֶה כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם דְּמַה שֶּׁאָסְרוּ לְהָבִיא יַיִן לְצוֹרֶךְ הַלַּיְלָה הַיְינוּ דַּוְקָא סָמוּךְ לַחֲשֵׁיכָה, דְּמוּכָח שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְצוֹרֶךְ הַלַּיְלָה. אֲבָל אִם מֵבִיא בְּעוֹד יוֹם גָּדוֹל וְכוּ' וְטִלְטוּל בְּעָלְמָא אָסוּר דַּוְקָא אִם נִיכָּר שֶׁעוֹשֶׂה לְצוֹרֶךְ חוֹל, וְלֹא כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן מִבְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל. וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סי' תרסז וּבְשַׁעַר הַצִּיּוּן סי' תקג סק"ב) כָּתַב דִּבְשִׁעַת הַדְּחָק אֶפְשָׁר לְהָקֵל בְּכָךְ. ע"ש. ולפ"ז ה"ה בְּנִידּוֹן דִּידַן.

וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל וְכוּ׳, כֵּן כָּתְבוּ בְּפִסְקֵי תוס׳, הוּבָא בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סי' ש אות א) וּבְבֹאֵר הֵיטֵב, שֶׁיְּהַדֵּר לֶאֱכוֹל מִין מַאֲכָל שֶׁתָּאֵב אֵלָיו יוֹתֵר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּיוֹקֶר, וְאִם הוּא תָּאֵב לֶאֱכוֹל הַרְבֵּה מִינִים יְהַדֵּר אַחֲרֵיהֶם כְּפִי יְכוֹלְתּוֹ, אֲבָל לֹא יָכִין מִכָּל מִין אֶלָּא כְּפִי מַה שֶּׁמְּשַׁעֵר שֶׁיּוּכַל לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְשַׁעֵר בְּצִימְצוּם רַק בְּרֶיוַח, וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל ג׳ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת, דְּלֹא כַּבַּ"ח. ע"כ.

גַּם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים (שב"ק פֶּרֶק יח) כָּתַב, וְיַהֲדֵר בִּסְעוּדָה זוֹ אַחַר מִין שֶׁתָּאֵב עָלָיו בְּיוֹתֵר אַף שֶׁהוּא בְּיוֹקֶר, וְאַשְׁרֵי הָעוֹבֵד אֶת ה' בְּשִׂמְחָה. והמג"א כָּתַב, דְּבִגְמָרָא [שָׁם] מַשְׁמַע דְּנָכוֹן לְבַשֵּׁל בָּשָׂר אוֹ דָּבָר אַחֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, ע"כ. וְהָדָרָךְ חַיִּים כָּתַב בְּסִידּוּרוֹ, דְּמַשְׁמַע מֵהַגְּמָרָא שֶׁיֵּשׁ לְבַשֵּׁל בָּשָׂר אוֹ דָּגִים בְּמִיּוּחָד לְצוֹרֶךְ סְעוּדָה רְבִיעִית, אוֹ לְהַדֵּר בִּשְׁאָר תַּבְשִׁילִין אִם יֵשׁ לוֹ.

לְהוֹצִיא בְּשַׁבָּת מִתּוֹךְ הַמְּקֻרָּר חַלָּה שֶׁהִיא קְפוּאָה, כְּדֵי לְהַפְשִׁירָהּ וּלְאוֹכְלָהּ בִּסְעוּדָה רְבִיעִית

ח. מוּתָּר לְהוֹצִיא בְּשַׁבָּת מִתּוֹךְ הַמְּקֻרָּר חַלָּה שֶׁהִיא קְפוּאָה, כְּדֵי לְהַפְשִׁירָהּ, וְיִהְיֶה אֶפְשָׁר לְאוֹכְלָהּ בִּסְעוּדָה רְבִיעִית, וּמַה גַּם שֶׁהוּא לְצוֹרֶךְ מִצְוָה, וְאֵין לְהַחְמִיר (שָׁם עַמּוּד תתקלא).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב וְאֵין לֶאֱסוֹר מִשּׁוּם הֲכָנָה מִשַּׁבָּת לְחוֹל, שֶׁיֵּשׁ לִסְמוֹךְ עַל מ"ש הַחַיֵּי אָדָם (כְּלָל קנג סִימָן ו), שֶׁאִם לֹא יְמָצֵא הַדָּבָר בְּנֵקֶל מוּתָּר לְהָבִיא יַיִן אוֹ מַיִם וכיו"ב מִיּוֹם טוֹב לַחֲבֵירוֹ, שֶׁכָּל זֶה לֹא נִקְרָא "הֲכָנָה", שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ מְצָוָה בַּדָּבָר יֵשׁ לְהָקֵל. ע"ש. וְהוּא הַדִּין בנ"ד. וע' במג"א (סי' תרסז) שֶׁכָּתַב, שֶׁדַּוְקָא לָקַחַת אֶת הַשּׁוּלְחָנוֹת מֵהַסּוּכָּה לְסַדְּרָם בַּבַּיִת לְצוֹרֶךְ הַלַּיְלָה, הוּא דְּאָסוּר מִשּׁוּם הֲכָנָה, אֲבָל לַהֲבִיאָם בְּעָלְמָא מֵהַסּוּכָּה לַבַּיִת מוּתָּר. וּמִטַּעַם זֶה כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם דְּמַה שֶּׁאָסְרוּ לְהָבִיא יַיִן לְצוֹרֶךְ הַלַּיְלָה הַיְינוּ דַּוְקָא סָמוּךְ לַחֲשֵׁיכָה, דְּמוּכָח שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְצוֹרֶךְ הַלַּיְלָה. אֲבָל אִם מֵבִיא בְּעוֹד יוֹם גָּדוֹל וְכוּ' וְטִלְטוּל בְּעָלְמָא אָסוּר דַּוְקָא אִם נִיכָּר שֶׁעוֹשֶׂה לְצוֹרֶךְ חוֹל, וְלֹא כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן מִבְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל. וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סי' תרסז וּבְשַׁעַר הַצִּיּוּן סי' תקג סק"ב) כָּתַב דִּבְשִׁעַת הַדְּחָק אֶפְשָׁר לְהָקֵל בְּכָךְ. ע"ש. ולפ"ז ה"ה בְּנִידּוֹן דִּידַן.

וע"ע בְּשׁוּ"ת מַהַרְשַׁ"ג ח"א (סי' סא) שֶׁכָּתַב, דְּלֹא מִיקְרֵי הֲכָנָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁכְּוָונַת הָעוֹשֶׂה לַחְסוֹךְ לוֹ זְמַן מֵהַחוֹל, מִפְּנֵי שֶׁבְּשַׁבָּת הוּא פָּנוּי יוֹתֵר, וּבַעֲשָׂיָיתוֹ דָּבָר זֶה בְּשַׁבָּת מַרְוִיחַ זְמַן. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה הַדָּבָר בְּשַׁבָּת, לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַהוּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּלָל, נִמְצָא שֶׁאֵין כַּוָּונַת הָעוֹשֶׂה לְהַחְלִיף מַעֲשֶׂה שֶׁל הַחוֹל לְיוֹם שַׁבָּת, שַׁפִּיר דָּמֵי. ע"ש. (וע"ע שָׁם סי' סג). וְהוּבָא בְּשׁוּ"ת בְּאֵר מֹשֶׁה (ח"ח סי' רב). וּרְאֵה בְּיַלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת כֶּרֶךְ ב' (עמ' רכ).

וע׳ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ס תרסז) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁדַּוְקָא לְסַדֵּר וְלַעֲרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן מִשַּׁבָּת לְיו"ט אָסוּר, אֲבָל לְהוֹצִיאוֹ לַהֲבִיאוֹ מִן הַסּוּכָּה לַבַּיִת מוּתָּר. ע"ש. ולפ"ז

אַף לְהוֹצִיא הַפַּת מִן הַמְקֻרֶר לַחוּץ, נִרְאֶה שֶׁאֵין זֶה בִּכְלַל אִיסּוּר הֲכָנָה.

וְכֵן רָאִיתִי בְּשׁוּ"ת מַחֲזֵה אֵלָיָהוּ (סי' סד) שֶׁנִּשְׁאַל בנ"ד, וְהֶעֱלָה שֶׁמּוּתָּר לְהוֹצִיא הַמַּאֲכָלִים מִן הַמְקֻרֶר, לְהַנִּיחָם בַּחוּץ, שֶׁיִּפְשְׁרוּ, שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא כְּמְטַלְטֵל הַמַּאֲכָל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאע"פ שע"י זֶה הַמַּאֲכָל נִפְשָׁר וְנַעֲשֶׂה רָאוּי לַאֲכִילָה לְמָחָר, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם וְכוּ'. ע"ש. אָמְנָם רָאִיתִי בְּסֵפֶר שָׁלְחָן שְׁלֹמֹה (סי' רצ ס"ק יג) שֶׁכָּתַב לְהַחְמִיר בָּזֶה, שֶׁלַּעֲשׂוֹת פְּעוּלָּה בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁהַמַּאֲכָל יִהְיֶה מוּכָן למוצ"ש אָסוּר, וְאע"פ שֶׁיֵּשׁ לְצַדֵּד וְלוֹמַר שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַהַפְשָׁרָה נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ עַל יְדֵי הוֹצָאַת הַמַּאֲכָל מִן הַמְקֻרֶר, מ"מ נִרְאֶה לְהַחְמִיר וְכוּ'. ע"ש. וְנִרְאֶה שֶׁאֵין דְּבָרָיו מוּכְרָחִים. וע' בְּשׁוּ"ת קִנְיַן תּוֹרָה (ח"ב סי' קטו אות ב), שֶׁכָּתַב, שֶׁאֵין לִמְחוֹת בְּמִי שֶׁמֵּיקֵל בָּזֶה. ע"ש. וְלָכֵן הָעִיקָּר בָּזֶה לְהַתִּיר.

וחכ"א הִצִּיעַ שֶׁיֹּאמַר לִבְנוֹ שֶׁיּוֹצִיא אֶת הַלֶּחֶם מִתָּא הַהַקְפָּאָה בְּשַׁבָּת, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן הֲרֵי מְקַיֵּים מִצְוַת כִּיבּוּד אָב וָאֵם, וְעוֹשֶׂה כֵּן לְצוֹרֶךְ הַמִּצְוָה. אַךְ שֶׁמָּא הוּא בִּכְלַל אָמַר לוֹ עֲבוֹר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה וְכוּ'.

בשורה טובה לאוהבי התורה והלומדיה

לה"ד בע"ז עמ"י עש"ק

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהדב אודן נזדית שליט"א

מדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה והצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעושרים
בהסכמת גדולי התורה שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל': 0509013000 ,0506491414

בונים את בית ה'

משכן לאביר יעקב

182 ₪ >> גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית

מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

050.901.3000

bit

בנק מזרחי

סניף 426 מ.ח 371407

ע"ש יגדיל תורה

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסייעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"יגדיל תורה באגדה"

חמישה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים

"יגדיל תורה באגדה"

ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

לפרטים ניתן ליצור קשר בפל': 0509013000, 0506491414

ערוץ יגדיל ביוטיוב

נדרים פלוס

שוחפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף יזכה בספר חדש יגדיל תורה בהלכה שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה